

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att strafflagen ändras och att det stiftas en lag om övervakningsstraff. Dessutom ändras vissa andra lagar som har samband med dessa. Det ska införas en ny straffrättslig påföljd som ska heta övervakningsstraff. Det föreslagna straffet ska avtjänas i frihet men den dömda ska övervakas under straffet med hjälp av tekniska anordningar och på andra sätt.

Övervakningsstraffets huvudsakliga innehåll är skyldighet att följa ett individuellt planerat dagsprogram som innehåller en verksamhetsskyldighet samt skyldighet att iaktta bestämda begränsningar i rörelsefriheten. Den dömda är skyldig att vistas i en bostad avsedd för avtjänande av straffet vid alla tillfällen då han eller hon inte har någon i verkställighetsplanen inskriven grund att avlägsna sig därifrån. Övervakningsstraffet kräver också en absolut drogfrihet av den dömda.

Ett övervakningsstraff kan dömas ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff vars längd är högst åtta månader, om det finns ett hinder för att samhällstjänst döms ut, den dömda bedöms klara av övervakningsstraffet

och uppfyller de övriga kraven för att straffet kan dömas ut. I fråga om strängheten ligger övervakningsstraffet mellan samhällstjänst och ovillkorligt fängelse. T.ex. tidigare ovillkorliga fängelsestraff och övervakningsstraff kan utgöra ett hinder för att ett övervakningsstraff kan dömas ut.

Bestämmelser om innehållet i och verkställigheten av övervakningsstraffet ska samlas i en ny lag om övervakningsstraff. Bestämmelser om förutsättningar för påförande av ett övervakningsstraff fogas till strafflagen.

Upprepade eller allvarliga brott mot villkoren för övervakningsstraffet leder till att straffet förvandlas till ovillkorligt fängelse.

I propositionen föreslås det också att elektroniska övervakningsmetoder som underlättar uppföljningen av hur fången rör sig ska införas i öppna anstalter. Den elektroniska övervakningen kommer inte att användas i alla fångelser utan Brottspåföljdsmyndigheten beslutar särskilt om övervakningen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2011. Lagen om ändring av fängelselagen avses träda i kraft den 1 oktober 2010.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Arbetsgruppen för elektronisk övervakning.....	5
Arbetsgruppen för I fasen för elektronisk övervakning.....	6
Arbetsgruppen för II fasen för elektronisk övervakning	6
2 NULÄGE	6
2.1 Lagstiftning och praxis.....	6
2.1.1 Samhällspåföljder	6
Samhällstjänst.....	7
Ungdomsstraff.....	7
Övervakning av villkorlig frihet.....	8
Övervakning av villkorligt fängelse	8
Övervakad frihet på prov.....	9
2.1.2 Övervakning och fängelseavdelningar	9
2.1.3 Nuläget i den elektroniska övervakningen	9
2.2 Den internationella utvecklingen	10
2.2.1 Tekniska lösningar i den elektroniska övervakningen	10
2.3 Elektronisk övervakning i vissa andra länder	11
2.3.1 Sverige.....	11
2.3.2 Danmark	12
2.3.3 Norge	13
2.3.4 Estland.....	14
2.3.5 England.....	15
2.3.6 Holland	16
2.3.7 Frankrike	17
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	17
3.1 Frågor som ska övervägas i utvecklingen av den elektroniska övervakningen.....	17
3.2 Förslag till övervakningsstraff	19
Innehållet i övervakningsstraffet	19
Övervakningsstraffets ställning i påföljdssystemet	20
Övervakning	20
Förutsättningar för dömande av övervakningsstraffet.....	21
Målgruppen för påföljden, längden på övervakningsstraffet och antalet dem som ska avtjäna straffet.....	22
Förfarandet när övervakningsstraff påförs	24
Villkorlig frigivning från övervakningsstraffet	25
3.3 Förslag om elektronisk övervakning i öppna anstalter.....	26
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	26
4.1 Ekonomiska konsekvenser	26
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	27

4.3	Konsekvenser i fråga om antalet fångar, fångpopulationens struktur och placeringen av fångar.....	28
4.4	Samhälleliga konsekvenser	28
5	BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	28
5.1	Beredningsskeden och -material	28
5.2	Remissyttranden och hur de har beaktats.....	29
6	SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	29
	DETALJMOTIVERING	31
1	LAGFÖRSLAG	31
1.1	Strafflag.....	31
	6 kap. Om bestämmande av straff	31
	7 kap. Om gemensamt straff	34
	8 kap. Om preskription	34
1.2	Lag om övervakningsstraff	34
	1 kap. Allmänna bestämmelser	34
	2 kap. Utredning av förutsättningar för övervakningsstraff.....	37
	3 kap. Verkställighet av övervakningsstraff	38
	4 kap. Förvandling till fängelse	45
	5 kap. Övervakare, biträdande övervakare och beslutsfattande.....	47
	6 kap. Särskilda bestämmelser.....	49
	7 kap. Ikraftträdande	52
1.3	Fängelselag.....	53
	4 kap. Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset	53
1.4	Straffregisterlag.....	53
1.5	Lag om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff.....	53
1.6	Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet.....	53
1.7	Lag om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	54
1.8	Brottsskadelagen	54
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	54
3	IKRAFTTRÄDANDE	54
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	54
	LAGFÖRSLAG	58
	1. Lag om ändring av strafflagen.....	58
	2. Lag om övervakningsstraff.....	59
	3. Lag om ändring av 4 kap. 1 och 11 § i fängelselagen	69
	4. Lag om ändring av 2 och 4 § i straffregisterlagen	70
	5. Lag om ändring av 5 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff.....	71
	6. Lag om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet .	72
	7. Lag om ändring av 1 § i lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	73
	8. Lag om ändring av 14 § i brottsskadelagen.....	74
	BILAGA	75
	PARALLELTEXT	75
	1. Lag om ändring av strafflagen.....	75
	3. Lag om ändring av 4 kap. 1 och 11 § i fängelselagen	77
	4. Lagom ändring av 2 och 4 § i straffregisterlagen.....	79

5. Lagom ändring av 5 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff.....	81
6. Lag om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet .	82
7. Lag om ändring av 1 § i lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	83
8. Lag om ändring av 14 § i brottsskadelagen.....	84

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att hitta alternativ för ovillkorliga fängelsestraff är ett centralt mål i den finländska kriminalpolitiken. Även ett kort ovillkorligt fängelsestraff har ofta faktiska negativa effekter för livet av den som gjort sig skyldig till brott. På grund av straffet kan han eller hon mista sin arbets- eller studieplats vilket vid sidan av att den sociala ställningen försvagas också kan leda till ekonomiska svårigheter. Att upprätthålla familjeförhållanden och övriga mänskliga förhållanden under fängelsetiden blir svårare. Särskilt hos en förstagångsintagen och ung fånge kan kontakterna med återfallsbrottslingar i fängelset stärka attityder som upprätthåller brottslighet. Därför är syftet att påföljdssystemet utvecklas speciellt genom påföljder som avtjänas i frihet så att systemet blir allt mångsidigare och socialt mer jämlikt.

Enligt justitieministeriets kriminalpolitiska verksamhetsprogram (Välfärdsstatens kriminalpolitik, JM, Verksamhet och förvaltning 2007:13) är det centrala målet i den finländska kriminalpolitiken att hålla fångantalet under kontroll. Målen att minska återfallsbrottslighet och att anpassa brottslingen i samhället nås bäst med rehabiliterande åtgärder i frihet. Enligt verksamhetsprogrammet ska alternativ för straff som avtjänas i fängelse ökas genom användningsmöjligheter av elektronisk övervakning som stöd för verkställigheten av olika påföljdsslag, i stället för ett kort fängelsestraff och för att effektivisera vissa tvångsmedel.

Ett ovillkorligt fängelsestraff är problematiskt inte bara på grund av de negativa verkningar som hänger samman med det utan också för att verkställigheten av ett fängelsestraff är dyrt. Priset på ett enda fängelseår är ca 50 000 euro, 100 fängelseår kostar således cirka fem miljoner euro. Nybyggnad av en sluten fängelseplats kostar ca 200 000 euro.

Fångantalet har under de senaste åren stigit i de flesta länderna i Europa. Också i Finland steg antalet fångar under flera år från år 1999 efter att nästan oavbrutet ha gått ned från

1970-talet. Fångantalet var som störst i mars 2006 då det sammanlagda antalet fångar och häktade var 4 025. Då hade fängelserna en betydlig överbeläggning eftersom antalet fängplatser som stod till buds var bara ca 3 500. I slutet av 2006 gick fångantalet nedåt vilket föranleddes i första hand av lagändringar som gällde förvandlingsstraff för böter, sammanräkningen av fängelsestraffet och villkorlig frigivning. Den 31 december 2009 var antalet fångar och häktade sammanlagt 3 231 och år 2009 var det dagliga genomsnittliga antalet fångar 3 492.

I propositionen föreslås det att det införs en ny straffrättslig påföljd, övervakningsstraff, som avtjänas i frihet. Med denna påföljd kan ersättas en del av ovillkorliga fängelsestraff. Dessutom föreslås det att användningen av elektroniska övervakningsmetoder i verkställigheten av fängelsestraff utvidgas. De föreslagna reformerna gör påföljdssystemet mångsidigare och dessutom förbättrar både säkerheten i verkställigheten av fängelse och förutsättningar för straffverkställighet som är mer målinriktad än i dag. Förslaget strävar också efter att genomföra målet att ändra tyngdpunkten i straffverkställigheten från påföljder som avtjänas i anstalter till samhällspåföljder och från slutna till öppna anstalter.

1.2 Arbetsgruppen för elektronisk övervakning

Propositionen bygger till en stor del på förslag som lades fram av justitieministeriets arbetsgrupp som utredde användningen av elektroniska övervakningsmetoder.

En vedertagen finskspråkig terminologi för övervakning inom påföljdssystemet som utförs med hjälp av teknisk utrustning har en så länge inte utvecklats. I propositionen används den ovan nämnda arbetsgruppens uttryck "elektronisk övervakning" för verksamhet där teknik används för positionering av den dömda och för uppföljningen av var han eller hon rör sig. Om anordningen som gör positioneringen möjlig finns i den övervakades telefon eller om den har satts fast i hans eller hennes kropp t.ex. med ett arm-

band har ingen betydelse i detta sammanhang.

Mandattiden för arbetsgruppen för elektronisk övervakning delades i två faser.

Arbetsgruppen för I fasen för elektronisk övervakning

Under den första fasen hade arbetsgruppen i uppgift att utvärdera övervakningen med mobiltelefon där försöksverksamheten hade pågått redan i flera år, jämföra den med andra tekniska lösningar och utifrån detta lägga fram ett förslag om det tekniska ordnandet av elektronisk övervakning i den övervakade friheten på prov. I uppdragsgivandet hänvisades det till tillstånden för permission, studier och arbete som beviljats fångarna och som övervakas med hjälp av positioneringen av mobiltelefoner.

Arbetsgruppen för elektronisk övervakning överlämnade sitt mellanbetänkande (Elektroniska övervakningsmetoder av fångar, JM, Utlåtanden och utredningar 2006:1) till justitieministeriet den 7 februari 2006. Efter att ha jämfört alternativa lösningar kom arbetsgruppen till den slutsatsen att den tekniska övervakningen av den övervakade friheten på prov bör bygga på positioneringen av mobiltelefonen. Positioneringen används redan nu. Arbetsgruppen hade under sin första fas också i uppgift att i samarbete med förordningsarbetsgruppen på justitieministeriets kriminalpolitiska avdelning utarbeta en förordning om övervakad frihet på prov.

Arbetsgruppen för II fasen för elektronisk övervakning

Justitieministeriet tillsatte den 28 november 2006 en arbetsgrupp med bredare sammansättning för II fasen för elektronisk övervakning. Arbetsgruppen hade till uppgift att utreda och bereda användningen av elektroniska övervakningssystem både i påföljds- och i tvångsmedelssystemet. Arbetsgruppen skulle utreda möjligheter till användningen av elektroniska övervakningsmetoder t.ex. i övervakningen av ett kort fängelsestraff som avtjänas utanför fängelset och i övervakningen som är ett alternativ till häkte.

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande Elektronisk övervakning (Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2007:17) till justitieministeriet den 5 december 2007. Arbetsgruppen föreslog en ny straffrättslig påföljd med namnet övervakningsstraff som verkställs i frihet och övervakas med tekniska anordningar.

Övervakningsstraff ska innefatta en skyldighet för den dömda att stanna hemma eller på någon annan plats avsedd för boende (bosättningsplikt) vid alla tillfällen då han eller hon inte har något program som finns inskrivet i verkställighetsplanen. T.ex. en institution för drogrehabilitering kan vara någon annan plats avsedd för boende. Arbetsgruppen föreslog att verksamhetsskyldigheten får vara högst 40 och minst 10 timmar i veckan. Absolut drogfrihet ska alltid ingå i övervakningsstraff.

Enligt arbetsgruppens förslag kan övervakningsstraffet dömas ut i stället för ett fängelsestraff på högst fyra månader. Ett villkor för utdömandet är också att övervakningsstraffet främjar gärningsmannens sociala anpassning och förebygger nya brott.

Arbetsgruppens förslag innehöll också ett förslag om förfarandet i bestämmandet av övervakningsstraffet. Enligt förslaget leder ett allvarligt brott mot villkoren för övervakningsstraffet till verkställighet av fängelsestraffet. Som allvarligt brott ansåg arbetsgruppen t.ex. användning av rusmedel under strafftiden.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Samhällspåföljder

Med samhällspåföljder avses straff som till skillnad av ett ovillkorligt fängelsestraff avtjänas i frihet. I en samhällspåföljd ingår ofta både övervakning av den dömda och stöd till honom eller henne i olika former. Det är också vanligt att förena en samhällspåföljd med olika individuella villkor. Målet är att under straffet hålla gärningsmannen inom kretsen av sådan verksamhet som är allmänt godtag-

bar och på det sättet hjälpa honom eller henne att föra ett liv utan brott.

I Finland anses det nu för tiden att samhällspåföljderna eller med dem jämförbara straffverkställighetsformer innefattar samhällstjänst, ungdomsstraff, övervakning av villkorligt frigivna, övervakning av villkorligt dömda ungdomar samt frihet på prov. Övervakningsstraffet som föreslås i propositionen är en ny samhällspåföljd i vårt system.

År 2009 hade Kriminalvårdsväsendet dagligen i genomsnitt 4 345 samhällspåföljder i verkställighet.

Samhällstjänst

Samhällstjänst är en påföljd som utvecklats som alternativ till ovillkorligt fängelse på högst åtta månader och som avtjänas i frihet. Samhällstjänsten baserar sig på lagen om samhällstjänst (1055/1996) och bestämmelserna i strafflagens 6 kap. om valet av straffart (515/2003).

Enligt 6 kap. 11 § i strafflagen döms en gärningsman till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, om inte ovillkorliga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut. Nu för tiden kan samhällstjänst dömas ut också som tilläggsåtgärd för villkorligt fängelse. Ett villkorligt fängelsestraff som är längre än ett år kan enligt det nämnda 6 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen förenas med samhällstjänst i minst 20 och högst 90 timmar, om villkorligt fängelse inte enbart kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet.

En förutsättning för dömande till samhällstjänst är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara av samhällstjänsten.

Samhällstjänsten omfattar minst 20 och högst 200 timmar regelbundet arbete som utförs under övervakning på en bestämd tjänstgöringsplats. Den dömde utför arbetet på sin fritid vilket betyder att han eller hon kan bevara sin utbildnings- och arbetsplats under straffet.

Samhällstjänsten utförs enligt ett tidsschema som Brottpåföljdsmyndigheten har upp-

gjort. Tjänstgöringen sker vanligen två gånger i veckan, från tre till fyra timmar åt gången. Brottpåföljdsmyndigheten godkänner anordnaren av tjänstgöringsplatsen och övervakar utförandet av samhällstjänsten.

En del av timmarna i samhällstjänsten kan användas i verksamhet som syftar till att minska den dömdes rusmedelsproblem eller återfallsbrottslighet. Den som avtjänar straffet kan t.ex. delta i ett åtgärdsprogram som är planerat för sådana som har dömts för rattfylleri.

År 2009 hade Kriminalvårdsväsendet dagligen i genomsnitt 1 582 samhällstjänststraff i verkställighet.

I regeringens proposition (RP /2010 rd) som presenteras i punkt 5 i allmänmotiveringen föreslås det att lagen om samhällstjänst ändras.

Ungdomsstraff

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om böter ska anses som otillräckligt straff och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Därutöver ska dömande till ungdomsstraff anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förebygga nya brott. Innan straffet döms ut ska gärningsmannen höras personligen. Om förutsättningar för dömandet till ungdomsstraff bestäms i 6 kap. 10 a § (515/2003) i strafflagen. Om innehållet i och verkställigheten av ungdomsstraffet bestäms i lagen om ungdomsstraff (1196/2004).

Användningen av påföljden inleddes 1997 som försök som var tidsbestämt och avgränsat till vissa regioner. Vid ingången av 2005 gjordes systemet permanent genom lagen om ungdomsstraff som gällde i hela landet.

Till ungdomsstraff döms i minst fyra månader och högst ett år. Straffet innefattar övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan och som den dömde fullföljer under övervakning samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar även övervakad orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, om det inte ska anses uppenbart onödigt eller är särskilt svårt att ordna sådan.

Antalet sammankomster som hör till straffverkställigheten kan variera under olika faser av verkställigheten men antalet timmar för sammankomster i veckan är högst åtta. Före rättegången utarbetar Brottspåföljdsmyndigheten en verkställighetsplan för straffet och myndigheten kan senare precisera denna plan.

Användningen av ungdomsstraffet har under de senaste åren varit mycket liten. År 2009 hade Kriminalvårdsväsendet dagligen i genomsnitt 10 ungdomsstraff i verkställighet.

Övervakning av villkorlig frihet

I samband med helhetsreformen av lagstiftningen om fängelse som trädde i kraft i början av oktober 2006 reformerades också bestämmelserna om övervakningen av den villkorliga friheten. Lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005) innehåller bl.a. bestämmelser om syftet med övervakningen, övervakningens innebörd och förfarandet när den övervakade bryter mot sina skyldigheter som ingår i övervakningen.

I lagens 4 § räknas upp de situationer där en fånge som frigges villkorligt ställs under övervakning. Så förfars det om 1) prövotiden är längre än ett år, 2) brottet har begåtts före 21 års ålder, eller 3) fången själv begär det.

Utän hinder av det som sägs ovan behöver fången inte ställas under övervakning, om övervakning med hänsyn till syftet med den är klart obehövlig på grund av att fången förväntas avlägsna sig från landet, lider av en allvarlig sjukdom eller om det finns andra särskilda skäl.

Enligt lagens 5 § omfattar övervakningen regelbundna sammanträffanden mellan övervakaren och den övervakade med hjälp av vilka den övervakades förhållanden och förändringarna i dem följs och vilkas syfte är att främja den övervakades förmåga att bära ansvar och att fungera på ett godtagbart sätt i samhället. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den sociala handlingsförmågan. Sammankomsterna samt de uppgifter och program som ingår i övervakningen får uppta högst 12 timmar per månad.

År 2009 var det dagligen i genomsnitt 1 548 personer som stod under övervakning av villkorlig frihet.

Övervakning av villkorligt fängelse

Den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet, dvs. en ung förbrytare kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under en prövotid. En försättning enligt 6 kap. 10 § (515/2003) i strafflagen är att detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Om övervakningens syfte föreskrivs i 8 § (522/2001) i lagen om unga förbrytare som följer: Syftet med övervakningen av den som har dömts till villkorligt fängelsestraff är att hindra den dömden från att begå nya brott och att stödja personen i hans eller hennes strävan att leva klanderfritt.

Brottspåföljdsmyndigheten utser en tjänsteman vid myndigheten eller en annan person som den anser lämplig för uppgiften till övervakare för den dömden som står under övervakning.

Brottspåföljdsmyndigheten kan på framställning av övervakaren upphäva övervakningen, om den dömden under en övervakningstid av minst sex månader har uppfört sig väl och det finns även annars skälig anledning att anta att fortsatt övervakning inte är nödvändig.

Bestämmelserna om övervakningen av villkorligt fängelse innehåller för närvarande inget uttryckligt förbud mot användningen av rusmedel ens i sammanträffanden som hör till övervakningen.

Under Kriminalvårdsväsendets övervakning stod år 2009 om dagen i genomsnitt 1 205 ungdomar som hade straffats villkorligt och försatts i övervakning.

Bestämmelserna om övervakningen av villkorligt fängelse reformeras som bäst. En proposition med förslag till lagstiftning om utredning av situationen för unga brottsmisstänkta och övervakning av villkorligt fängelse överlämnades till riksdagen i november 2009 (RP 229/2009 rd).

Enligt lagen om övervakning av villkorligt fängelse är det centrala syftet med övervak-

ningen att stödja den unga personen för att främja hans eller hennes anpassning i samhället och förhindra återfall i brott. Förslaget har presenterats i avsnitt 5.

Övervakad frihet på prov

Övervakad frihet på prov är en 2006 införd fas för gradvis frigivning från fängelse som åger rum i slutet av ett ovillkorligt fängelsestraff. Om övervakad frihet på prov föreskrivs i 2 c kap (780/2005) i strafflagen, i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar (781/2005) och i fängelselagen (767/2005).

Enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen kan en fånge i syfte att främja hans eller hennes anpassning i samhället placeras i med tekniska anordningar eller på annat sätt särskilt övervakad frihet på prov utanför fängelset tidigast sex månader före den villkorliga frigivningen. En förutsättning för den övervakade friheten på prov är att det med stöd av fångens uppförande under strafftiden och den information som inhämtats om fångens person och brottslighet kan anses sannolikt att villkoren för friheten kommer att iaktas.

I den ovan nämnda 8 § föreskrivs också att friheten ska främja genomförandet av planen för strafftiden, fången ska förbinda sig att iaktta förpliktelsen att hålla kontakt och att iakttagandet av villkoren för friheten på prov ska kunna övervakas på lämpligt sätt. Till villkoren för den övervakade friheten på prov hör bl.a. att fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel eller dopningsmedel under den övervakade friheten på prov och förbinder sig att genomgå kontroll av drogfrihet. Om villkoren för övervakad frihet på prov inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, ska friheten återkallas.

Den övervakade friheten på prov innehåller en verksamhetsskyldighet som på samma sätt som övriga villkor för den övervakade friheten på prov definieras i en skriftlig verkställighetsplan.

Erfarenheterna av den övervakade friheten på prov visar att systemet huvudsakligen fungerar bra. År 2007 återkallades fem procent av inledda friheter på prov, följande år var den motsvarande andelen nio procent. Under den första hälften av 2009 slutfördes

med framgång 85 procent av inledda friheter på prov. Den 31 december 2009 var det 78 män och 13 kvinnor som var i övervakad frihet på prov.

2.1.2 Övervakning och fängelseavdelningar

Enligt 4 kap. 1 § i fängelselagen (767/2005) föreskrivs det att fängelserna är öppna anstalter eller slutna fängelser. I paragrafen sägs det också att fängelserna kan vara olika med hänsyn till övervakningen. I öppna anstalter kan fångarna vistas och röra sig på fängelseområdet, avdelningsområdet, arbetsplatsen eller något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning.

I öppna anstalter placeras personer som deltar i arbete eller annan sysselsättning och som anses vara lämpliga för friare förhållanden och som inte antas avlägsna sig olovligt från anstalten. I öppna anstalter använder fångarna alltid sina egna kläder. Alla öppna anstalter är drogfria anstalter där det förutsätts att fångarna förbinder sig till en övervakad drogfrihet. Miljön, verksamheter och personalstrukturen i öppna anstalter är ändå mycket olika. Även säkerhetsarrangemangen i anstalterna avviker från varandra.

Andelen fångar i öppna anstalter av alla straffångar har under de senaste åren ökat och tyngdpunkten inom fångvården kommer fortfarande att flyttas från slutna till öppna anstalter. Nu för tiden avtjänar cirka 30 procent av fångarna sitt straff i öppna anstalter.

2.1.3 Nuläget i den elektroniska övervakningen

Den elektroniska övervakningen används i det finländska påföljdssystemet nu för tiden i övervakningen av den övervakade friheten på prov och fångarnas permissioner. Tekniken som används bygger på en positionering av den övervakade med hjälp av en basstation för mobiltelefoner. Fångar övervakas också med hjälp av telefonsamtal. Än så länge har man inom den finländska fångvården inte använt en teknik som bygger på tekniska anordningar som sätts fast i den övervakades kropp.

Enligt definitionen om övervakad frihet på prov i det ovan nämnda 2 c kap. 8 § i

strafflagen övervakas den övervakade friheten på prov ”med tekniska anordningar eller på annat sätt särskilt”. Erfarenheterna av övervakningen har mestadels varit positiva, ändå har man i fängelserna inte helt varit nöjd med exaktheten av positioneringen med hjälp av basstationer för mobil-telefoner och pålitligheten av tekniken. Arrangemanget kräver samarbetsförmåga av fången vilket innebär att användningen av det bygger på en individuell bedömning av fångens pålitlighet. Att känna igen den fånge som använder mobiltelefonen har varit ett praktiskt problem som har förekommit i övervakningen och som måste lösas.

2.2 Den internationella utvecklingen

2.2.1 Tekniska lösningar i den elektroniska övervakningen

Lösningarna i den tekniska övervakningen har under de senaste åren utvecklats betydligt. Tekniken gör det nu för tiden möjligt att utöver en ständig positionering av den dömdes läge säkerställa att den övervakade håller sig borta från ett visst område eller bestämda personer. I internationell granskning kan man se att ett rätt vanligt användningssätt av övervakning är en påföljd eller ett tvångsmedel som liknar husarrest där endast den övervakades hem har definierats som tillåten vistelseplats för honom eller henne under en viss tid av dygnet.

I straffverkställigheten är det internationellt allmännaste tekniska sättet att genomföra övervakningen ett band som bygger på användningen av radiofrekvenstekniken (RF) och som fästs i den övervakades vrist eller handled och som har kontakt med en fast uppföljningsanordning. Vanligen har uppföljningsanordningen placerats i den övervakades hem. Anordningen reagerar på läget av bandet som har fästs i den övervakades kropp, om bandet ligger på högst 100–400 meters avstånd från uppföljningsanordningen. Radiofrekvenstekniken lämpar sig bra i situationer där det behövs uppgifter om att den övervakade har kommit till övervakningsområdet för uppföljningsanordningen, hans eller hennes vistelse där och att han eller hon har avlägsnat sig därifrån. I systemet

programmeras individuella gränser för övervakningen.

När radiofrekvenstekniken används har det från uppföljningsanordningen som ligger i den övervakades hem byggts en förbindelse till systemets centrala kontrollrum antingen med hjälp av det riksomfattande telefonnätet eller av mobiltelefonnätet. Servrarna i det centrala kontrollrummet behandlar och underhåller övervakningsdata som uppföljningsanordningarna har sânt. Från det centrala kontrollrummet har det byggts dataförbindelser till kontrollställen inom verksamhetsområdet. På arbetsstationerna på dessa verksamhetsställen går det att logga sig in i systemet och få både positionerings- och alarminformation. Systemet reagerar vid sidan av brott mot föreskrifterna om rörlighet på lösörandet eller söndersländet av bandet.

Ett mycket populärt satellitpositioneringssystem är GPS (Global Positioning System) som ursprungligen utvecklades för militärt bruk och som i dag fungerar i hela världen och erbjuder användarna vanligen en mycket bra positioneringsexakthet. Användningen av satellitbaserad positionering i straffverkställigheten har under de senaste åren blivit vanligare eftersom tekniken har utvecklats så att det svarar på många krav för övervakningen samtidigt när dess pris har gått ned. Bristen i den satellitbaserade positioneringen är dock dess relativt oexakta funktion på tät bebyggda stadsområden och inne i byggnaderna.

Det enklaste sättet att reda ut positionen av en telefon är att positionera den med hjälp av en basstation. Fördelen med denna metod är att den kan genomföras enkelt men en positionering som görs med hjälp av en basstation är inte mycket exakt. Det har utvecklats också mångsidigare och exaktare system för positioneringen. Positioneringen kan bygga på enbart mobiltelefonens basstation eller telefonen kan vara kopplad till GPS-positionering.

Det är också möjligt att förena användningen av de ovan nämnda tekniska verkställighetssätten då man med hjälp av radiofrekvenstekniken kan kontrollera den övervakades vistelse i sitt hem enligt planen och med hjälp av GPS-tekniken positionera honom eller henne annanstans. Bandet kan innehålla en möjlighet att positionera den med hjälp av

GPS-satelliter ute t.ex. när den övervakade rör sig i hemmets omgivning. Funktionerna kan förenas i samma anordning.

Till några system som används kan man också koppla en automatisk identifiering av den övervakades röst. I vissa system är det möjligt att på täckningsområden för basstationer som placerats i hemmen för tryggheten av hembesök använda en apparat som liknar en nyckelring med hjälp av vilken basstationen kan också lämna information om att övervakaren har kommit och gått samt ge alarm. Det är också möjligt att förse övervakningspersonal med mobila basstationer med hjälp av vilka man obemärkt kan kontrollera den övervakades närvaro t.ex. på arbetsplatsen eller i läroanstalten. Till systemen kan också kopplas en övervakningsanordning för alkoholbruk som fungerar på distans och som märker mycket små alkoholhalter.

Till de möjligheter som tekniken erbjuder hör också anordningar som används inom anstalter och med hjälp av vilka det går att i realtid övervaka hur fångarna rör sig och att de befinner sig på fängelseområdet och i fängelsens byggnader. Det finns således flera alternativ för ett tekniskt genomförandesätt för elektronisk övervakning i straffverkställigheten och dessa alternativ är i allmänt bruk och de har konstaterats vara fungerande. De första praktiska tillämpningarna av den elektroniska övervakningen i straffverkställigheten startades i Förenta staterna i början av 1980-talet. I Europa är det Storbritannien, Holland och Sverige som har varit föregångarländer. I dessa länder har den elektroniska övervakningen använts längst och en permanent användning av den har beretts med försök och uppföljningsundersökningar. Det är ändå bara i England och Sverige där den elektroniska övervakningen har fått en betydande roll i påföljdssystemet.

Nu för tiden används den elektroniska övervakningen i någon form i flera europeiska länder, olika delstater i Förenta staterna, Kanada, Australien och Nya Zeeland. I de nordiska länderna används den elektroniska övervakningen vid sidan av Sverige också i Danmark och Norge.

2.3 Elektronisk övervakning i vissa andra länder

2.3.1 Sverige

I det svenska påföljdssystemet har den elektroniska övervakningen varit i bruk sedan 1994. Då startade man ett försök där de som hade dömts till ett fängelsestraff på högst tre månader gavs möjlighet att ansöka om att få avtjäna straffet hemma under övervakning. Systemet som visade sig vara bra gjordes permanent 1999. Bestämmelserna finns i lagen (1994:451) och förordningen (1994:1060) intensivövervakning med elektronisk kontroll. Den elektroniska övervakningen behandlas också i kriminalvårdens författningssamling (KVFS, 2008:6)

År 2001 utvidgades användningsområdet för den elektroniska övervakningen så att den som avtjänar ett fängelsestraff på minst sex månader och högst två år fick en möjlighet att ansöka om att få avtjäna slutet av strafftiden i frihet under övervakning av en positioneringsanordning. I april 2005 utvidgades tillämpningsområdet för den elektroniska övervakningen på nytt. Övervakning som alternativ till fängelse är nu möjlig i straff på högst sex månader. Om den dömd redan tidigare har avtjänat ett straff i form av elektronisk övervakning, kan en ny övervakning inte förordnas om den dömd under de tre föregående åren har begått ett brott som lett till ett strängare straff än böter. Den elektroniska övervakningen är fortfarande möjlig också i slutet av straffet. Den används numera som en del av fångens individuella frigivningsprocess.

Tekniskt bygger övervakningen på en sändare som har fästs i den övervakades vrist och en mottagare som är i hans eller hennes bostad. Anordningen kontrollerar att den övervakade befinner sig i sin bostad i enlighet med en plan som har fastställts på förhand, annars ger anordningen ett alarm till kriminalvården. Övervakningen genomförs också genom besök av en tjänsteman vid kriminalvården eller en utsedd privatövervakare hemma hos den som avtjänar straffet eller på hans eller hennes arbetsplats. Den övervakade får under övervakningen inte an-

vända rusmedel och förbudet följs med utandningsprov.

Kriminalvårdsväsendet beslutar på ansökan av den dömda om intagning i elektronisk övervakning som ersätter ett kort fängelsestraff. Kriminalvården svarar också för verkställigheten av övervakningen.

En grundläggande förutsättning för den elektroniska övervakningen som avtjänas i stället för ett fängelsestraff är att den dömda har en telefon och att det finns en elanslutning i hans eller hennes bostad. Dessutom förutsätts det att den dömda har en arbets- eller studieplats eller en möjlighet att delta i annan verksamhet som kriminalvården har godkänt. Den som avtjänar straffet har en skyldighet att delta i åtminstone ett verksamhetsprogram inom kriminalvården.

En förutsättning för övervakningen är alltid samtycke av den som bor tillsammans med den dömda. Socialmyndigheterna har hand om att reda ut situationen av den dömdes barn.

Den dömda ska betala en daglig avgift på högst 50 kronor (ca 5 euro 40 cent) till brottsofferfonden under hela övervakningspåföljden, om avgiften kan anses motiverad med hänsyn till den dömdes inkomster under övervakningen. Helhetsbeloppet är högst 6 000 kronor och det betalas på förhand.

Vid sidan att de allmänna kraven uppfylls måste den som står under övervakning iaktta de särskilda anvisningar som har getts honom eller henne. Dessa anvisningar gäller bl.a. boende, verksamhet, avlägsnandet från hemmet och kontakter med kriminalvården och den som bistår vid övervakningen. Kriminalvården måste å sin sida alltid vara medveten om den övervakades förhållanden. Myndigheten ska också sträva efter att förebygga att den dömda åter gör sig skyldig till brott och främja hans eller hennes anpassning i samhället.

Ett avsläande beslut om ansökan om elektronisk övervakning är överklagbart. Besvären anförs hos en allmän förvaltningsdomstol efter det att kriminalvårdsmyndigheten först har omprövat ärendet.

Vid ingången av 2007 trädde i Sverige i kraft en ny reglering om frigivning från fängelse. I regleringen anses den elektroniska övervakningen inte längre som en separat fas

i frigivningen. Den gradvisa övergången till ett normalt liv efter fängelsestiden genomförs nu allt individuellare och den kan innehålla övervakning av flera slag och olika stödande boendeformer före den slutliga frigivningen. I enlighet med de förutsättningar som bestäms i lagen kan fången försättas i villkorlig frihet på prov som kan övervakas med olika metoder för att avtjäna sitt straff i sitt hem och den tekniska övervakningen är en möjlig form av övervakning. Också enligt den nya regleringen frigives fången villkorligt vanligen efter att ha avtjänat två tredjedelar av sitt straff.

År 2008 stod alltså 1 110 personer under elektronisk övervakning.

Elektronisk övervakning i öppna anstalter. I Sverige började man 2005 utnyttja den elektroniska övervakningen också i öppna fängelser. Övervakningen som bygger på radiofrekvenstekniken infördes först på prov i Kolmårdens fängelse. Målet var att förbättra fängelsets säkerhet utan att öka kostnaderna men ändå så att den goda atmosfären i det öppna fängelset alltså skulle bevaras.

År 2008 utvidgades systemet som hade visat sig vara bra till tre nya fängelser. Systemet har gjort det möjligt att överföra personalen i anstalterna till delvis nya uppgifter. En uppföljningsundersökning av Kolmårdenmodellen har visat att både fångarna och personalen är nöjda med reformen. Att avlägsna sig olovligt har upphört nästan helt i och med den elektroniska övervakningen. I Sverige finns det nu fyra fängelser av detta slag och den elektroniska övervakningen omfattar cirka 10 procent av landets fångantal.

2.3.2 Danmark

Den elektroniska övervakningen infördes i det danska påföljdssystemet 2005 genom en ändring av lagen om straffverkställighet (367 24/05/2005). Reformen gjorde det möjligt att den dömda kan avtjäna ett kort ovillkorligt fängelsestraff hemma. Systemet ändrades redan året efter införandet (304 19/04/2006). Senast har lagen om straffverkställighet ändrats 2007 (1337 03/12/2007).

Kapitel 13 a i lagen om straffverkställighet handlar om elektronisk övervakning. Till övervakningen kan godkännas den som har

dömts till ett fängelsestraff på högst tre månader. Målgruppen är de som har dömts för trafikbrott. Gärningsmännen under 25 år kan oberoende av brottstypen avtjäna sitt straff på detta sätt.

Övervakningen har några allmänna förutsättningar. Utgångspunkten är att den dömdes boendeförhållanden gör det möjligt att ordna övervakningen. Även hans eller hennes dagliga arbete, studier eller sysselsättning ska vara av sådan natur att straffverkställigheten kan genomföras i form av övervakning. Lagen har också förutsättningar som gäller den dömdes tidigare brottslighet. Den sammanboendens samtycke krävs för att övervakningen kan inledas.

Rörelsebegränsningar som ingår i påföljden övervakas med hjälp av ett band som har fästs i den dömdes vrist. Vid sidan av allmänna förutsättningar för övervakningspåföljden förenas övervakningen med individuella villkor och bestämmelser som gäller gärningsmannen.

Justitieministeriet eller den av justitieministeriet bestämda myndigheten beslutar på ansökan av den dömdes om avtjänandet av straffet som övervakning. Kriminalvården kan avslå ansökan om påföljden inte anses ändamålsenlig med tanke på den dömdes personliga förhållanden. Som stöd för beslutet utarbetar kriminalvården en redogörelse för den dömdes förhållanden av vilken framgår bl.a. hans eller hennes fysiska och psykiska hälsotillstånd, dagliga sysselsättning och boendeförhållanden. Om den dömdes inte är villig att samarbeta i uppgörandet av redogörelsen, kan han eller hon inte avtjäna straffet i form av elektronisk övervakning. Under övervakningen får rusmedel inte användas och kriminalvården kan ålägga den dömdes att lämna utandnings- eller urinprov.

Den dömdes får avlägsna sig från sin bostad endast på de tidpunkter som övervakningsmyndigheten har bestämt och för de syften som myndigheten har godkänt. Den dömdes ska delta i program som övervakningsmyndigheten har godkänt. Målet med programmet är att stöda ett levnadssätt utan brott. Den dömdes ska också iaktta bestämmelser om straffverkställigheten som kriminalvården har meddelat, t.ex. anmäla sig hos myndigheter under bestämda tider. Även andra

ändamålsenliga villkor kan bestämmas, det kan t.ex. krävas att den dömdes deltar i ett vårdprogram för alkoholister.

Systemet utvidgades genom en lagändring redan året efter införandet (304 19/04/2006). Nu för tiden har alla som dömts till fängelse på högst tre månader för ett brott som de begått före 25 års ålder en möjlighet att ersätta fängelsestraffet med elektronisk övervakning. Möjligheterna för dem som är över 25 år att avtjäna straffet i form av övervakning förbättrades så att de gärningar som ledde till straffet kan också bestå av andra gärningar än trafikbrott. En förutsättning är att de övriga brotten inte har haft någon verkan i längden på det gemensamma fängelsestraffet som döms ut för brotten och straffet som döms ut får inte vara längre än tre månader.

I Danmark står dagligen ca 150 personer under elektronisk övervakning. I verkställigheten av övervakningen försöker man använda kriminalvårdens resurser på glest bebodda områden eller områden med låg kriminalitet ekonomiskt så att enskilda övervakningsstraff inte verkställs omedelbart utan straffen för flera övervakade samlas för verkställighet på samma gång.

2.3.3 Norge

I Norge överlämnades till riksdagen en regeringsproposition om elektronisk övervakning i början av 2007. Förslaget godkändes i juni 2007 och i september 2008 inleddes i landet ett tvåårigt försök med övervakningsstraff. Om övervakningsstraffet föreskrivs i lagen om straffverkställighet (2001-05-18 21).

I Norge är det förvaltningsmyndigheten för fängvården som beslutar om den elektroniska övervakningen och påföljden anses som en form av avtjänandet av fängelsestraff. Det är alltså inte fråga om en ny påföljdsform. I det norska systemet dömer domstolen ut ovillkorligt fängelse och om avtjänandet av det i form av elektronisk övervakning bestäms i verkställighetsfasen. Också domstolsmodellen övervägdes under beredningen; modellen används i vårdprogrammet för rusmedelsberoende och dömandet till det hör till domstolen.

Övervakningen provas på sex områden och det har reserverats 130 anordningar för den. Det har uppskattats att kostnaderna för försöket är 100 euro om dagen per en övervakad. Tre fjärdedelar av priset består av personals lönekostnader, resten består t.ex. av kostnaderna för och service av anordningen samt resekostnader. I övervakningen används radiofrekvensteknik.

Målgruppen för övervakningen i Norge är fångar som dömts till ett fängelsestraff på högst fyra månader. Fångar som avtjänar ett längre straff kan släppas till elektronisk övervakning högst fyra månader före villkorlig frigivning. De vanligaste brottstyperna för vilka personer som omfattas av elektronisk övervakning dömts för är trafik- och egendomsbrott.

För att den dömda kan släppas till elektronisk övervakning måste han eller hon ha en lämplig bostad och en telefon. De övriga vuxna invånarna i bostaden måste ge sitt samtycke till arrangemanget. I regeringens proposition ställdes det villkor för bostaden. Boende t.ex. på en anstalt, ett hotell eller i en husvagn godkänns inte. Den dömda förutsätts delta i verksamheten som kan bestå av förvärvs- eller frivillig-arbete, studier eller olika rehabiliteringsprogram. Det bör finnas 15–40 timmar program i veckan.

Den elektroniska övervakningen är förenad med en obligatorisk drogfrihet och kontroll av den.

Den övervakade har varje vecka minst två sammanträffanden med kriminalvårdsanställda. Innehållet i sammanträffanden planeras individuellt: de kan vara personliga sammanträffanden eller sammankomster i grupper eller de kan innehålla samarbete med andra myndigheter. Till övervakningen hör också oannonserade kontroller, dvs. övervakaren kan komma till den övervakades bostad och arbetsplats utan att ha meddelat om detta på förhand. På uppdragade förseelser reageras snabbt och konsekvent. T.ex. iakttagandet av det på förhand utarbetade verksamhetsprogrammet övervakas noggrant.

År 2008 stod det i Norge sammanlagt 102 personer under elektronisk övervakning. I april 2009 stod det dagligen redan ca 70 personer under elektronisk kontroll. Nästan alla

(95,5 procent) av dem som inledde övervakningen har slutfört den.

2.3.4 Estland

I Estland är fångantalet ur europeisk synvinkel fortfarande ganska högt. Det strävas efter att sänka det bl.a. genom att ge en del av fångar en möjlighet att avtjäna slutet av strafftiden i elektronisk övervakning. Beredningen av lagstiftningen om elektronisk övervakning startade 2006, ändringen av strafflagen trädde i kraft i januari 2007 och den elektroniska övervakningen infördes första gången i mars samma år.

I Estland används den elektroniska övervakningen i övervakningen av villkorligt frigivna. För att bli villkorligt frigiven måste fången i normalfall avtjäna hälften eller två tredjedelar av sitt straff i fängelset men när den elektroniska övervakningen används kan fången frigges sedan han eller hon har avtjänat antingen en tredjedel eller hälften av sin dom. Den tid av domen som ska avtjänas i fängelse beror på om domen är över eller under fem år ovillkorligt fängelse.

Ett beslut om villkorlig frigivning fattas av domstolen, men fängelsemyndigheterna kan ge sitt utlåtande om personens lämplighet. Om beslutet är positivt, pågår övervakningen från en månad till ett år även om provtiden för den villkorliga frigivningen fortsätter efter detta.

Domstolen beslutar i varje särskilt fall om de villkor som den som står under elektronisk övervakning ska iaktta. I beslutet tar domstolen ställning till program som främjar den sociala handlingsförmågan och som verkställs under övervakningen, eventuella avgifter samt kontroll av drogfriheten och missbrukarvården.

Detaljerna i rörelsebegränsningar preciseras senast under en vecka efter det att fången har avlägsnat sig från fängelset. I början är fritidshobbyerna förbjudna men i slutskedet av övervakningen minskas rörelsebegränsningarna. Till övervakningsprogrammet hör studier och arbete.

Kriminalvården sörjer för installeringen av övervakningsanordningen. Övervakningen pågår dygnet runt och sker från ett centralt kontrollrum i fängelset i Tartu. För var och

en som inleder övervakningen förordnas en personlig övervakare. Till programmet hör också sammanträffanden varje vecka. Om den som ska frigges bryter mot villkoren för övervakningen, kan domstolen bestämma att han eller hon ska återsändas till fängelse. När övervakaren märker en eventuell förseelse ringer han eller hon till den övervakade och ber om förklaring. Den övervakade kan ges en muntlig eller skriftlig varning av vilka de sistnämnda anmäls också till domstolen. Påföljden beror på den övervakades tidigare beteende och arten av brottet mot villkoren.

Den som står under elektronisk övervakning ska ha en telefon och en elförsedd bostad. Den som bor i samma hushåll med den åtalade ska ge sitt samtycke innan den elektroniska övervakningen bestäms.

I Estland har övervakningen organiserats så att vid sidan av de lokala kriminalvårdstjänstemännen används arvodesbaserad frivillig arbetskraft i övervakningsuppgifterna.

I den dömdes hem installeras en fast basstation och den dömden använder ett band i foten eller handleden som är i kontakt med basstationen.

Sommaren 2009 stod det i Estland dagligen ca 70 personer som hade frigetts från fängelset under övervakning. Av de 345 personer som deltog i programmet och som hade slutfört sin övervakningsperiod hade åtta procent sänts tillbaka till fängelse.

2.3.5 England

I straffsystemet i England och Wales kan den elektroniska övervakningen användas i tre situationer: i övervakningen av samhällspåföljder, efter frigivning från fängelset eller som en del av övervakningen av borgensvillkor som ställs till den som misstänks för brott.

I England kan en samhällspåföljd innehålla ett brett urval av olika skyldigheter. Den som har dömts till en samhällspåföljd kan åläggas t.ex. en skyldighet till oavlönat arbete, missbrukarvård, husarrest eller deltagande i olika verksamhetsprogram. Unga personers skyldigheter i samhällspåföljder är till vissa delar lindrigare än vuxnas.

I lagstiftningen har det bestämts de situationer där samhällspåföljd inte kan utfärdas.

Ett ovillkorligt fängelsestraff kan vara nödvändigt t.ex. med anledning av brottets grovhet eller upprepat brott. Samhällspåföljds-skyldigheter kan också åläggas för effektivisering av ett villkorligt fängelsestraff och som en del av ett fängelsestraff som är under 12 månader där en del av straffet avtjänas i fängelse och en del i frihet med de nämnda skyldigheterna.

En samhällspåföljd kan innehålla en eller flera ovan nämnda verksamhets skyldigheter eller bestämmelser om vistelseort. Skyldigheterna ska åläggas med beaktande av orsaker som ledde till brottet och lämpligheten av skyldigheterna till gärningsmannen. Målet är att bestämma en sådan helhet med vilken man bäst kan förebygga återfall i brott.

En möjlig skyldighet i samhällspåföljden är husarrest som har använts i lokala försök sedan 1991 och i hela landet sedan 1999. Den som har dömts till husarrest får inte avlägsna sig från en bestämd plats under en tid som bestäms närmare. Den vanligaste platsen för avtjänandet av arresten är den dömdes hem och tiden är kväll och natt. Arresten kan vara högst sex månader och dagligen 2–12 timmar. För dem som är under 16 år är den maximala längden tre månader.

Den dömden kan också dömas till besöksförbud, dvs. han eller hon kan förbjudas att gå till ett särskilt bestämt område. Husarresten och besöksförbudet kan övervakas elektroniskt. När domstolen dömer ut en samhällspåföljd beslutar den också om en eventuell elektronisk övervakning av den. I regel hör till husarrest och besöksförbud elektronisk övervakning. Domstolen kan också bestämma om övriga samhällspåföljdsskyldigheter vid sidan av elektronisk övervakning.

Den elektroniska övervakningen används i övervakningen av fångens tidigare lagda frigivning. I den frigges fången under övervakning högst 60 dagar före villkorlig frigivning. En sådan elektroniskt övervakad frihet på prov har använts i England sedan 1999.

I England kan den som misstänks för brott åläggas att betala borgen för att säkerställa att han eller hon infinner sig i rättegången på en bestämd tid. Vid sidan av borgen kan det till den misstänkte ställas också övriga villkor, om det finns risk för flykt, förstörande av bevis eller fortsatt brottslig verksamhet.

Ett villkor kan vara t.ex. husarrest av ovan nämnt slag. Den elektroniska övervakningen kan användas också i övervakningen av sådana villkor.

I övervakningen av husarresten och friheten på prov används radiofrekvensteknik och övervakningen sker med hjälp av ett arrangemang som innehåller ett fotband eller armband och en mottagare i den övervakades hem. Mottagaren har en elektronisk förbindelse till armbandet och kontrollrummet där beaktandet av bestämmelserna följs. Om den dömda avlägsnar sig under en bestämd tid från mottagarens hörbarhetsområde, sänder mottagaren till kontrollrummet en anmälan om förseelsen. Efter detta vidtar myndigheterna nödvändiga åtgärder för att utreda förseelsen.

I England har det funnits projekt för utvidgandet av den elektroniska övervakningen. Bl.a. är målet att utveckla den elektroniska övervakningen med hjälp av satellitpositionering. Med hjälp av den nya tekniken är det möjligt att utvidga användningen av den elektroniska övervakningen i övervakningen av samhällspåföljderna och borgensvillkoren.

2.3.6 Holland

I Holland infördes den elektroniska övervakningen som försök år 1995. Gärningsmännen som försattes under övervakning bestod först av två grupper: de hade dömts till samhällstjänst eller de försattes under övervakning i slutet av avtjänandet av straffet.

Försöket i Holland kom i gång på samma grunder som försöken med elektronisk övervakning i andra länder, de viktigaste grunderna var bristen på fängplatser och tron på den socialiserande verkan som övervakningen har.

Enligt resultaten från det första försöket började man anse den elektroniska övervakningen som användbart alternativ. Den lämpliga övervakningstiden bedömdes vara minst en och högst sex månader. Bara ca 10 procent av de övervakningar som deltog i försöket misslyckades. Andelen misslyckanden var således på samma nivå som t.ex. i Sverige. De positiva resultaten ledde till att den elektroniska övervakningen gjordes permanent i hela landet.

Även i Holland förutsätts det av dem som försätts under elektronisk övervakning att de har en permanent bostad, arbetar eller studerar dagligen och är motiverade till övervakningen. Påföljden kan inte bestämmas utan samtycke av dem som bor i samma bostad. Den som försätts under övervakning får inte vara beroende av alkohol eller narkotika och får inte ha en allvarlig fysisk sjukdom. Därutöver krävs det att risken för att gärningsmannen kommer att fly ha bedömts vara liten.

Deltagandet i programmet för den elektroniska övervakningen som möjliggör villkorlig frigivning förutsätter en bostad som har godkänts av fängelset och kriminalvården. Till de övervakade fastställs på förhand ett tidsschema som innehåller minst 26 timmar verksamhet i veckan. Verksamheten kan bestå av olika uppgifter, t.ex. arbete, studier, terapi eller rehabilitering. Rehabiliteringen kan ordnas i form av kurser som kan innehålla hantering av ilska och undervisning i yrkeskunskaper.

Längden på övervakningen kan vara högst en sjättedel av straffets helhetstid och det kvarstående straffet får vara från fyra veckor till ett år. Fängelsesdomen ska vara minst sex månader.

Gärningsmannen som övervakas elektroniskt ska vara vuxen. Han eller hon övervakas med hjälp av en vristband som bygger på radiofrekvenstekniken under en tid som har bestämts individuellt, huvudsakligen utanför tjänstetiden. Då måste den övervakade befinna sig på en plats som har definierats som tillåten för honom eller henne. Brott mot villkoren kan leda till att programmet avslutas.

I Holland stod det år 2008 sammanlagt 952 gärningsmän under elektronisk övervakning.

Elektronisk övervakning i öppna anstalter.
I Holland används den elektroniska övervakningen också i fängelser där tekniken utnyttjas för att säkerställa att fångarna är på plats. Fängelser som övervakas elektroniskt har bättre boendestandarder och funktioner än övriga fängelser. Fångarna är motiverade att följa regler eftersom förhållandena i fängelset är relativt bekväma och gott beteende kan medföra till exempel angenämt dagsprogram och mera besökstider.

I det långt utvecklade tekniska systemet är fängelset indelat i övervakningsområden och fångarna kan alltid positioneras. Vakterna bär på en basstation i storlek med en mobiltelefon och som har bl.a. en funktion för överfallsalarm.

Minst 92 procent av fångarna i öppna fångelser har ett övervakningsarmband. Övervakningssättet sparar personalkostnader eftersom systemet gör det möjligt att fyra vakter svarar för 150 fångar. Erfarenheterna av systemet har varit positiva och allvarliga situationer har inte inträffat.

2.3.7 Frankrike

Möjlighet till elektronisk övervakning infördes i Frankrike 2000. I landet regleras den elektroniska övervakningen både i straffprocess- och strafflagen. Ett fängelsestraff på högst ett år kan avtjänas utanför fängelset under elektronisk övervakning. Då måste den dömda visa att han eller hon har en arbets- eller studieplats eller att ett fängelsestraff vore oskäligt med tanke på hans eller hennes familj. Arrangemanget är möjligt också i det fall att den dömda behöver medicinsk vård. Inledandet av övervakningen kräver samtycke av den övervakade och när han eller hon ger sitt samtycke måste han eller hon ha vetat att han eller hon kan få juridisk hjälp. På en underårigs vägnar kan samtycket ges endast av vårdnadshavaren. Om den övervakade placeras utanför sitt hem, ska innehavaren av bostaden ge sitt samtycke i det fall att det inte handlar om en offentlig byggnad.

Myndigheter som är ansvariga för övervakningen kan göra kontrollbesök vid den övervakades bostad men de får inte gå in i bostaden utan boendenas samtycke. Förseelser såsom olovlig frånvaro anmäls till domaren. Om övervakningsstraffet avbryts, förflyttas den dömda till ett fängelse där han eller hon avtjänar sitt straff helt eller delvis. Den avtjänade övervakningstiden dras av straffet. I Frankrike övervakas inte alkoholbruket av den som står under elektronisk övervakning.

I Frankrike kan till elektronisk övervakning försättas ett år före slutdagen för fängelsestraffet. Möjligheten infördes 2006. Fången ska samtycka till förfarandet. Domaren be-

slutar om försättandet till elektronisk övervakning. Domaren beslutar också om längden på övervakningstiden på grundval av en bedömning av fången.

Övervakningen inleds minst en vecka före frigivningen. Övervakningen dröjer högst två år men kan på grund av förseelser förordnas på nytt. Övervakningen kan också avbrytas. Då återförs gärningsmannen till fängelse.

Kostnaderna för övervakningen är ca 12 euro om dagen per en övervakad när det används radiofrekvensteknik och 30 euro när det används GPS-teknik.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Frågor som ska övervägas i utvecklingen av den elektroniska övervakningen

Den elektroniska övervakningen är en påföljd som används i flera olika länder i stället för ett kort fängelsestraff och erfarenheterna har mestadels varit mycket positiva. I propositionen används det om det elektroniskt övervakade straffet benämningen övervakningsstraff.

När för- och nackdelarna i övervakningsstraffet betraktas kan utgångspunkten vara de mål med vilka införandet av denna påföljdsform har motiverats i olika länder. Dessa synpunkter presenteras i det följande.

Straffets innehåll och mål. Den första gruppen anknyter till undvikande av fängelsestraffets nackdelar och samhällspåföljdernas innehåll som stärker positiva sociala strukturer. Övervakningsstraffet gör det möjligt att gärningsmannen bevarar sin arbets- eller studieplats i skillnad till ovillkorligt fängelse. Eftersom straffet vanligast avtjänas genom att bo i hemmet underlättar det också upprätthållandet av den dömdes familjära och andra sociala förhållanden. Samtidigt undviks kontakten med subkulturen i fångelserna som idealiserar brottsliga attityder.

I övervakningsstraffet stärks den dömdes ansvar för eget beteende eftersom han eller hon måste ha ett nära samarbete med myndigheter och ganska självständigt kontrollera eget beteende. Dessutom har det visats att åt-

gårdsprogrammen som reducerar återfallsbrottslighet är effektivare i frihet än i fängelse.

Det har också framförts att den elektroniska övervakningen kan minska återfall i brott. Även om det har gjorts flera utredningar om användningssätten och effektiviteten av den elektroniska övervakningen, finns det än så länge ganska lite pålitliga forskningsuppgifter om hur övervakningen har verkat i de dömdas återfallsbrottslighet.

I Sverige publicerades i augusti 2007 en undersökning enligt vilken ersättning av slutet av fängelsestraffet med elektronisk övervakning klart minskar den dömdes sannolikhet att göra sig skyldig till nya brott (Brottsförebyggande rådet BRÅ, Rapport 2007:19). I undersökningen följdes under tre år fångar som hade förflyttats från fängelse till elektronisk övervakning enligt lagstiftningen av 2001. Jämförelsegruppen var fångar som avtjänade straffet i fängelse eftersom en möjlighet till elektronisk övervakning inte ännu fanns i lagen. Av dem som hade varit under övervakning gjorde sig 26 procent skyldiga till ett nytt brott under uppföljningstiden medan av dem som avtjänade sitt straff i fängelse var det 38 procent som upprepade brottet. Det har förmodats att de goda resultaten förändras av att i den svenska övervakningsmodellen stödet till den dömda och även annan än elektronisk övervakning har en stor betydelse. Resultaten kan också anses som bevis på att valet av fångar som har försatts i övervakningen har lyckats bra.

Också enligt andra undersökningsuppgifter varierar effekten av påföljden programvis: de effektivaste har varit påföljden där kärnan i straffet har utgjorts av en stark andel vård eller rehabilitering. Inverkan på återfallsbrottsligheten har konstaterats vara effektivast i vissa arter av brott, såsom trafikbrott och rattfyller. Dessutom har man i undersökningarna märkt det logiska resultatet att brott mot villkoren är desto sannolikare ju längre påföljden är. Resultaten visar att övervakningsstraffet är krävande: det är inte lätt att leva i frihet och samtidigt acceptera en stark kontroll på den egna tidsanvändningen och det egna levnadssättet.

Den elektroniska övervakningen kan motiveras också med ekonomiska omständighe-

ter. Kostnader för ett enskilt övervakningsstraff är mindre än verkställigheten av straffet i fängelset. Införandet av övervakningsstraffet kan minska behovet att bygga nya fängelser och således medföra kostnadsbesparingar. Trångheten i fängelserna gör det nu för tiden svårt att ordna meningsfulla verksamheter i anstalter. Om det går att minska fångantalet, frigörs personal för rehabilitering av fångar och annat närarbete som förebygger återfallsbrottslighet.

Man har tänkt att den elektroniska övervakningen gör det lättare att hålla fångantalet under kontroll. Om övervakningsstraffet används som alternativ till ovillkorligt fängelsestraff och i stället för det, har detta naturligtvis verkan också på fångantalet.

När övervakningsstraffet införs medför det till en början merkostnader för påföljdssystemet. Efter ibruktagandet är den tekniska verkställigheten av övervakningen relativt förmånlig och det ser ut att prisnivån på övervakningstekniken sjunker fortfarande. Personresurser och olika stödåtgärder som anknyts till straffet kan utgöra en mycket större andel av kostnaderna än den tekniska verkställigheten av övervakningen. När ekonomiska konsekvenser bedöms ska det också noteras att den som avtjänar ett övervakningsstraff har bättre möjligheter att själv sörja för sitt ekonomiska uppehälle än en fånge.

Allmän säkerhet. Nackdelen i den elektroniska övervakningen har ansetts vara att övervakningen saknar fängelsets isolerande effekt. Den dömda har således möjlighet att om han eller hon så vill fortsätta brottslig verksamhet. Denna möjlighet kan förebyggas genom att till övervakningen välja endast sådana gärningsmän vars risk för återfallsbrottslighet anses vara liten eller genom att göra övervakningsstraffet så strängt som möjligt t.ex. med en ständig övervakning av rörelser. Å andra sidan är olika stöd- och rehabiliteringsprogram som genomförs i frihet till nytta mest sannolikt för de gärningsmän vars risk för återfallsbrottslighet är störst och som har rusmedelsberoende och sociala problem mer än andra.

Även brottsoffret ska beaktas i planeringen av övervakningsstraffet t.ex. genom att ställa särskilda rörelsebegränsningar till den över-

vakade för att skydda offret eller genom att underrätta offret om gärningsmannen har brutit mot sin rörelsebegränsning.

Hälsan hos dem som döms till straffet. I flera undersökningar har det konstaterats att fångarnas hälsa är klart sämre än den övriga befolkningens. År 2008 publicerades preliminära resultat av en bred hälsoundersökning med vilken det utreds hälsotillståndet av fångar och dem som avtjänar samhällspåföljder. Enligt undersökningen Hälsa, arbetsförmåga och vårdbehov hos brottspåföljds-kunder är fångar och övriga som avtjänar straff betydligt sjukare än för 20 år sedan då den föregående omfattande undersökningen om fångarnas hälsa gjordes. I utredningen har det samlats uppgifter om det fysiska och psykiska hälsotillståndet hos ca 700 gärningsmän.

Enligt utredningen gäller ändringen till det sämre alla sjukdomar, men psykiska sjukdomar har ökat särskilt mycket. Över två tredjedelar av fångarna och ca 40 procent av dem som avtjänar en samhällspåföljd lider av personlighetsstörning av något slag. Allvarliga mentala störningar och depression är hos de undersökta mycket allmänare än bland befolkningen i genomsnitt. De dömdas rusmedelsproblem har ökat avsevärt: av manliga fångar har ca 90 procent rusmedelsberoende av något slag. Både narkotikaberoende och personlighetsstörningar är enligt undersökningen mycket allmänare hos fångar än hos dem som avtjänar en samhällspåföljd. Även många fysiska sjukdomar var allmänare hos fångarna i samplet än bland befolkningen i genomsnitt.

När innehållet i övervakningsstraffet planeras ska det beaktas att hälsotillståndet av dem som döms till straffet kommer att vara avsevärt sämre än hälsotillståndet bland befolkningen i allmänhet. Den dömdes förutsättningar att klara av övervakningsstraffet blir betydligt bättre, om vården av rusmedelsberoendet och psykiska problem har ordnats väl under avtjänandet av påföljden.

Uppföljning. På grundval av internationella erfarenheter bör god praxis bedömas och jämföras. Det är viktigt att införandet av övervakningsstraffet kopplas med en systematisk och omfattande uppföljning och konsekvensbedömning. Endast på detta sätt kan man säkerställa att påföljden fungerar och att

den verkställs i enlighet med de mål som har ställts.

3.2 Förslag till övervakningsstraff

I propositionen föreslås det att det straffrättsliga påföljdssystemet utvecklas så att det införs en ny påföljd som verkställs i frihet och övervakas tekniskt. Den nya påföljden kallas övervakningsstraff. Förslaget syftar till att skjuta tyngdpunkten i straffverkställigheten från anstaltspåföljder till samhällspåföljder och från slutna till öppna anstalter.

Övervakningsstraffet är en påföljd som döms ut i stället för ovillkorligt fängelse på högst åtta månader i de fall när förutsättningar för dömande till samhällstjänst saknas. I fråga om strängheten ligger övervakningsstraffet mellan samhällstjänst och ovillkorligt fängelse. Bestämmelserna som gäller förutsättningar för bestämmande av ett övervakningsstraff ska fogas till strafflagen och bestämmelserna om verkställigheten ska samlas i en lag om övervakningsstraff.

Innehållet i övervakningsstraffet

Det centrala innehållet i övervakningsstraffet är den dömdes skyldighet att iakttä en för honom eller henne individuellt definierad verkställighetsplan för straffet samt skyldighet att stanna hemma eller i någon annan bostad som godkänts som avtjäningsställe för straffet under de tider då han eller hon inte har program som finns inskrivet i verkställighetsplanen.

Vid sidan av den dömdes bostad kan ett annat lämpligt ställe för avtjänande av straffet vara t.ex. en anstalt som ordnar rusmedelsrehabilitering. Den dömdes skyldighet att stanna på ett bestämt ställe och avlägsna sig därifrån endast på en tid som godkänts i verkställighetsplanen ska alltid övervakas med tekniska anordningar.

Utgångspunkten är att den dömda avtjänar sitt straff så att han eller hon bor hemma. För att gärningsmännen inte skulle hamna i olika lägen på grund av sina boendeförhållanden ska myndigheterna om möjligt hjälpa den åtalade att ordna en bostad som lämpar sig för verkställighetsplats av straffet.

Den dömden har också skyldighet att delta i sådan sysselsättning utanför sin bostad som anges i verkställighetsplanen. Detta ska kallas verksamhetsskyldighet. Verksamheten kan bestå av arbete, studier, rehabilitering, olika handlingsprogram, övervakningssammanträffanden och övrig motsvarande verksamhet som upprätthåller och främjar den dömdes sociala färdigheter och handlingsförmåga. Om den som misstänks för brott har vid tidpunkten för utredningen av övervakningsstraffet en arbets- eller studieplats, är utgångspunkten att den ingår i verksamhetsskyldigheten. Arbete eller studier formar vardagen hos den som avtjänar ett övervakningsstraff och håller honom eller henne fast i sådan verksamhet som godkänns i samhället.

Om minimi- och maximimängden i verksamhetsskyldigheten ska föreskrivas i lagen. Det föreslås att minimimängden ska vara 10 och maximimängden 50 timmar i veckan. Innehållet och antalet timmar i verksamhetsskyldigheten ska bestämmas utifrån den brottsmisstänktes personliga förhållanden och förutsättningar.

I flera länder är övervakningsstraffet knutet med ett absolut förbud att använda alkohol och andra rusmedel. Att använda alkohol och andra rusmedel sänker vanligen tröskeln hos gärningsmannen att begå brott. Å andra sidan vet man att så kallade återfall hör till karaktären av rusmedelsjukdomar också i de fall där den rusmedelsberoende är välmotiverad för tillfriskning och rehabilitering. Ur denna synvinkel bör ett mycket litet alkoholbruk under övervakningsstraffet inte nödvändigtvis leda till en automatisk verkställighet av fängelsestraffet även om användningen av rusmedel under övervakningsstraffet är förbjudet.

Att knyta missbrukarvården tätare till samhällspåföljder har nämnts bland de viktigaste åtgärderna i justitieministeriets kriminalpolitiska program för 2007–2011. I verkställigheten av övervakningsstraffet är detta viktigt också därför att de som gjort sig skyldiga till rattfylleri kommer sannolikt att vara den största gruppen av dem som avtjänar ett övervakningsstraff.

Övervakningsstraffets ställning i påföljdssystemet

Bestämmelserna i strafflagens 6 kap. om valet av straffarten ska i samband med införandet av den nya samhällspåföljden kompletteras med bestämmelser som styr valet mellan olika påföljder.

När strängheten av straffen bedöms är utgångspunkten att övervakningsstraffet är en strängare påföljd än samhällstjänst. Ett övervakningsstraff innebär att den dömden står under ständig kontroll och måste följa ett bestämt dagsprogram i olikhet till samhällstjänsten där innehållet är utförande av tjänstgöringsuppgifterna enligt planen och den förlust av fritiden som detta medför. Dessutom gör det absoluta förbudet att använda rusmedel övervakningsstraffet till ett krävande straff.

Sålunda ska samhällstjänst vara förstahandsalternativet i situationer där det finns förutsättningarna för utdömandet av båda straffen.

När nya påföljdsformer utvecklas är det viktigt att se till att ett mångsidigare straffsystem inte samtidigt leder till att det blir onödigt strängt eller att det utvidgas. På grund av detta har man försökt att definiera användningsområdet för påföljden tillräckligt noggrant.

Man måste också försöka sörja för att påföljdssystemet är tillräckligt tydligt. Justitieministeriet tillsatte i januari 2010 en kommission som har till uppgift att förbereda en bred helhetsreform av samhällspåföljder. I reformen strävar man efter att sörja för de gemensamma mål som de pågående utvecklingsprojekten har samt att helheten av påföljderna blir enhetlig och välfungerande.

Övervakning

Övervakningen är en väsentlig och oskiljbar del av avtjänandet av övervakningsstraffet.

Iakttagandet av skyldigheten att stanna i den bostad som godkänts som avtjäningsställe för straffet som ingår i övervakningsstraffet övervakas alltid med tekniska anordningar. Den tekniska verkställigheten av övervakningen bygger på anordningar som instal-

leras i den dömdes bostad och som ges honom eller henne eller fästs i hans eller hennes kropp eller en kombination av dessa. Avtjänandet av straffet övervakas också genom kontrollbesök som verkställighetsmyndigheterna avlägger utan förannmälan i den dömdes bostad och på arbetsplatsen.

Även skyldigheten att avhålla sig från rusmedel som ingår i straffet ska övervakas. Den dömda är skyldig att på begäran lämna ett urin-, saliv- eller utandningsprov. Den dömda som nekar denna övervakning kan förpliktas att lämna ett blodprov. Berusningstillståndet som har orsakats av alkohol kan övervakas med hjälp av distansövervakning genom att förplikta den dömda att lämna ett utandningsprov där utförandet av provet och analyseringen av resultatet inte förutsätter närvaro av den övervakande tjänstemannen.

Olika tekniska övervakningslösningar har presenterats i propositionens avsnitt 2. Det finns flera tekniska sätt att verkställa övervakningen och systemen utvecklas hela tiden. Därför är det inte meningsfullt att definiera det tekniska verkställighetssättet på lagens nivå.

Den internationella jämförelsen visar att övervakningen som baserar sig på radiofrekvenstekniken och bandet är den mest allmänna lösningen i påföljder som motsvarar det föreslagna övervakningsstraffet. Det är sannolikt att den tekniska verkställigheten av övervakningsstraffet ska även hos oss basera sig på radiofrekvenstekniken. Den uppskattning av förnyelsens ekonomiska verkningar som framförs baserar sig på dess användning.

Då man använder radiofrekvenstekniken har bandet som ska fästas i den övervakades wrist eller handled kontakt med en uppföljningsanordning som vanligen placeras i den övervakades bostad. Övervakningen är möjlig, om bandet ligger på högst 100–400 meters avstånd från övervakningsanordningen. Systemet lämpar sig bra för situationer där det behövs uppgifter framförallt om att den övervakade har kommit till övervakningsområdet – i praktiken till sitt hem – och att han eller hon håller sig där samt att han eller hon har avlägsnat sig därifrån.

Enligt propositionen kan det i övervakningen också användas satellitpositionering (GPS) eller mobilpositionering som görs med

hjälp av GSM-operatörernas terrestriala basstationer

Enligt förslaget är det också möjligt att kombinera de ovan nämnda tekniska lösningssätten då man med radiofrekvenstekniken kan kontrollera den övervakades vistelse i sitt hem enligt planen och med GSM-tekniken positionera honom eller henne annanstans.

Det som kan anses som problem i positioneringssystemet för mobiltelefonen är att full säkerhet att den övervakade har GSM-telefonen inte kan fås bara med tekniska anordningar utan det behövs identifiering med hjälp av andra metoder, t.ex. telefonsamtal med den övervakade eller en videoförbindelse. En sådan identifiering kräver extra arbete som inte behövs i systemet med bandet. På grund av detta kan radiofrekvenstekniken och ett band som fästs i den övervakades kropp anses som den mest användbara övervakningslösningen.

Trots den elektroniskt övervakade begränsningen av rörelsefriheten är de personligen genomförda kontrollbesöken en väsentlig del av straffverkställigheten. Ett lyckat avtjänande av påföljden kan hos vissa gärningsmän kräva en relativt tät kontakt med övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Brottsåpföljdsmyndigheten. Personliga kontakter mellan den tjänsteman som svarar för straffverkställigheten och den som avtjänar påföljden kan aldrig helt ersättas med en övervakning som sker med hjälp av tekniska lösningar.

En nackdel i alla straffen är den socialt stämplande verkningen vars uppkomst måste på olika sätt hindras. De besök hemma hos den dömda och på dennes arbetsplats som ingår i övervakningsstraffet ska därför avläggas så att den som avtjänar straffet inte på grund av besöken onödigt blir föremål för omgivningens uppmärksamhet. Även den tekniska anordningen i övervakningsstraffet ska vara så obemärkt som möjligt.

Förutsättningar för dömande av övervakningsstraffet

Övervakningsstraffet är en påföljd som döms ut i stället för ovillkorligt fängelse när det på grund av tidigare samhällstjänstomar

finns ett hinder för dömande till samhällstjänsten eller när andra förutsättningar för dömande till samhällstjänsten saknas.

En gärningsman som döms till ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader döms i dag i stället för fängelset till samhällstjänst, om inte ovillkorliga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra välgående skäl ska anses vara ett hinder för dömande till samhällstjänst. En förutsättning är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara sig av samhällstjänsten.

Tidigare utdömda ovillkorliga fängelsestraff eller övervakningsstraff kan också utgöra hinder för dömande till övervakningsstraffet. Övervakningsstraffet kan inte anses som meningsfullt eller lämpligt för straffsystemet som blir gradvis strängare, om den åtalade redan har flera tidigare fängelse- eller övervakningsstraffdomar.

Det föreslås att i strafflagen intas en bestämmelse om förutsättningar för dömande till övervakningsstraffet som är förknippad med dess målsättning: dömandet ska anses motiverat i syfte att främja och upprätthålla gärningsmannens sociala anpassning. Till dömandet till övervakningsstraffet hör i någon mån även individuell lämplighetsprövning. Gärningsmannens personliga lämplighet för avtjänandet av straffet är ett kriterium som styr beslutsfattandet i de redan existerande samhällspåföljderna.

Målgruppen för påföljden, längden på övervakningsstraffet och antalet dem som ska avtjäna straffet

En synvinkel som ska beaktas i planeringen av den nya påföljden är att kraven som innehållet i påföljden ställer inte får avgränsa den grupp som ska avtjäna påföljden så att den blir för liten. Utvecklingen av en särskild straffform är med tanke på både klarheten i påföljdssystemet och kostnaderna som uppstår vettig endast om den lämpar sig för tillräckligt många gärningsmän.

Den som har dömts till övervakningsstraffet ska iaktta stränga villkor som gäller hans eller hennes levnadssätt och dagliga rutiner vid äventyr att brott mot villkoren föranleder

förvandling av övervakningsstraffet till fängelse. Den dömdes förutsättningar för avtjänande av straffet ska således bedömas på förhand så noggrant som möjligt.

En statistisk översikt över fängedatasystemet den 1 maj 2009 visar att inom den grupp av fångar som avtjänar ett högst åtta månader långt fängelsestraff som föreslås bli en målgrupp för övervakningsstraffet har mer än 70 procent rusmedelsproblem, nästan en tredjedel saknar en permanent bostad och över 70 procent har någon diagnostiserad personlighets- eller beteendestörning. Med tanke på planeringen av innehållet i straffet och ett lyckat avtjänande av påföljden är det alltså fråga om en mycket utmaningsfull grupp. På förhand bedömt behövs starkaste stöd i de fall där den som döms till övervakningsstraffet har svåra rusmedelsproblem och bor ensam.

Arbetsgruppen för elektronisk övervakning föreslog att den maximala längden på övervakningsstraffet skulle vara fyra månader. I utlåtandena om förslaget fästes uppmärksamhet vid att det i dagens läge är möjligt att döma till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader. Det är inkonsekvent och det rent av äventyrar jämlikheten om övervakningsstraffet som ska vara ett strängare straff än samhällstjänsten är möjligt endast som alternativ för fängelsestraff som är kortare än samhällstjänsten.

Det ska också beaktas att möjligheten till en stadgeenlig villkorlig frigivning föreslås bli tillämplad också i övervakningsstraffet. Verkställigheten av mycket korta övervakningsstraff är å sin sida inte meningsfullt med anledning av den omsorgsfulla planeringen och det tekniska genomförandet som straffet kräver. På grund av dessa orsaker föreslås den maximala längden på övervakningsstraffet vara åtta månader.

År 2008 var antalet ovillkorliga fängelse- domar på under fyra månader 3 855. Ovillkorliga fängelsedomar på högst åtta månader var 5 004 till antalet. I båda grupperna är trafikbrott den vanligaste orsaken till domen, av domar på under fyra månader hade nästan hälften (1 797) dömts ut för något trafikbrott. Antalet trafikbrott i gruppen för fängelsedomar på högst åtta månader var 2 233. Den

vanligaste huvudbrottsrubriceringen var i båda grupperna grovt trafikbrott.

Att lägga maximitiden för övervakningsstraffet till åtta månader i stället för fyra månader ökar antalet dem som dömts till övervakningsstraffet från ca 3 800 dömda till ca 5 000. Gruppen består till största delen av sådana som gjort sig skyldiga till grovt rattfylleri. Andra stora grupper är de som dömts för stöld och misshandel.

Den ovan nämnda jämförelsen av fängdatsystemet visar att fängsgrupperna som avtjänar ett fängelsestraff på högst fyra månader och på högst åtta månader är likadana i fråga om faktorer som gäller fångarnas hälsotillstånd och levnadssituation. I faktorer som gäller brottsligheten finns det ändå skillnader. Bland dem som fått en dom på under fyra månader var hos över hälften (58 procent) huvudbrottet trafikfylleri, medan det i gruppen 4–8 månader var hos cirka fyra av tio. I gruppen under fyra månader var misshandel eller annat våldsbrott hos nio procent, medan i gruppen 4–8 månader var det hos 17 procent.

Alltsomallt består fängsgrupperna mestadels av sådana som fått sin dom för grovt rattfylleri samt olika stöld- och misshandelsbrott. Till gruppen hör också i någon mån sådana som har dömts för vägran att fullgöra civiltjänst och civiltjänstgöringsbrott enligt 74 och 75 § i civiltjänstlagen (1446/2007) samt för vägran att fullgöra värnplikt enligt 118 § i värnpliktlagen (1438/2007). Fängelsestraffen som döms ut enligt dessa paragrafer är högst 181 dagar, dvs. cirka sex månader. Straffen kan inte dömas ut villkorligt och inte förvandlas till samhällstjänst. Den dömda får inte heller frigges villkorligt, om han inte förbinder sig att fullgöra sin tjänstgöring till slutet. Dessa regler som avviker från det normala straffrättsliga påföljdssystemet har motiverats med att ett villkorligt fängelsestraff eller samhällstjänst inte begränsar den dömdes personliga frihet tillräckligt jämfört med fullgörandet av värnplikten eller civiltjänsten. I fängelserna finns det för närvarande dagligen ca 20–30 sådana fångar som vanligen har placerats i en öppen anstalt.

Övervakningsstraffet är en avsevärt strängare och mera kännbar påföljd än villkorligt fängelse och samhällstjänst och begränsar

den dömdes personliga frihet dygnet runt. De grunder med vilka de nämnda brotten har avgränsats utanför tillämpningsområdet för villkorligt fängelse och samhällstjänst lämpar sig inte för övervakningsstraffet. De som avtjänar ett ovillkorligt fängelsestraff för de ovan nämnda brotten är också oftast lämpliga att avtjäna ett övervakningsstraff eftersom de vanligen har en studie- eller arbetsplats och en bostad och ingen tidigare brottslig bakgrund eller rusmedelsproblem.

Övervakningsstraffet kan dömas ut till en del av de dömda hos vilka samhällstjänsten måste förvandlas till fängelse. Sådana verkställigheter var år 2009 ca 610 till antalet. De vanligaste grunderna för avbrott är frånvaro från tjänstgöringsplatsen utan godtagbar orsak, försummelse att inleda utförandet av samhällstjänsten eller avbrott i den, berusning, försummelse av att iakttä anvisningar och föreskrifter och åklagarens anmälan om ett nytt brott.

Bedömningen av storleken på och egenheter av målgruppen för påföljden är grov och ungefärlig. Detta beror på att utfallet påverkas av faktorer som inte helt kan beaktas i förväg.

Enligt erfarenheterna från Sverige kan man bedöma att cirka var femte av dem som döms till fängelse lämpar sig för att avtjäna ett övervakningsstraff. Med den föreslagna maximala längden på åtta månader är antalet dem som lämpar sig för övervakningsstraffet ca 1 000 av vilka ca 800, dvs. 80 procent inleder verkställigheten. Av dessa är en tredjedel förstagångsintagna och två tredjedelar återfallsförbrytare.

Den genomsnittliga längden på förvandlingsstraff kan uppskattas vara ca 103 dagar. Om det årliga antalet dem som döms till övervakningsstraffet är 750–800 personer, avtjänar dagligen ca 130–140 personer sitt straff.

Det är svårt att på förhand göra exakta uppskattningar om antalet dem som faktiskt döms till övervakningsstraffet eftersom antalet påverkas av flera faktorer som är svårt förutsägbara. Det är t.ex. svårt att förutse antalet gärningsmän som fyller kriterierna för straffet och myndigheternas aktivitet i att utreda möjligheterna för om det föreligger förutsättningar för utdömmande av övervaknings-

straffet. Det finns också skäl att notera att antalet dem som döms till korta ovillkorliga fängelsestraff på under åtta månader varierar årligen.

Förfarandet när övervakningsstraff påförs

Den principiella utgångspunkten i Finlands grundlag är att det är domstolen som påför ett straff för ett brott. En förvaltningsmyndighet kan ändå ges makt att besluta om formen för straffverkställigheten. Övervakningsstraffet är en ny straffrättslig påföljd och det är domstolen som beslutar om dömande till det.

I Sverige har man överfört till kriminalvårdsmyndigheter central beslutanderätt som gäller verkställigheten av övervakningsstraffet: domstolen dömer ut ett fängelsestraff men kriminalvården, dvs. verkställighetsmyndigheten fattar ett beslut om att straffet ska avtjänas i form av elektronisk övervakning. Också i Finland träffar förvaltningsmyndigheten ett avgörande som väsentligt påverkar innehållet i påföljden t.ex. när myndigheten beslutar om huruvida fängelsestraffet ska avtjänas i en sluten eller öppen anstalt.

När det beslutas om samhällspåföljder har gärningsmannens personliga lämplighet ofta en stor betydelse i valet mellan straffarten. Så är det också när det fattas beslut om huruvida gärningsmannen är lämplig att avtjäna ett övervakningsstraff. När domstolen överväger övervakningsstraffet behöver den en omfattande utredning om den åtalades lämplighet för att avtjäna straffet. Utredningen ska vara likadan med lämplighetsutredningen för samhällstjänsten men i någon mån mera omfattande. Avtjänande av övervakningsstraffet baserar sig på en permanent bostad som den övervakade har och ett dagsprogram. Redan i utdömningskedet ska det finnas tillräckliga uppgifter om dessa.

På grund av den elektroniska övervakningen som ingår i påföljden är övervakningsstraffet ett straff som på ett nytt sätt ingriper i den enskildes rättighet att röra sig. Ett lyckat avtjänande av påföljden förutsätter av den dömda långsiktighet och förmåga att agera i samarbete med myndigheterna. Därför bygger utdömande till övervakningsstraffet alltid på den åtalades samtycke.

Även om övervakningen inte direkt riktar sig till familjemedlemmarna måste de tillåta t.ex. myndigheternas kontrollbesök hemma hos dem. Samarbetet mellan myndigheterna och den dömdes sammanboende kan i praktiken anses som en nödvändig förutsättning för verkställigheten av påföljden. Sålunda förutsätts det att de som bor i samma bostad med den åtalade ger sitt samtycke för att övervakningsstraffet kan dömas ut.

Därutöver ska barn som fyllt 12 år och som bor i samma bostad höras när påföljden planeras, även om deras samtycke inte är en absolut förutsättning för dömandet till straffet.

Brottspåföljdsmyndigheten ska på begäran av åklagaren eller domstolen utreda den brottsmisstänktes personliga förhållanden och andra förutsättningar för avtjänandet av övervakningsstraffet före utdömandet av övervakningsstraffet. Det föreslås att förfarandet vid utdömandet av övervakningsstraffet ska vara detsamma som vid utdömandet av samhällstjänsten, med andra ord domstolen dömer först ut ett fängelsestraff men påför i stället för det ett övervakningsstraff.

Bedömning av den brottsmisstänktes rusmedelsbruk och verkningen av ett eventuellt rusmedelsproblem i den misstänktes handlingsförmåga är viktig information när det gäller bedömningen av personliga förhållanden. Allvarligheten av rusmedelsproblemet och eventuellt behov av vård påverkar både den misstänktes förmåga att klara av övervakningsstraffet och innehållet i den verksamhetskyldighet som påförs honom eller henne.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utarbeta en preciserad verkställighetsplan när straffet ska verkställas. Den preciserade verkställighetsplanen ska innehålla noggrannare uppgifter än utredningen om övervakningsstraffet när det gäller bl.a. den dömdes bostad, innehållet i verksamhetskyldigheten och antalet timmar i veckan, ordnandet av den tekniska övervakningen och de nödvändiga stödåtgärderna för att främja den dömdes sociala anpassning. Om förhållandena väsentligt förändras, berättigar det Brottspåföljdsmyndigheten att ändra verkställighetsplanen.

Enligt förslaget kan verksamhetskyldigheten i övervakningsstraffet bestå av mångahanda verksamhetsformer som upprätthåller

den dömdes handlingsförmåga och sociala färdigheter. Detta gör det möjligt att verksamhetsskyldigheten planeras individuellt enligt den dömdes arbetsförmåga och behov av rehabilitering.

Villkorlig frigivning från övervakningsstraffet

I övervakningsstraffet ska det enligt förslaget tillämpas samma bestämmelser om villkorlig frigivning som tillämpas i fängelsestraffen.

Verkställigheten av övervakningsstraffet kan i princip genomföras på tre sätt. Enligt det första alternativet avtjänas övervakningsstraffet som realstraff utan möjlighet till villkorlig frigivning. Således avtjänas t.ex. ett ovillkorligt fängelsestraff på 60 dagar från dag till dag under 60 dagar.

Ett annat alternativ är att det på avtjänandet av övervakningsstraffet tillämpas samma bestämmelser om villkorlig frigivning som gäller för avtjänande av ovillkorligt fängelse. Enligt den gällande 2 c kap. 5 § i strafflagen ska en fånge som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i fängelse frigges villkorligt när hälften av straffet har avtjänats. Om han eller hon har begått brottet före 21 års ålder, börjar den villkorliga friheten när han eller hon har avtjänat en tredjedel av straffet. Om fången är en s.k. återfallsförbrytare, dvs. har under tre år före brottet avtjänat ett ovillkorligt fängelsestraff, frigges han eller hon när två tredjedelar av straffet har avtjänats. Om en sådan fånge har begått brottet före 21 års ålder, frigges han eller hon villkorligt när hälften av straffet har avtjänats.

Det tredje alternativet kan vara att skapa en egen enhetlig kvotdel för övervakningsstraffet. En gemensam kvotdel som tillämpas på alla övervakningsstraff kan vara t.ex. två tredjedelar av strafftiden. T.ex. frigges alla de som avtjänar ett övervakningsstraff på tre månader villkorligt efter att två månader har avtjänats oberoende av de dömdas tidigare fängelseperioder.

Alla ovan nämnda alternativ har fördelar, men de är förknippade också med vissa problem. Att straffet avtjänas från dag till dag utan en möjlighet till villkorlig frigivning ökar på ett betydligt sätt påföljdens stränghet.

Ett sådant system kan leda till att övervakningsstraffet ur den åtalades synvinkel verkar vara ett orimligt strängt straff jämfört med ovillkorligt fängelse. T.ex. den som begått sitt brott före 21 års ålder och som dömts som förstagångsintagen avtjänar av sitt straff på tre månader en månad i fängelse men tre månader i övervakningsstraffet. Andra förstagångsintagna brottsmisstänkta bör alltså välja t.ex. mellan två månader i fängelse och fyra månader i övervakningsstraffet. En sådan proportion mellan påföljderna kan i praktiken minska antalet dem som är villiga att avtjäna ett övervakningsstraff. Det är också troligt att den minskande effekten syns speciellt bland förstagångsintagna vilket inte kan anses vara motiverat i ljuset av målen med påföljden.

Även i förbrytelsefall och vid förvandlingen av övervakningsstraffet tillbaka till fängelse kan det uppstå konstiga situationer. Av brott mot villkoren för övervakningsstraffet kan det följa att det utdömda övervakningsstraffet till följd av förvandlingen och kvotdelen för villkorlig frigivning som tillämpas på fången blir avsevärt kortare. I detta system ska det föreskrivas att också ett straff som förvandlats till ovillkorligt fängelse avtjänas från dag till dag. Detta ökar oundvikligen fångantalet vilket inte kan anses vara motiverat.

Att skapa en helt egen kvotdel för övervakningsstraffet kan i princip vara en bra lösning eftersom det gör beräkningen av straffen enklare. Å andra sidan har de etablerade kvotdelarna och tanken om att upprepat brott är en strängande faktor när straffet påförs och verkställs har en stark tradition i det kriminalpolitiska tänkandet. Således kan det vara förvånande, om verkställigheten av övervakningsstraffet har helt egna regler.

Tillämpningen av bestämmelserna om villkorlig frigivning från fängelse ställer strängheten av ovillkorligt fängelse och övervakningsstraffet i sådan proportion att längden på straffet inte har en avgörande betydelse för valet av påföljden.

Systemet kan också motiveras med att systemet för den villkorliga frigivningen är en etablerad del av den gradvisa frigivningen. Kortare tider i anstalter kan anses motiverade också med tanke på minskande av kostnader.

3.3 Förslag om elektronisk övervakning i öppna anstalter

I propositionen föreslås det att elektronisk övervakning ska göras möjlig också i fängelserna. Förslaget gäller endast öppna anstalter. Övervakningen ska inte genomföras i alla öppna anstalter utan Brottsförmyndigheten beslutar särskilt i vilka anstalter den elektroniska övervakningen kommer att användas.

Den elektroniska övervakningen av fångar i öppna anstalter är ändamålsenligt eftersom den frigör fängelsepersonal från rutinmässig övervakning till rehabiliterings- och stödverksamhet som sker med fångarna. I det nuvarande läget räcker fängsvårdens resurser inte till ett sådant individuellt närarbete även om det är viktigt med tanke på fångens blivande möjligheter att klara sig. Att övervakningen sker tekniskt betyder i praktiken också betydande kostnadsbesparingar.

Projektarbetsgruppen för elektronisk övervakning gjorde på sommaren 2009 en studieresa till Sverige där den bekantade sig med den elektroniska övervakningen som hade visat sig vara framgångsrik i Kolmårdens öppna fängelse.

När införandet av den elektroniska övervakningen övervägs, är det viktigt att som utgångspunkt ha bevarandet av den goda och öppna atmosfären i anstalterna. Det ska ändå noteras att en överföring av verkställigheten av fängelsestraff allt mera till öppna anstalter ställer nya krav på anstalternas säkerhet och lyckad verkställighet.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

På basis av statistiken över samhällstjänst uppskattas att åklagaren kommer att begära utredningar av den misstänktes lämplighet för övervakningsstraff i cirka 7 000 fall om året. I cirka 80 procent av fallen lämpar sig personen i fråga för samhällstjänst.

Det uppskattas att det årliga antalet verkställighetsplaner för övervakningsstraffet uppgår till 2 500—3 000. Dessutom uppskattas att det görs hembesök och ordnas ett nät-

verksmöte hos ca 60 procent och ett besök på arbets- eller studieplatsen för ungefär en femtedel. Med hänsyn till tidsanvändningen kan det uppskattas att det för utredningsskedet utöver de nuvarande resurserna behövs ca 12 tilläggsårsverken.

Verkställighetsskedet delas in i beredning av verkställigheten, den egentliga verkställigheten och avslutande av verkställigheten. Verkställigheten inleds av ca 750–800 dömda om året. För verkställighetsskedet behövs sammanlagt ca 32 årsverken, varav två kan ersättas av biträdande övervakare.

Om stöd- och övervakningsuppgifterna sköts tillsammans med motsvarande uppgifter i övervakad frihet på prov, uppskattas att det på grund av synergifördelar behövs 20 nya årsverken i verkställighetsskedet.

Biträdande övervakare kan användas i cirka en femtedel av verkställandena (årligen ca 150). Kostnader för anlitaandet av biträdande övervakare uppgår i form av arvoden för övervakningsbesök (15 euro per besök) till ca 40 000 euro per år. Kostnaderna för rusmedelsövervakningen uppskattas till ca 90 000 euro per år. I kostnaderna har inte tagits med kontrollen av alkoholanvändningen.

Det uppskattas att kostnaderna för ca 7 000 resor i utredningsskedet och 16 000 i verkställighetsskedet ska ersättas. Som genomsnittlig kostnad uppskattas 10 euro per resa, vilket gör ca 230 000 euro i reseersättningar på årsnivå.

Den planerade tekniska övervakningslösningen, som i huvudsak baserar sig på radiofrekvensteknik, kostar enligt en preliminär uppskattning 400 000 euro per år, då sammanlagt 200 anordningar reserveras. Alla anordningar innehåller alkomätare och röstigenkänning. Den tekniska övervakningslösningen ska skaffas genom ett leasingavtal för fyra år så att avtalet vid behov kan förlängas med tre år.

Utgångspunkten är att en privat tjänsteleverantör ska svara för den centrala övervakningen. Om verksamheten kan integreras i tjänsteproducentens övriga verksamhet, uppgår de kalkylerade årliga kostnaderna till 380 000 euro. I övriga kostnader ingår även olika missbrukar- och familjevårdstjänster och andra motsvarande specialtjänster som skaffas som köpta tjänster.

De årliga totalkostnaderna för övervakningsstraffet har uppskattats som följer:

Euro	
Personalkostnader	
Utredningsskedet (12 årsv)	570 000
Verkställighetsskedet (20 årsv)	750 000
Personalkostnader totalt	1 320 000
Rusmedelsövervakningens kostnader	90 000
Arvodet för biträdande övervakare	40 000
Centralövervakningskostnader	380 000
Anskaffning av utrustning (leasing)	400 000
Ersättning för resekostnader	230 000
Köpta tjänster	300 000
Övriga kostnader tillsammans	1 440 000
Kostnader totalt	2 760 000

Övervakningsstraffet införs enligt förslaget 2011. Användningen av övervakningsstraffet torde uppnå sin planerade fulla omfattning tidigast 2012. Enligt kalkylen ska då ca 130 övervakningsstraff verkställas dagligen. De totala kostnaderna för ett straff som avtjänas till fullt belopp uppskattas vara 2,8 miljoner euro per år, varvid de totala kostnaderna för en övervakningsstraffdag är cirka 59 euro.

Eftersom ett övervakningsstraff enligt lagen döms ut i stället för ovillkorligt fängelse kan användningen av straffet minska det dagliga antalet fångar med t.o.m. 130 fångar, vilket innebär en inbesparing på ca 900 000 euro i fråga om fängelsernas rörliga kostnader. På lång sikt, när användningen av och metoderna för övervakningsstraffet har etablerat sig, kan övervakningsstraffet möjliggöra en inbesparing på ca 70—80 årsverken i synnerhet med anledning av att behovet av personal i anstalterna minskar när antalet fångar sjunker.

Årsverken som behövs för beredningen och övervakningen av verkställigheten av övervakningsstraffet stiger till sin slutliga nivå småningom under åren 2011—2013. Målet är att under åren 2011—2015 genom andra åtgärder

för att skära ned personalen och kostnaderna för upprätthållande av anstalterna som ingår i förvaltningsområdet produktivtetsprogram och fängsvårdsväsendets utvecklingsprogram uppnå sådana inbesparingar att övervakningsstraffet även under övergångsperioden kan verkställas utan särskild tilläggsfinansiering. Övervakningsstraffet kan därmed verkställas inom ramen för anslagen.

Övervakningsstraffet är en av de centrala reformer som gör det möjligt att lägga ned Konnunsuo fängelse och skära ned verksamheten vid Pelso fängelse med ca 40 procent. Dessa lösningar för anstaltsstrukturen var nödvändiga för att målen i produktivtetsprogrammet för brottspåföljdsområdet ska uppnås. Sådana är till exempel utvecklingen i antalet straff som ska verkställas och den verkliga tidtabellen för förändringarna i personalstrukturen.

Vid sidan om övervakningsstraffet ska den nya tekniken enligt planerna användas även vid öppna anstalter och de nya frigivningsenheterna. Den elektroniska övervakningen vid öppna anstalter uppskattas kosta ca 80 000—100 000 per öppen anstalt och år. Kostnaderna uppskattas vara ca fyra euro per fänge per dygn. Vid de föreslagna fem frigivningsenheter uppskattas kostnaderna vara ca 30 000—40 000 euro per enhet. Försöket inleds vid 3—4 öppna anstalter, varvid kostnaderna uppskattas uppgå till 240 000—400 000 euro. Vid frigivningsenheterna uppskattas kostnaderna uppgå till 150 000—200 000 euro.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Organisationen av brottspåföljdsområdet har förnyats från och med ingången av år 2010. I reformen slogs Brottspåföljdsverket, Fängsvårdsväsendet och Kriminalvårdsväsendet samman till en myndighet vid namn Brottspåföljdsmyndigheten. Verkställigheten och övervakningen av övervakningsstraff ska skötas i ett samarbete mellan personalen vid enheten för samhällspåföljder och fängelserna, vilket för sin del främjar uppnåendet av de mål som ställts för organisationsförändringen.

Verkställigheten av övervakningsstraff kommer att i någon mån göra straffverkställighetssystemet mer invecklat.

4.3 Konsekvenser i fråga om antalet fångar, fångpopulationens struktur och placeringen av fångar

Det dagliga antalet dömda som avtjänar ett övervakningsstraff uppskattas vara i genomsnitt 130. Trots att syftet är att ett övervakningsstraff kan dömas ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff är det i praktiken möjligt att det i vissa fall kan användas i stället för samhällstjänst eller ett villkorligt straff. Av denna anledning uppskattas övervakningsstraffet minska det dagliga antalet fångar med 100-130 fångar.

Att ett övervakningsstraff döms ut i stället för korta fängelsestraff ändrar fångpopulationens struktur så att förhållandevis fler fångar än i dag är dömda för vålds- och narkotikabrott.

Förslaget om elektronisk övervakning i öppna anstalter effektiviserar övervakningen i öppna anstalter. Detta ger möjlighet att placera fler fångar än för närvarande i öppna anstalter för att avtjäna slutdelen av sitt fängelsestraff, även om antalet fångar som placeras i öppna anstalter direkt från friheten genom användningen av övervakningsstraff minskar något.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Att ett övervakningsstraff döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff har många positiva verkningar på den sociala ställningen av den dömda och dennes familj. Den som avtjänar ett övervakningsstraff får i regel behålla sin arbets- eller studieplats och sin bostad, vilket minskar risken för utslagning och främjar den dömdes anpassning i samhället. När en person som är med i arbetslivet döms till ett övervakningsstraff försämras inte hans eller hennes ekonomiska ställning på samma sätt som om han eller hon skulle avtjäna ett ovillkorligt fängelsestraff.

Det är också lättare att upprätthålla de sociala banden mellan den dömda och dennes familj än då straffet avtjänas i fängelse. Till

övervakningsstraffet kan dessutom kopplas mångsidiga rehabiliterande åtgärder vilket för sin del främjar den dömdes anpassning i samhället efter att han eller hon har avtjänat sitt straff. Det till övervakningsstraffet förknippade kravet på drogfrihet stöder den dömdes egen vilja och förmåga att minska sitt rusmedelsbruk. Allt detta bidrar till att minska risken för återfall i brott efter avtjänandet av straffet. Internationella erfarenheter av övervakningsstraffets konsekvenser presenteras i den allmänna motiveringens avsnitt 2.3 och 3.1.

Ett övervakningsstraff kan dömas ut i stället för ett kort ovillkorligt fängelsestraff och de dömda omfattas av en heltäckande övervakning som pågår dygnet runt hela den tid de avtjänar övervakningsstraffet. På grund av erfarenheterna i Sverige kan det bedömas att elektronisk övervakning bidrar till att förebygga brott. Därmed har propositionen inga sådana konsekvenser som försvagar medborgarnas trygghet.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och -material

Beredningen av propositionen i arbetsgruppen för elektronisk övervakning presenteras ovan i avsnitt 1.2. Regeringens proposition har beretts inom justitieministeriet utifrån utlåtandena om arbetsgruppens betänkande. Remissyttrandena behandlas i avsnitt 5.2.

Justitieministeriet tillsatte den 6 april 2009 ett projekt för att bereda och samordna de åtgärder som krävs för verkställighet av övervakningsstraff och genomförande av övrig elektronisk övervakning. Denna s.k. projektarbetsgruppen ska bland annat fastställa kriterierna för valet av de tekniska lösningar som används i samband med ett övervakningsstraff, övervakad frihet på prov samt i öppna anstalter och frigivningsenheter samt utarbeta en plan för införandet av teknisk övervakning i de öppna anstalterna och frigivningsenheterna.

Projektarbetsgruppen publicerade sitt mellanbetänkande beträffande verkställighet av övervakningsstraff samt genomförande av

elektronisk övervakning i öppna anstalter och vid övervakad frihet på prov den 4 september 2009. Arbetsgruppen föreslog att maximitiden för övervakningsstraffet är åtta månader. Arbetsgruppen ansåg att det är motiverat att införa mer övervakningsteknik i öppna anstalter både med tanke säkerheten i samhället och fångarnas och anstaltspersonalens säkerhet. Arbetsgruppen föreslog att i vissa enligt särskilda kriterier valda öppna anstalter ska grundövervakningsmetoden vara övervakning med hjälp av ett band som bygger på radiofrekvensteknik.

Inom projektarbetsgruppen inrättades en särskild teknisk expertgrupp för att kartlägga kriterierna för valet av den tekniska lösningen för elektronisk övervakning. Expertgruppen kom fram till att rekommendera användningen av radiofrekvensteknik som grundövervakningsmetod i öppna anstalter. Arbetsgruppen ansåg att med hjälp av den individuella riskbedömningen som utarbetas för fången kan radiofrekvenstekniken förenas med satellitbaserad positionering.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Betänkandet av arbetsgruppen för elektronisk övervakning skickades ut på en omfattande remissbehandling. Justitieministeriets kriminalpolitiska avdelning begärde utlåtande om betänkandet av totalt 78 myndigheter och organisationer. Dessutom reserverades högsta domstolen, riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet möjlighet att yttra sig om betänkandet.

Det inkom totalt 43 utlåtanden. Den allmänna bedömningen av förslaget var positiv. Övervakningsstraffet ansågs vara en nödvändig och motiverad komplettering till påföljdssystemet. Remissinstanserna var dock bekymrade över hur krävande det blir att verkställa straffet när det gäller en målgrupp som har olika sociala och hälsomässiga problem. Dessutom var flera av remissinstanserna oroliga för ställningen av den till övervakningsstraff dömdes familjemedlemmar. Det ansågs också att det är nödvändigt att utföra en genomgående utvärdering av hela påföljdssystemet.

Remissinstanser förhöll sig mer negativt till förslaget som gällde reseförbud som ingick i betänkandet. Största delen av dem som kommenterade frågan förhöll sig kritiskt till arbetsgruppens förslag om att förena elektronisk övervakning till alla reseförbud, trots att de ansåg att elektronisk övervakning i sig kunde användas även i samband med tvångsmedel.

Beredningen av övervakningsstraffet har fortsatt som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Beredningen av förslaget som gäller reseförbud har tillsvidare inte fortsatt. Den fortsatta beredningen av propositionen har skett i nära samarbete med Brottspåföljdsverket.

Utlåtanden om propositionsutkastet begärdes av inrikesministeriet, justitieministeriets justitieförvaltningsavdelning och lagberedningsavdelning samt Riksåklagarämbetet och Brottspåföljdsmyndigheten. Utlåtanden kom från Brottspåföljdsverket, polisstyrelsen, justitieministeriets justitieförvaltningsavdelning och lagberedningsavdelning samt Riksåklagarämbetet. Utlåtandena har beaktats i största delen.

6 Samband med andra propositioner

Denna proposition har samband med projekt som förnyar andra samhällspåföljder. Avsikten är att regeringens proposition med förslag till en reform av bestämmelserna om den övervakade friheten på prov överlämnas till riksdagen på våren 2010 så att propositionerna behandlas samtidigt i riksdagen.

Innehållet i den övervakade friheten på prov föreslås vara sådant att verkställigheten av den övervakade friheten på prov står nära verkställigheten av övervakningsstraffet.

Propositionen har anknytningspunkter till lagförslaget som gäller ändring av lagen om samhällstjänst. Avsikten är att propositionen överlämnas under den första hälften av 2010. I propositionen föreslås det i lagen bestämmelser bl.a. om övervakaren och biträdande övervakaren och deras uppgifter, den dömdes skyldigheter och exaktare bestämmelser om kontrollen av drogfriheten, skyldigheter av

den som dömts till samhällstjänst och verkställighetsplanen

Propositionen har anknytningspunkter också till reformen av bestämmelserna om övervakningen av villkorligt fängelse. Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utredning av situationen för unga brottsmisstänkta och övervakning av villkorligt fängelse överlämnades till riksdagen i november 2009 (RP 229/2009 rd). Den föreslagna lagen om övervakningen av villkorligt fängelse innehåller bestämmelser bl.a. om dömande till övervakningen, innehållet i övervakningen, den övervakades skyldigheter, övervakarens och biträdande övervakarens uppgifter, drogfriheten och kontroll av den samt vad som kan följa av brott mot den övervakades skyldigheter.

Propositionerna har beretts vid justitieministeriet. De föreslagna bestämmelserna har om möjligt skrivits så att de har samma innehåll.

Samtidigt med regeringens proposition finns i riksdagens behandling regeringens proposition som anknyter till organisationsreformen av Brottspåföljdsmyndigheten. Propositionen innehåller ett förslag om ändring av 12, sådana lagar där det nämns Brottspåföljdsverket, Kriminalvårdsväsendet, Fångvårdsväsendet, Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå, regionfängelse eller placeringsenhet. Propositionen är av teknisk natur och innehåller inte andra ändringsförslag än dem som gäller namn på ämbetsverken och deras enheter.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Strafflag****6 kap. Om bestämmande av straff**

1 §. Straffarter. Till paragrafen ska enligt förslaget fogas ett omnämmande av övervakningsstraffet.

11 a §. Övervakningsstraff. Till 6 kap. i strafflagen ska enligt förslaget fogas en ny 11 a § om förutsättningar för bestämmande av övervakningsstraff.

I paragrafens 1 mom. nämns förutsättningar för dömande till övervakningsstraffet. Enligt den föreslagna paragrafen ska en gärningsman som ska dömas till ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader ska i stället dömas till ett övervakningsstraff, om de tre krav som nämns i paragrafens 1–3 punkt fylls.

På grund av de skäl som har nämnts i allmänmotiveringen i denna proposition har man kommit till att i första hand ska det dömas samhällstjänst i de fall där det döms ut ett straff i stället för ovillkorligt fängelse på högst åtta månader. Momentets 1 punkt gäller utdömande av övervakningsstraffet i de fall där dömande till samhällstjänst hindras. Enligt allmänmotiveringen förblir en mycket stor del av utdömda ovillkorliga fängelsestraff på högst åtta månader sådana som avtjänas i fängelse. Att samhällstjänsten hindras är dock inte den enda förutsättningen för utdömande av övervakningsstraffet. Kraven som anges i momentets 1 och 2 punkt och i 2 mom. ska bli fyllda.

I enlighet med 11 § 1 mom. i lagen om samhällstjänst ska det i momentet inte föreskrivas om en nedre gräns för det ovillkorliga fängelsestraffet i stället för vilket övervakningsstraffet kan utdömas. Även vid utdömandet av övervakningsstraffet ska det alltså tillämpas den allmänna nedre gränsen för fängelsestraffet enligt 2 c kap. 2 § 2 mom. i strafflagen. Enligt den nämnda bestämmelsen

döms fängelse på viss tid ut för minst fjorton dagar. Utdömandet av övervakningsstraffet kan komma i fråga också när det bestäms att ett tidigare villkorligt fängelsestraff ska verkställas.

Enligt momentets 1 punkt är en förutsättning för utdömande av övervakningsstraffet för det första att gärningsmannen inte på grund av ett hinder som anges i 11 § 1 mom. kan dömas till samhällstjänst. Ovillkorliga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra vägande skäl kan vara ett hinder för dömande till samhällstjänsten. Dessa hinder för utdömandet har behandlats närmare i regeringens proposition som gällde att göra samhällstjänsten permanent (RP 144/1996 rd). Tidigare domar och synpunkter på brottet i fråga som hindrar utdömandet av samhällstjänsten är delvis desamma som enligt momentets 3 punkt har självständig betydelse också när utdömandet av övervakningsstraffet prövas.

Dömande till samhällstjänst kan enligt 11 § 2 mom. hindras också av att gärningsmannen inte ger sitt samtycke till att straffet döms ut som samhällstjänst eller att han eller hon inte kan antas klara sig av samhällstjänsten. Också i dessa fall kan utdömande av övervakningsstraffet komma i fråga.

I momentets 2 punkt ska det föreskrivas om grunder som kan hindra utdömandet av övervakningsstraffet. Sådana grunder är för det första tidigare utdömda övervakningsstraff eller ovillkorliga fängelsestraff.

Utgångspunkten är att en och samma person inte ska dömas till flera övervakningsstraff. I detta hänseende fungerar övervakningsstraffet också som allvarlig varning för att gärningsmannen kan hamna i fängelse. Om svaren alltså trots ett tidigare övervakningsstraff har fortsatt begått brott som leder till ovillkorligt fängelse, finns det nästan i alla fall ett hinder för bestämmande av övervakningsstraffet.

Bestämmelsen ska ändå inte vara absolut utan den berättigar domstolen i några fall att

avgöra påföljden utifrån helhetsprövning. Ett tidigare övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff är inget hinder för utdömandet av ett nytt övervakningsstraff t.ex. i en sådan situation där brotten som begåtts under en kort tidsintervall behandlas i olika domstolar under olika tider och det inte döms ut ett straff på samma gång.

Den hindrande verkan som det ovillkorliga fängelsestraffet har kan förekomma på flera sätt. För det första kan ett tidigare utdömt fängelsestraff som är under verkställighet eller ska verkställas vara så långt att det hindrar avtjänandet av övervakningsstraffet. När denna fråga bedöms ska det iaktas den föreslagna lagens 12 § där det föreskrivs om tiden för avtjänandet av övervakningsstraffet.

Nödvändigtvis hindras utdömande av övervakningsstraffet inte av att den dömdes som bäst avtjänar ett ovillkorligt fängelsestraff. Om fängelsestraffet ändå betydligt skjuter upp eller fördröjer ett reguljärt inledande av verkställigheten av övervakningsstraffet, bör övervakningsstraffet inte dömas ut. Om tiden mellan ett brott som ledde till ovillkorligt fängelse och ett nytt brott är kort, bör övervakningsstraffet inte dömas ut.

När det övervägs ett utdömande av övervakningsstraffet kan det på samma sätt som vid bedömningen som görs vid utdömandet av samhällstjänsten fästas vikt vid för hur allvarliga brott eller hur ofta svaranden har dömts till ett ovillkorligt fängelsestraff. Vikt ska alltså fästas vid allvarligheten av helhetsbrottsligheten även i det fall när det ovillkorliga fängelsestraffet som har dömts ut eller är under verkställighet i och för sig inte hindrar verkställighet av övervakningsstraffet. Å andra sidan ska man i fråga om ett tidigare övervakningsstraff och ett ovillkorligt fängelsestraff fästa vikt vid när straffet eller det sista av dem har dömts ut. Ju kortare tid det har förflutit från tidigare brott desto större betydelse har de i helhetsprövningen. Till övervakningsstraffet kan dömas också om förvandlingen av ett tidigare övervakningsstraff till fängelse har föranletts av lindriga, även om upprepade brott mot föreskrifter.

I punkten ska det inte nämnas en tidigare samhällstjänstdom eller tidigare samhällstjänstdomar som hinder för utdömande av övervakningsstraffet. Till övervakningsstraf-

fet kan också dömas t.ex. den som dömts till samhällstjänst men vars tjänstgöring måste förvandlas till fängelse på grund av brott mot tjänstgöringsvillkor. Detta är en följd av att övervakningsstraffet är ett strängare straff än samhällstjänst. I några fall kan problemen hos den som dömts till samhällstjänsten vara sådana att han eller hon inte på det sätt som föreskrivs i 2 mom. kan antas klara sig av övervakningsstraffet heller.

Enligt punkten kan ett hinder för utdömandet av övervakningsstraffet vara också omständigheterna som hänger samman med brottet, dvs. brottets art. Som exempel kan för det första nämnas brotten som har riktats mot den dömdes sammanboende eller andra närstående som bor i samma bostad, t.ex. misshandel eller sexualbrott. Ett sådant brott utgör i regel ett hinder för utdömande av övervakningsstraffet även om sammanboenden har samtyckt till straffet. I ett sådant fall är det för myndigheten också svårt att få säkerhet på om samtycket är äkta.

Som ett annat exempel kan nämnas brott som är lätta att fortsättningsvis begå hemifrån eller på bopplatsen. Sådana brott är narkotikabrott och vissa informations- och kommunikationsbrott. I dessa fall kan det inte anses vara motiverat att någon döms till ett övervakningsstraff där en viktig del är skyldigheten att stanna i bostaden. Grova brott mot liv och hälsa omfattas inte av övervakningsstraffet på grund av straffskalan som tillämpas på dem. I vissa fall, t.ex. i fråga om upprepade brott kan dömandet också av övriga brott mot liv och hälsa ha ett hinder som avses i paragrafen.

I paragrafen hänger 1 mom. 3 punkten först och främst samman med verksamhetskyldigheten som är en del av övervakningsstraffet och om vilken det föreskrivs i 3 § i den föreslagna lagen om övervakningsstraff. Den dömdes sociala anpassning på det sätt som hans eller hennes förhållanden kräver genom arbete, utbildning, rehabilitering, övervakningssammanträffanden och verksamhetsprogram eller någon annan verksamhet som förbättrar eller främjar den dömdes handlingsförmåga och sociala färdigheter.

I paragrafen nämns i 1 mom. 3 punkten också upprätthållande av sociala färdigheter. Med detta avses att målet också kan vara

upprätthållande av färdigheter. Sociala färdigheter kan upprätthållas t.ex. så att gärningsmannen kan medan han eller hon avtjänar övervakningsstraffet fortsätta att gå i arbete eller sina studier.

Innehållet i verksamhetsskyldigheten ska bedömas av domstolen eftersom det finns inskrivet i utredningen om övervakningsstraffet som finns till domstolens förfogande.

Främjande av den sociala anpassningen nämns som utdömningsgrunder i 6 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen (övervakning under en prøvotid förenat med villkorligt fängelse) och i 10 a § 1 mom. 2 punkten (ungdomsstraff). Synvinkeln i de nämnda bestämmelserna är ändå en annan än vad den skulle vara i samband med dömande till övervakningsstraffet. I samband med övervakning under en prøvotid förenat med villkorligt fängelse och dömande till ungdomsstraff är det fråga om att gärningsmannen döms på grund av synpunkter som ska påverka den domde, dvs. är specialpreventiva till ett mera kännbart straff än vad han eller hon annars skulle dömas till. Prövotiden i villkorliga fängelser förenas med övervakning. Den som döms till ett ungdomsstraff skulle annars i praktiken dömas till villkorligt fängelse som är mindre kännbart.

I samband med utdömandet av övervakningsstraffet leder de specialpreventiva synpunkterna till att det döms ut ett straff som är mindre kännbart än ovillkorligt fängelse.

Enligt kravet i 1 mom. 3 punkt i paragrafen ska övervakningsstraffet dömas ut i de fall där det ur den specialpreventiva synvinkeln kan anses vara mer motiverat än ett ovillkorligt fängelsestraff. Till avtjänandet av ett fängelsestraff hör sådana nackdelar som presenterats i allmänmotiveringen och som kan verka försvagande i upprätthållandet och främjandet av sociala färdigheter. Dessa kan undvikas genom att gärningsmannen döms till övervakningsstraffet.

Av utredningen om övervakningsstraffet som avses i 7 § i den föreslagna lagen om övervakningsstraff ska framgå de omständigheter som hänger samman med svarandens förhållanden så klart att domstolen kan göra valet av straffarten mellan ovillkorligt fängelse och övervakningsstraffet ur den synvin-

kel som förutsätts i 1 mom. 3 punkten i paragrafen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om ytterligare förutsättningar för utdömandet av övervakningsstraffet. Dömande till övervakningsstraffet kräver ett samtycke av gärningsmannen och de vuxna som bor tillsammans med honom eller henne. Om dessa samtycken kan fås ska utredas redan i samband med att utredningen om övervakningsstraffet utarbetas. Som det framgår av avsnittet om förhållandet till grundlagen kan det i verkställigheten av övervakningsstraffet ingripas i de grundläggande rättigheterna, först och främst hemfriden, av den domde och dem som bor tillsammans med honom eller henne. Gärningsmannens samtycke är nödvändigt därför att verkställigheten av övervakningsstraffet förutsätter samarbetsförmåga och färdighet att förbinda sig till avtjänandet av straffets olika delar.

Om gärningsmannen är under 18 år, ska också barnets vårdnadshavare ge sitt samtycke.

Med personer som bor tillsammans med gärningsmannen avses personer som enligt uppgifterna i befolkningsdatasystemet bor i samma bostad där det finns lokaler som är gemensamma för alla. Med boendet förutsätts det en viss stabilitet. Med bostad avses i detta sammanhang utrymme som är avsett för boende där gärningsmannen har rätt att vistas oberoende av dess ägarförhållanden och byggnadstyp.

Å andra sidan kan skyldigheten att stanna i bostaden i övervakningsstraffet enligt 2 § 1 mom. i lagförslaget om övervakningsstraff utöver bostad gälla en annan boplatz som lämpar sig för verkställigheten av övervakningsstraffet, t.ex. en anstalt. Med anstalt avses t.ex. en missbrukarvårdanstalt eller någon annan rehabiliteringsanstalt där den brottsmisstänkte är placerad. När verkställigheten sker i en anstalt gäller kravet om samtycke inte andra personer än den domde.

Ett samtycke av underåriga barn förutsätts inte. När en utredning om övervakningsstraffet utarbetas ska en person som är under 18 år och som bor tillsammans med gärningsmannen beredas tillfälle att bli hörd, om han eller hon har fyllt 12 år. Åsikten av ett barn som är yngre än detta ska utredas med beak-

tande av vad som föreskrivs i 20 § i barnskyddslagen (417/2007). I lagförslagets 8 § föreskrivs om detta.

Ett övervakningsstraff ska inte dömas ut, om gärningsmannen inte kan påföras en skyldighet att stanna i bostaden eller att delta i sysselsättningen som avses i 2 § i den föreslagna lagen. På grund av detta hör det till förutsättningar för utdömandet av övervakningsstraffet att gärningsmannen kan påföras sådana skyldigheter. Gärningsmannen ska ha en bostad eller någon annan plats avsedd för permanent vistelse. För honom eller henne ska det också kunna ordnas sådant program som kan godkännas som innehåll i verksamhetsskyldigheten.

På samma sätt som samhällstjänsten förutsätter utdömandet av övervakningsstraffet att gärningsmannen kan förutses klara sig av verkställigheten så att övervakningsstraffet eller en oavtjänad del av den inte behöver förvandlas till ovillkorligt fängelse på grund av försummelse av eller brott mot de skyldigheter som hör till verkställigheten. Till färdigheten att klara sig hör gärningsmannens motivation och färdighet att genomföra verkställigheten. När prestationsförmågan bedöms kan det fästas vikt vid likadana omständigheter som det fästs vikt vid när förmågan att klara av samhällstjänsten utreds. Vid bedömningen av prestationsförmågan bör tröskeln ändå inte ställas så högt som vid bedömningen av prestationsförmågan i fråga om samhällstjänsten eftersom den dömde kan genom innehåll i verksamhetsskyldigheten stödas och hjälpas på sådana sätt som inte kan kombineras med verkställigheten av samhällstjänsten.

7 kap. Om gemensamt straff

7 §. Beaktande av ett tidigare utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff. När ett gemensamt straff bestäms likställs ett övervakningsstraff med ett samhällstjänststraff och ett ovillkorligt fängelsestraff. På samma sätt som samhällstjänststraffet är övervakningsstraffet ett straff som döms ut i stället för ovillkorligt fängelse. Därför ska paragrafen kompletteras så att det fogas övervakningsstraffet som ett straff som kan

beaktas när ett nytt straff döms ut på samma sätt som ett tidigare fängelsestraff enligt 6 §.

8 kap. Om preskription

11 §. När utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff förfaller. Även i fråga om preskription likställs övervakningsstraffet med samhällstjänststraffet och ovillkorligt fängelsestraff. Paragrafen föreslås bli kompletterad så att samhällstjänststraffet och övervakningsstraffet förfaller på samma sätt som ett fängelsestraff som motsvarar dem.

1.2 Lag om övervakningsstraff

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens 1 kap. ska enligt förslaget innehålla grundläggande bestämmelser om övervakningsstraffet.

1 §. Lagens tillämpningsområde. I paragrafen ska enligt förslaget bestämmas om lagens tillämpningsområde. Den föreslagna lagen ska innehålla bestämmelser om verkställighet av övervakningsstraffet. Bestämmelsen innehåller också en hänvisning till 6 kap. 11 a § i strafflagen där det föreskrivs att maximalängden för ovillkorligt fängelse i stället för vilket ett övervakningsstraff kan dömas ut är åtta månader.

En hänvisningsbestämmelse till strafflagen ska även ingå i 24 § där det enligt förslaget föreskrivs om villkorlig frigivning.

2 §. Övervakningsstraff. Paragrafen ska innehålla en definition av övervakningsstraffet. Ett övervakningsstraff ska dömas ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff och avtjänande av det ska övervakas med tekniska anordningar.

I paragrafen föreskrivs också om innehållet i övervakningsstraffet, dvs. hurdana skyldigheter som ingår i övervakningsstraffet. De viktigaste skyldigheterna är att stanna i en bostad och att delta i verksamhet. Den som dömts till ett övervakningsstraff har också andra skyldigheter. Bestämmelserna om dessa finns i 13–15 §.

Huvudinnehållet i övervakningsstraffet är att rörligheten av den som avtjänar ett övervakningsstraff begränsas så att han eller hon

har en skyldighet att stanna i sin bostad under alla de tider som han eller hon inte har en verksamhetsskyldighet inskriven i verkställighetsplanen eller någon annan på förhand avtalad grund att avlägsna sig från sin bostad.

Utöver verksamhetsskyldigheten får den dömda avlägsna sig från sin bostad endast så som det bestäms i en i 9 § avsedd verkställighetsplan och ett tidsschema för varje vecka som hör till planen. Därutöver ska det i verkställighetsplanen fastställas den tid för varje vecka som reserveras för skötseln av personliga ärenden. Med skötseln av personliga ärenden avses t.ex. besök hos nära anhöriga på ett sjukhus eller på ett motsvarande ställe, ärendehantering hos myndigheter, ärendehantering som anknyter till skötseln av barn eller att gå på nödvändiga uppköp. Skötseln av personliga ärenden kan också innehålla upprätthållandet av den dömdes handlingsförmåga, t.ex. besök på bibliotek eller i motionshall. Ett sådant besök kan också vara en terapiesession för den dömda eller deltagande i en sammankomst på AA eller NA, om dessa sammankomster inte har fastställts vara en del av verksamhetsskyldigheten.

I den föreslagna lagens 17 § föreskrivs det om temporära undantag från en skyldighet i verkställighetsplanen. Det är klart att vid sådana plötsliga och icke förutsebara situationer ska den dömda ha en möjlighet att avlägsna sig från sin bostad eller att stanna där trots verksamhetsskyldigheten. Den dömda är skyldig att ofördröjligen underrätta Brottsförklaringsmyndigheten om detta.

Med bostad avses en bostad som den dömda eller hans eller hennes äkta make eller sambo eller en närstående äger eller har hyrt. Bostaden kan också vara en del av en bostad som den dömda förvaltar över på basis av ett underhyresförhållande. Med annan plats boplat avses t.ex. ett internat eller en missbrukarvårdsanstalt.

3 §. Verksamhetsskyldighet. I paragrafen finns bestämmelser om verksamhetsskyldigheten. Verksamhetsskyldighet kan bestå av olika verksamheter och dess närmare innehåll fastställs i en verkställighetsplan som avses i 9 §. Eftersom innehållet i och mängden av verksamhetsskyldighet fastställs individuellt ska det i paragrafen inte definieras exakt vilken slags verksamhet verksamhetsskyldigheten kan innehålla.

Dessutom föreslås det i lagens 36 § att genom förordning av statsrådet bestäms närmare om verksamhet som godkänns som verksamhetsskyldighet.

Verksamhetsskyldigheten kan bestå t.ex. av arbete, studier eller rehabilitering. Det är också möjligt att plikten består av olika delar, såsom studier och deltagande i missbrukarrehabilitering eller tjänster för missbrukare. Verksamhetsskyldigheten kan också bestå av distansarbete men då måste man sörja för att den dömda får avlägsna sig från sin bostad på andra grunder.

Det är klart att den som dömts för ett tjänstebrott inte kan sköta sin tjänst när han eller hon avtjänar ett övervakningsstraff. Skötseln av en offentlig tjänst eller befattning kräver också i övrigt en sådan pålitlighet hos tjänstemannen att skötseln av tjänsten under avtjänandet av ett övervakningsstraff vanligen inte kommer i fråga även om gärningsmannen inte skulle ha dömts för tjänstebrott. För denna del iakttas det samma principer som iakttas i utförandet av civilt arbete av den som dömts till fängelsestraff (RP 263/2005 rd, s. 162).

Med verksamhet som upprätthåller eller främjar handlingsförmågan och sociala färdigheter avses t.ex. verksamhetsprogram som Brottsförklaringsmyndigheten ordnar eller godkänner. Sådan verksamhet kan också vara annan målinriktad och planerad verksamhet såsom besök på Arbetskraftsbyrå eller A-kliniken eller motion, t.ex. besök på simhall.

I paragrafens 2 mom. ska det enligt förslaget bestämmas om minimi- och maximitiden för verksamhetsskyldigheten varje vecka. Tiderna ska vara 10 och 40 timmar. Restiden till det ställe där verksamhetsskyldigheten ska uppfyllas räknas till tiden för verksamhetsskyldigheten uppfyllandet av plikten. Till tiden för ska däremot inte räknas den tid som reserveras för skötseln av personliga ärenden. Verksamhetsskyldigheten bör om möjligt delas på olika dagar i veckan så, att den dömda kan avlägsna sig från sin bostad varje dag i veckan. En ständig och oavbruten vistelse hemma eller på någon annan boplat främjar vanligen inte den dömdes sociala anpassning.

Verksamhetsskyldigheten kan av särskilda skäl fastställas vara längre än 40 timmar i veckan enligt grunder som anges i paragra-

fen. Även i dessa fall får plikten inte fastställas vara längre än 50 timmar. T.ex. en lång resa till det ställe där verksamhetsskyldigheten ska fullgöras kan medföra att plikten fastställs till högst 50 timmar. Med annan motsvarande grund avses t.ex. tillfälligt övertidsarbete eller arbetsskiftsperioder som kan medföra att verksamhetsskyldigheten ska fastställas vara längre än 40 timmar. Med innehållet i verksamheten avses t.ex. en situation där det till den dömde utöver normalt arbete påförs en skyldighet att delta i ett verksamhetsprogram som stärker drogfriheten.

Eftersom det väsentliga innehållet i övervakningsstraffet är att stanna i bostaden kan verksamhetsskyldigheten inte bestå av sådant arbete som förutsätter resande, om resarbetet medför behov att övernatta utanför hemmet.

I paragrafens 3 mom. ska det bestämmas om tiden för verksamhetsskyldigheten. Skyldigheten bör fastställas så att den kan uppfyllas mellan klockan 6 och 21. Undantag från detta kan ändå göras i verkställighetsplanen, om fullgörandet av verksamhetsskyldigheten förutsätter det i ett enskilt fall. En sådan situation är t.ex. skiftarbete.

4 §. Rätt att avlägsna sig från bostaden. I paragrafen föreskrivs om rätten att avlägsna sig från bostaden. Utgångspunkten är att den dömde inte får avlägsna sig från boplaten annars än enligt vad som på förhand har avtalats. Avlägsnanden ska antecknas i verkställighetsplanen och det kompletterande veckoschemat om vilket det föreskrivs i 9 § i den föreslagna lagen. Eftersom plikten att stanna i bostaden övervakas med en teknik som bygger på automatiska alarm är målet att det ska finnas så få undantag som möjligt.

I enskilda fall kan ett tillstånd att avvika från skyldigheten att stanna i bostaden utfärdas också i de situationer som avses i den föreslagna lagens 17 §.

5 §. Myndigheter som svarar för verkställigheten. I den föreslagna paragrafen ska det föreskrivas om de myndigheter som svarar för verkställigheten. Brottsförklaringsmyndigheten är den högre verkställighetsmyndigheten och utmätningsmannen den lägre verkställighetsmyndigheten. Paragrafen innehåller också en bemyndigande bestämmelse för utfärdande av förordningar.

6 §. Övervakning. Paragrafen ska ha bestämmelser om övervakningssätten för övervakningsstraffet. I avsnitten 2.2 och 3.2 i allmänmotiveringen har det redogjorts för olika tekniska övervakningssätt. De allmänaste övervakningssätten är ett band som fästs i vristen eller handleden och som bygger på radiofrekvenstekniken, GPS-övervakning som bygger på satellittekniken och GSM-övervakning som bygger på ovan jord belägna anslutningspunkter. Det är också möjligt att kombinera dessa övervakningsformer.

Eftersom den tekniska utvecklingen är snabb ska det i lagen inte föreslås något specificerat eller enda tekniska övervakningssätt. Enligt förslaget kan övervakningen ordnas med tekniska anordningar eller en kombination av dessa som installeras i den dömdes bostad, ges den dömde eller fästs i den dömdes handled, vrist eller midja. Bestämmelsen berättigar endast användningen av anordningar som används på kroppen. Bestämmelsen berättigar alltså inte att ett mikrochip eller en motsvarande övervakningsapparat installeras under den övervakades hud. När radiofrekvenstekniken används är utgångspunkten att den dömde har ett band i sin vrist eller handled och att hans eller hennes bostad har en mottagare som registrerar iakttagandet av skyldigheten att stanna i bostaden.

Med kombination av anordningarna avses att den dömde när han eller hon vistas utanför sin bostad vid sidan av vristbandet kan ha en övervakningsanordning som bygger på GPS- eller GSM-teknik.

En väsentlig del av övervakningen är kontrollbesök som verkställighetsmyndigheten gör i den dömdes bostad och stället där verksamhetsskyldigheten fullgörs. I 2 mom. i den föreslagna paragrafen ska det finnas en allmän bestämmelse om kontrollbesöken. Om övervakningen är tillräcklig ska bedömas utifrån den individuellt utvärderade övervakningen av den dömde och hans eller hennes behov av stöd.

I paragrafen ska det föreskrivas att verkställighetsmyndigheten och den biträdande övervakaren har rätt att komma till den dömdes bostad eller någon annan boplat som avses i 2 § 1 mom. i den föreslagna lagen. Om den dömdes skyldighet att låta en tjänsteman

vid Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren komma in i bostaden ska det för tydlighetens skull föreskrivas särskilt också i 13 § 7 punkten i lagen.

En ytterligare förutsättning för övervakningsstraffet är samtycke av de vuxna som bor i samma bostad med den dömda. Om detta ska det föreskrivas i 6 kap. 11 a § 2 mom. i strafflagen och i 8 § i den föreslagna lagen. Enligt det föreslagna 8 § 3 mom. ska det i utredningen om övervakningsstraffet inkluderas samtycke av dem som bor i samma bostad att bostaden kan användas i verkställigheten av övervakningsstraffet samt samtycke till att låta övervakningsmyndigheten komma in i bostaden i samband med kontrollbesöken som hör till verkställigheten.

Utöver kontrollbesöken kan den dömda förpliktas att komma till en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för övervakningssammanträffanden. Om detta ska det bestämmas i 13 § 4 punkten i lagen.

Paragrafens 2 mom. ska enligt förslaget också ha en bestämmelse om övervakningsbesöken på det ställe där verksamhetsskyldigheten ska uppfyllas. Paragrafen ska enligt förslaget ha en bestämmelse om finkänslighetsprincipen. Bestämmelsen i den första satsen i det föreslagna 4 mom. som innehåller en skyldighet att undvika att onödigt uppmärksamhet väcks är densamma som bestämmelsen i 1 kap. 4 § i tvångsmedelslagen som föreslogs av förundersöknings- och tvångsmedelskommissionen (KB 2009:2). I den föreslagna bestämmelsen finns ändå inte ett omnämnande av finkänslighet. Den andra meningens svarar till sitt innehåll 1 kap. 6 § 3 mom. i fängelselagen med den skillnaden att den föreslagna bestämmelsen inte har ett omnämnande av försvarlighet. Försvarligheten hänger väsentligt samman med användningen av maktmedel där tjänstemännen vid Brottspåföljdsmyndigheten inte har befogenhet i verkställigheten av övervakningsstraffet.

2 kap. **Utredning av förutsättningar för övervakningsstraff**

7 §. Utredning av förutsättningar och verkställighetsplanen. Paragrafen ska ha bestämmelser om hur förutsättningarna för

övervakningsstraffet utreds vad som ska ingå i verkställighetsplanen som lämnas till domstolen. Denna plan är viktig eftersom utredningen är grundmaterial för domstolens överväganden.

Enligt den föreslagna paragrafen kommer utarbetandet av utredningen i gång på begäran av antingen åklagaren eller domstolen. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar det nuvarande förfarandet i dömandet till samhällstjänst. Syftet med utredningen är att kartlägga sådana personliga förhållanden hos den misstänkte som har betydelse för utdömandet av övervakningsstraffet samt övriga förutsättningar för övervakningsstraffet.

Utredningen om övervakningsstraffet ska för det första innehålla den misstänktes samtycke till att ett eventuellt straff döms ut som övervakningsstraff. Samtycket ska basera sig på kännedom vilket innebär att det ska berättas till den misstänkte vad verkställigheten av ett övervakningsstraff kräver. I avsnitt 3.1 i allmänmotiveringen har det konstaterats att samhällsstraffet är en krävande påföljd. Om informeringen av den brottsmisstänkte finns en särskild bestämmelse i 8 § som gäller förfarandet.

Enligt den föreslagna 7 § ska utredningen innehålla fyra bedömningar som Brottspåföljdsmyndigheten har gjort som gäller lämpligheten av bostaden, uppfyllandet av verksamhetsskyldighet, rörelse utanför bostaden samt gärningsmannens personliga förhållanden och förmåga att klara sig av straffet.

I utredningen ska det antecknas även de övervakningsstraff som Brottspåföljdsmyndigheten har kännedom om. Detta är viktigt eftersom den föreslagna lagens 22 § innehåller en maximilängd på ett år för övervakningsstraff som är i verkställighet på samma gång.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om Brottspåföljdsmyndighetens yttrandesom ska ingå i utredningen. Utlåtandet ska också innehålla en helhetsbedömning av Brottspåföljdsmyndigheten om huruvida det är motiverat att döma ut ett övervakningsstraff. I utlåtandet ska det utöver förutsättningarna speciellt fästas vikt vid om dömandet till övervakningsstraffet främjar eller upprätthåller den dömdes sociala anpassning. Utredningen och planen ska följa en standardmall. Enligt

36 § i den föreslagna lagen utfärdas närmare bestämmelser om blankettens innehåll genom förordning av statsrådet.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om verkställighetsplanen som fogas till utredningen och som innehåller uppgifter om bostaden som är avsedd för avtjänandet av övervakningsstraffet, innehållet i och mängden av verksamhetsskyldigheten samt om rörligheten som verksamhetsskyldigheten förutsätter utanför det ställe som bestämts vara bostaden. Planen innehåller en så exakt bestämt innehåll för övervakningsstraffet som det i denna fas är möjligt.

Verksamhetsskyldigheten bör bestämmas så exakt som möjligt redan i utredningsfasen eftersom den underlättar övervägningen vid domstolen. Om det t.ex. noteras att gärningsmannen inte kan klara sig av verksamhetsskyldigheten under 50 timmar som avses i 3 § på grund av den brottsmisstänktes researbete, kan man avstå från att utarbeta verkställighetsplanen.

8 §. Förfarandet när förutsättningarna utreds och verkställighetsplanen utarbetas. I paragrafens 1 mom. ska det enligt förslaget föreskrivas om hörande av den brottsmisstänkte. Ovan i motiveringen av 7 § har det redogjorts att samtycket ska basera sig på kännedom vilket förpliktar Brottspåföljdsmyndigheten att till den brottsmisstänkte så utförligt som möjligt redogöra för innehållet i övervakningsstraffet och de skyldigheter som ställs till den dömde. Detta är viktigt därför att onödiga avbrotten kan undvikas om den dömde redan i utredningsfasen kan förbereda sig till att övervakningsstraffet är ett krävande straff.

I paragrafens 3 mom. ska det enligt förslaget finnas bestämmelser om beaktande av underåriga som bor i bostaden. Enligt bestämmelsen ska den som fyllt 12 år beredas tillfälle att bli hörd. Åsikten av ett barn som är yngre ska utredas av barnskyddsmyndigheterna i överensstämmelse med 20 § i barnskyddslagen. Enligt denna bestämmelse ska barnets önskemål och åsikt utredas och beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Barnets åsikt ska utredas finkänsligt samt så att det inte onödigt skadar relationerna mellan barnet och föräldrarna och andra personer som står barnet nära. Sät-

tet att utreda barnets åsikt och dess huvudsakliga innehåll ska antecknas i de handlingar som rör barnet. I fråga om ärenden som gäller barnen ska Brottspåföljdsmyndigheten stå i kontakt med barnskyddsmyndigheterna.

3 kap. **Verkställighet av övervakningsstraff**

9 §. *Precisering av verkställighetsplanen.* Den preciserade verkställighetsplanen är en handling som utgör grunden för verkställigheten och som innehåller bestämmelser om avtjänande av övervakningsstraffet som gäller hela strafftiden.

Precisering och fastställande av verkställighetsplanen ska inledas ofördröjligen när domen om övervakningsstraffet har blivit verkställbar. Verkställigheten kan inledas också på grundval av tingsrättens dom, om den dömde skriftligen har samtyckt till verkställigheten. En bestämmelse om inledandet av verkställigheten med stöd av tingsrättens dom finns i 12 § i den föreslagna lagen.

Den preciserade planen innehåller för det första dagarna för inledande och avslutande av övervakningsstraffet. Föreskriften hur dagen för inledandet bestäms finns i 11 § 2 mom. i den föreslagna lagen. Enligt denna föreskrift inleds avtjänandet av övervakningsstraffet efter fastställandet av verkställighetsplanen den dagen när de tekniska övervakningsanordningarna har installerats eller getts den dömde.

I 1 mom.1–7 punkten i paragrafen ska det föreskrivas om bostaden, verksamhetsskyldigheten, övervakningen, skyldigheten att stanna i bostaden, rörelse utanför bostaden eller någon annan i lagens 2 § avsedda boplatser, stödåtgärderna för den sociala anpassningen samt skötseln av personliga ärenden. Utgångspunkten är att verkställighetsplanen och tidsschemat för varje vecka som utarbetas utifrån verkställighetsplanen är så detaljerade att den som avtjänar ett övervakningsstraff vet om sin dagordning och sina skyldigheter exakt och noggrant.

Det föreslås att 8 punkten i paragrafens 1 mom. har en bestämmelse enligt vilken planen också kan innehålla motsvarande villkor som är nödvändiga med tanke på verkställigheten. Sådana villkor kan vara t.ex. bestäm-

melser om hur den dömde ska underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om återkallande av samtycket som avses i 23 § eller byte av boplaten eller förändrade förhållanden i bostaden som är avsedd för avtjänandet av övervakningsstraffet eller sjukdom eller någon annan omständighet som påverkar uppfyllandet av skyldigheterna.

På samma sätt som den i 7 § avsedda planen som utgör underlag för domstolens avgörande ska även den preciserade verkställighetsplanen ha en standardform och om dess innehåll ska föreskrivas genom förordning av statsrådet med stöd av bemyndigandebestämmelsen i 36 §.

10 §. Ändring av verkställighetsplanen. Utgångspunkten är att verkställighetsplanen inte ska ändras under verkställigheten. I praktiken kan det ändå förekomma situationer där förhållandena förändras på grunder som är oberoende av den dömde så, att det är nödvändigt att ändra verkställighetsplanen. En sådan väsentlig ändring i förhållandena kan vara t.ex. en uppsägning eller permittering av den dömde eller att hyreskontraktet för den bostad som står till hans eller hennes förfogande löper ut. Som annan godtagbar grund avses en omständighet som sker efter medverkan av den dömde själv, t.ex. byte av arbetsplatsen eller flytt till en annan ort.

Om omständigheterna som avses i denna paragraf är tillfälliga som t.ex. en permittering oftast är, är det också möjligt att avbryta verkställigheten av övervakningsstraffet så som det avses i 21 §. Ett avbrott är motiverat t.ex. i situationer där den dömde har permitterats för flera veckor och det inte går att ordna honom eller henne annan verksamhets-skyldighet för denna tid. I första hand ska man försöka ändra verkställighetsplanen.

11 §. Tiden för avtjänande av övervakningsstraff. Paragrafens 1 mom. föreslås en bestämmelse om att verkställigheten ska inledas utan dröjsmål när domen har blivit verkställbar. Utgångspunkten enligt 1 mom. är att straffet ska slutföras under ett år. Undantag från detta är situationer som avses i 3 mom. där inledandet av verkställigheten har förbjudits eller verkställigheten har avbrutits.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om inledandet av avtjänandet av övervakningsstraffet. Tiden för avtjänandet börjar

löpa den dagen när övervakningsanordningarna har installerats och getts den dömde. Dagen då verkställigheten inleds och när den fastställdes ska antecknas i den preciserade verkställighetsplanen. En bestämmelse om detta finns i 9 §.

I paragrafens 2 mom. ska det också finnas en bestämmelse om att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att ha tillträde till bostaden för att installera, reparera eller avlägsna de tekniska övervakningsanordningarna.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om situationer där maximitiden på ett år inte löper. Till den nämnda maximitiden räknas inte tiden när övervakningsstraffet har varit avbrutet eller inledandet av det har förbjudits på grund av skäl som anges i 19 §. I den föreslagna 19 § föreskrivs om två situationer där ett avbrott eller förbud kan vara aktuellt. För det första kan den dömde utan godtagbar grund låta bli att avtjäna straffet eller låta bli att börja avtjäna det. Tiden som räknas till maximitiden löper inte i dessa situationer, om domstolen anser att den dömde har haft en godtagbar grund för sitt förfarande och förvandlar inte straffet till ett ovillkorligt fängelsestraff. Den andra situationen gäller fall där den dömde misstänks för grovt brott mot sina skyldigheter när Brottspåföljdsmyndigheten måste vidta åtgärder för att hänföra ärendet till domstolen. Om åklagaren eller domstolen anser att den dömde inte har brutit mot sina skyldigheter så som det avses i 19 §, fortsätter den dömde att avtjäna sitt straff. Till den utsatta tiden på ett år räknas inte den tid som behandlingen av ärendet tog.

Till den utsatta tiden på ett år räknas inte heller en sådan tid som löper i en situation där åklagaren har meddelat att han eller hon kommer att åtala den dömde för ett nytt brott men domstolen tillåter att avtjänandet fortsätter.

I paragrafens 3 mom. avses med tiden som inte räknas till den utsatta tiden på ett år den tid som löper från Brottspåföljdsmyndighetens beslut om avbrott eller förbud mot inledandet eller fortsättningen till åklagarens eller domstolens beslut om fortsatt verkställighet.

Hänvisningen till 21 § 1 mom. i den föreslagna lagen betyder att den utsatta tiden på

ett år löper inte heller under den tid när avtjänandet av övervakningsstraffet är tillfälligt avbruten på grund av ett godtagbart skäl.

12 §. Tingsrätt som grund för inledandet av verkställighet. Bestämmelsen innehåller en möjlighet att inleda verkställigheten på grundval av den dömdes skriftliga samtycke innan domen har vunnit laga kraft. Bestämmelsen motsvarar 5 § 2 mom. i lagen om samhällstjänst. En förutsättning är att den dömden har nöjt sig med domen för den del som han eller hon har dömts till ett övervakningsstraff. Om den som dömts till övervakningsstraffet ändå senare med anledning av sökande av ändring döms till ett annat straff, ska den redan verkställda delen som motsvarar övervakningsstraffet beaktas som avräkning. Om detta föreskrivs i 28 § 2 mom. i den föreslagna lagen.

13 §. Den dömdes allmänna skyldigheter. Om den dömdes skyldigheter ska det enligt förslaget bestämmas i 13–15 §. Den föreslagna 13 § innehåller allmänna skyldigheter, 14 § skyldigheter i samband med drogfrihet och 15 § skyldigheterna i samband med kontroll av drogfrihet.

Den föreslagna paragrafen innehåller sju skyldigheter av den som dömts till övervakningsstraffet.

För det första är den dömden skyldig att delta i utarbetandet av den preciserande verkställighetsplanen.

Enligt paragrafens 2 punkt är den dömden skyldig att delta i sysselsättningen och att stanna i sin bostad. Båda plikter definieras utförligt i verkställighetsplanen som avses i lagens 9 §. Dessa skyldigheter omfattas i och för sig också av den skyldighet som avses i paragrafens 3 punkt men på grund av viktigheten av dessa två plikter föreslås det att om dem föreskrivs i egen punkt. Detta har också informativ betydelse.

Paragrafens 3 punkt innehåller en allmän bestämmelse enligt vilken den dömden är skyldig att iaktta den i 9 § avsedda verkställighetsplanen och det tidsschema för varje vecka som utarbetas utifrån verkställighetsplanen. Ärenden som den preciserande planen innehåller har bestämts i den föreslagna lagens 9 §. Avsikten är att om handlingarnas närmare innehåll föreskrivs genom förord-

ning av statsrådet med stöd av den föreslagna 36 §.

I paragrafens 4 punkt föreskrivs om den dömdes skyldighet att delta i övervaknings-sammanträffanden. Sammanträffandet kan ordnas antingen i den dömdes bostad, stället där verksamhetskyldigheten fullgörs eller på ett verksamhetsställe av en enhet vid Brottsförhållningsmyndigheten. Dessutom ska det i paragrafens 5 punkt föreskrivas om skyldigheten att hålla kontakt på ett annat sätt. Sådana kontakter kan hållas t.ex. via telefon.

Den 6 punkten i den föreslagna paragrafen innehåller en skyldighet till noggrannhet. Enligt paragrafen är den dömden skyldig att hantera övervakningsanordningar noggrant och iaktta anvisningar om användningen av dem. Den dömden ska ges råd om rätt användning av anordningarna även om avsikten är att de är så lätta att använda som möjligt. Det är bra att ge anvisningarna i skriftlig form.

I paragrafens 7 punkt finns en bestämmelse som är viktig med tanke på övervakningen av verkställigheten. Bestämmelsen förpliktar den dömden att låta en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten, vanligen alltså övervakaren, komma in i bostaden. Det kan också vara fråga om en annan tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten, t.ex. en tjänsteman som sörjer för installeringen av övervakningsanordningarna. I paragrafen ska det enligt förslaget särskilt föreskrivas om att skyldigheten att låta en tjänsteman komma in i bostaden betyder också den biträdande övervakaren som förordnats till den dömden.

14 §. Drogfrihet. En väsentlig del av övervakningsstraffet är att den dömden avhåller sig att använda narkotika som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen (373/2008), alkohol och annat berusande medel. På grund av skäl som angetts i allmänmotiveringen är bestämmelsen ovillkorlig vilket innebär att även en liten användning är förbjuden. Iakttagandet av skyldigheten till drogfriheten uppföljs på det sätt som avses i 15 § i den föreslagna lagen.

15 §. Kontroll av drogfrihet. Paragrafen föreslås ha bestämmelser om kontrollen av att drogfriheten iakttas. Drogfriheten övervakas med hjälp av utandnings-, urin- och salivprov. Att den dömden lämnar ett utandnings-, urin- och salivprov kan krävas i samband

med kontrollbesöket på det ställe där verksamhetsskyldigheten fullgörs eller i den dömdes bostad. För lämnandet av urinprov kan den dömde också förpliktas att infinna sig till en hälsovårdscentral, en enhet som anges i lagen om missbrukarvård eller en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Med stöd av bestämmelsen i paragrafens 1 mom. kan den dömde förpliktas för kontroll av drogfriheten lämna urin-, saliv- eller utandningsprov om det krävs. Skyldigheten att underkasta sig kontroll av drogfriheten är oberoende av om den dömde misstänks för användningen av rusmedel i ett enskilt fall. Kontrollen av drogfriheten som genomförs enligt detta moment förutsätter inte en misstanke för berusning utan den dömde kan förpliktas att lämna provet som stickprov.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om kontrollen av drogfriheten när den dömde av yttre kännetecken att bedöma är påverkad av alkohol eller annat berusande medel.

Paragrafens 3 mom. föreslås ha bestämmelser om de åtgärder som drogkontrollen enligt 1 och 2 mom. ger anledning till. Om ett saliv- eller urinprov visar sig vara positivt, ska dess resultat verifieras. Verifieringen ska göras i laboratorier som fyller kvalitetskraven för utförande av narkotikatester. Om kvalitetskraven för sådana tester föreskrivs i 3 § i statsrådets förordning om utförande av narkotikatester (218/2005).

Om den dömde på basis av ett utandningsprov konstateras vara berusad av alkohol, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder som anges i 18 eller 19 §. I den föreslagna lagens 18 § finns en bestämmelse om brott mot skyldigheter och tilldelande av varning. I den föreslagna lagens 19 § finns en bestämmelse om grovt brott mot skyldigheter.

Påföljderna för brott mot skyldigheten till drogfriheten beror i någon mån av förseelsens art och om den upprepas. Om berusningstillståndet utifrån ett utandningsprov är starkt, är det fråga om grovt brott mot skyldigheter. Då måste det vidtas åtgärder enligt 19 §, dvs. ärendet ska hänföras till domstolen. Är det fråga om ett mycket lindrigt berusningstillstånd, kan den dömde första gången ges en skriftlig varning. Av den föreslagna lagens 19 § följer att om brottet mot skyldigheten till drogfriheten trots skriftlig

varning upprepas, även om i lindrig form, anses det som grovt brott mot skyldigheter. Då ska ärendet hänföras till domstolen.

Användningen av narkotika är ett brott som har kriminaliserats i 50 kap. 2 a § i strafflagen. Om verifieringen av urinprovet visar att den dömde har använt narkotika eller ett läkemedel på ett annat sätt som han eller hon har rätt till, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att hänföra ärendet till domstolen. Förfarandet avviker alltså från det ovan nämnda förfarandet i förbudet att använda alkohol där ett mycket lindrigt berusningstillstånd av alkohol kan första gången föranleda en skriftlig varning. Detsamma kan gälla missbruk av receptbelagd medicin.

Om verifieringen av saliv- eller urinprovet visar att den dömde har använt narkotika, med andra ord gjort sig skyldig till brott, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att hänföra ärendet till domstolen. Om förfarandet vid förvandlingen till fängelse föreskrivs i 25 och 26 § vars innehåll presenteras i motiveringen av dessa paragrafer. Domstolen ska ändå ha fri prövningsrätt i ärendet.

Den dömde har rätt att använda de mediciner som en läkare har förordnat honom eller henne men han eller hon har en skyldighet att bevisa att han eller hon har en sådan ordination. Medicinen ska ändå användas i de mängder eller doser som läkaren har ordinerat. Med bestämmelsen hänvisning ” som han eller hon inte har rätt att använda ” avses en situation där den dömde använder medicinen i berusande syfte, dvs. mera än vad som har ordinerats i receptet. För den brottsmisstänktes skyldighet att lämna behövliga uppgifter om sin medicinering har redogjorts ovan i motiveringen till 8 §. Uppgifterna ska uppdateras, om medicineringen ändras under avtjänandet av övervakningsstraffet.

Kontrollen av drogfriheten kan utföras så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten närvarande kräver den dömde lämna utandnings-, saliv- eller urinprov. Kontrollen av drogfriheten kan i framtiden utföras också på distans t.ex. så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ringer den dömde och förpliktat denne att lämna ett utandningsprov med en anordning som installerats för detta ändamål. Som det i avsnitten 2.2 och 3.2 i allmänmotiveringen har beskrivits

finns sådana anordningar redan och de mäter också mycket små halter av alkohol i utandningsluften.

Om den dömda vägrar lämna ett utandnings- eller saliv- eller urinprov, kan det bestämmas att blodprov ska tas på honom eller henne. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 16 kap. 7 § 4 mom. i fängelselagen.

Enligt 20 § 1 mom. i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002) har en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet som sköter uppdrag i samband med verkställighet av samhällspåföljder utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att av statliga och kommunala myndigheter erhålla för skötseln av sina uppdrag nödvändiga uppgifter om bl.a. en persons rusmedelsbruk.

16 §. Säkerhetskontroll. Paragrafen föreslås ha en bestämmelse om säkerhetskontroll. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll och sin omfattning bestämmelsen om säkerhetskontrollen av en annan person i 17 kap. 2 § 1 och 2 mom. i fängelselagen. Syftet med säkerhetskontrollen är att säkerställa säkerheten av verkställigheten av övervakningsstraffet och bevarande av ordningen. Med säkerhetskontroll sörjer man också för säkerheten av tjänstemännen vid Brottsförhållningsmyndigheten och den biträdande övervakaren i samband med övervakningssammanträffanden och kontrollbesök i bostaden eller annan bostad.

Med hjälp av säkerhetskontrollen försöker man hitta ämnen eller föremål som kan medföra fara för personers säkerhet eller vars innehav är förbjudet i lagen eller med stöd av lagen.

Med förbjudna ämnen avses t.ex. narkotika. Med förbjudna föremål avses sprutor och nål som anknyter till användningen av narkotika. Med föremål som medför fara för personers säkerhet avses t.ex. ett skjutvapen som innehas utan giltigt tillstånd.

Den dömda kan också granskas också genom att röra de kläder som han eller hon har på sig. Detta kan göras också i samband med övervakningssammanträffanden som äger rum annanstans än i den dömdes bostad.

Paragrafens 3 mom. innehåller en bestämmelse enligt vilken en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten har rätt att frånta

de ämnen och föremål som påträffats vid säkerhetskontrollen med vilka man kan orsaka fara för en persons säkerhet eller vars innehav i övrigt är förbjudet i lagen eller med stöd av lagen. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 17 kap. 4 § i fängelselagen. Med stöd av bestämmelsen kan den dömda fråntas ett skjutvapen som den han eller hon har utan tillstånd eller narkotika som påträffats hos honom eller henne. Bestämmelsen berättigar inte till att frånta t.ex. köksknivar. Föremålen och ämnen överlämnas till polisen, om det gäller ovan nämnda föremål eller ämnen som den dömda enligt lagen inte får inneha. Skyldigheten att överlämna narkotika till polisen baserar sig på 8 § i narkotikalagen (373/2008).

Paragrafens 4 mom. innehåller en bestämmelse som motsvarar 6 § 2 mom. i fråga om iakttagandet av principen för den minsta skadan och undvikande att väcka onödig uppmärksamhet.

17 §. Temporära undantag från skyldigheten att delta i verksamhet eller att stanna i bostaden. Den föreslagna bestämmelsen gör det möjligt att på grund av en oförutsebar händelse temporärt avvika från skyldigheten att delta i sysselsättningen och skyldigheten att stanna i bostaden. Med oförutsebar händelse avses t.ex. situationer där oöverstigliga hinder förekommer, såsom försening vid återkomsten till bostaden eller anläggning till stället där verksamhetsskyldigheten ska uppfyllas på grund av problemen i den offentliga trafiken. En sådan händelse kan också vara ett plötsligt insjuknande av ett barn som den dömda sköter eller en nära anhörig, eller en eldsvåda eller vattenskada på arbetsplatsen som hindrar normalt arbete.

Den dömdes sjukdom som bedömts vara kortvarig kan i praktiken utgöra ett hinder för iakttagandet av verksamhetsskyldigheten. När det handlar om en långvarig sjukdom eller en sjukdom som bedömts vara långvarig, tillämpas bestämmelsen i 20 § om temporärt avbrott i övervakningsstraffet. Den maximala tiden för det temporära avbrottet är ett år.

Paragrafens 2 mom. föreslås ha en bestämmelse om att den dömda utan oskäligt uppehåll ska underrätta sin övervakare om händelsen eller hindret som avses i 1 mom. Det fattas ett särskilt beslut om ärendet och i

beslutet tas det ställning till om grunden är godtagbar eller inte. Beslutet kan beroende av situationen och förhållanden fattas före avvikelser, under den eller i efterhand. Om beslutanderätten föreskrivs i 31 §.

18 §. *Brott mot skyldigheter.* Paragrafen innehåller bestämmelser om brott mot skyldigheter. Utgångspunkten är att i ett annat än grovt fall av brott mot skyldigheter tilldelas den dömden först en skriftlig varning. Samtidigt ska den dömden meddelas att obeaktande av varningen, dvs. vanligen alltså en ny förseelse leder till att ärendet överförs till domstolen.

Som brott mot skyldigheter anses en liten avvikelse från veckoprogrammet, liten förseelse från ett avtalat övervakningssammanträffande eller ovarsam hantering av övervakningsanordningar. Ovan i motiveringen av 15 § har det redogjorts för förfarandet i situationer där små alkoholmängder konstateras i utandningsprovet. Även då är det möjligt att första gången tilldela den dömden en skriftlig varning.

Om brott mot skyldigheter upprepas, tillämpas bestämmelserna i 19 §.

19 §. *Grovt brott mot skyldigheter.* I den föreslagna 19 § föreskrivs om grovt brott mot skyldigheter. Som grovt brott anses också upprepat brott mot skyldigheterna även om det handlar om två förseelser som kan klassificeras som lindriga. Då är ändå en förutsättning att en skriftlig varning för den första förseelsen har getts. Dessutom krävs det att förseelserna är samma eller likadana gärningar eller försummelser, t.ex. en upprepat förseelse från övervakningssammankomsten.

Med annat avsiktligt och grovt brott avses t.ex. en väsentlig avvikelse från skyldigheten att stanna i bostaden eller att delta i sysselsättningen. Som sådana kan anses t.ex. avlägsnande från orten där bostaden ligger eller avsiktlig underlåtenhet att uppfylla verksamhetsskyldigheten utan en i 17 § avsedd förutsebar godtagbar grund. Även annat berusningstillstånd än ett lindrigt berusningstillstånd av alkohol är grovt brott mot skyldigheter. Att göra sig skyldig till brott är enligt den föreslagna paragrafen ett grovt brott mot skyldigheterna. För tydlighetens skull föreslås det att det uttryckligen föreskrivs om detta i paragrafen.

Om den dömden grovt bryter mot sina skyldigheter, ska Brottsförhållningsmyndigheten vidta åtgärder för att överföra ärendet till domstolen. Att göra sig skyldig till andra brott än sådana som bestraffas med böter leder i praktiken nästan alltid till att verkställigheten avbryts och att övervakningsstraffet förvandlas till fängelse.

Med grovt brott skyldigheter likställs en situation där den dömden inte alls inleder avtjänandet av straffet eller avbryter det utan godtagbar grund. Paragrafen ska också ha en bestämmelse om förbud mot inledande av övervakningsstraffet eller avbrott av det i situationer som nämns i paragrafen.

20 §. *Temporärt avbrott.* Om den dömden bryter mot sina skyldigheter, kan en utredning av brottet ta tid i några situationer. T.ex. verifiering av drogtester kan ibland ta några veckor. På grund av detta ska det i paragrafen föreskrivas om möjlighet till ett tillfälligt avbrott i övervakningsstraffet. Längden på ett sådant avbrott kan vara högst en månad.

21 §. *Hinder för avtjänande av övervakningsstraff.* I några situationer är det i praktiken nödvändigt att avtjänandet av övervakningsstraffet kan tillfälligt avbrytas. Hindret ska bygga på en godtagbar grund som kan vara t.ex. den dömdes sjukdom eller ett olycksfall som drabbat honom eller henne.

Ovan i motiveringen av 17 § har behandlats en tillfällig avvikelse från skyldigheterna att stanna i bostaden eller att delta i verksamheten. Hindret som avses i den föreslagna 21 § skiljer sig från situationen i 17 § särskilt genom den förutsedda längden på det förutsedda hindret. Hindret i den föreslagna 21 § kan vara flera veckor eller månader medan det i en situation som avses i 17 § vanligen är fråga om avvikelser som varar några dagar. Situationerna skiljer sig från varandra också på det sättet att i den föreslagna 21 § avbryts avtjänandet av övervakningsstraffet medan i en situation som avses i 17 § fortsätter avtjänandet trots kortvariga avvikelser.

Eftersom huvudprincipen i straffverkställigheten är att straffen avtjänas utan dröjsmål ska det i paragrafens 2 mom. ytterligare föreskrivas om en maximal tid som det tillfälliga hindret får vara. Brottsförhållningsmyndigheten beslutar om avbrott i verkställigheten på högst ett år. Om hindret varar längre än ett

år, ska Brottspåföljdsmyndigheten anmäla ärendet till åklagaren som överför det till domstolen. Domstolen ska ha befogenhet att förlänga tiden för avtjänandet enligt prövning. Domstolen kan förvandla den oavtjänade delen av övervakningsstraffet till ovillkorligt fängelse. Om domstolen beslutar förvandla övervakningsstraffet till fängelse, ska det i förvandlingen iakttas bestämmelserna i den föreslagna 26 och 28 §. Utgångspunkten ska vara att ett dygn övervakningsstraff motsvarar ett dygn fängelse.

På grund av kortheten av den oavtjänade delen av övervakningsstraffet, den dömdes allvarliga sjukdom eller olycksfall har domstolen befogenhet att betrakta ett avtjänat övervakningsstraff som helt avtjänat.

Med kortheten av den oavtjänade tiden avses t.ex. en situation där det kalkylmässiga fängelsestraffet som ska dömas ut i stället för övervakningsstraffet är under fyra dagar. Med allvarlig sjukdom eller olycksfall avses t.ex. ett sådant tillstånd som avses i 10 kap. 3 § i fängelselagen och som kräver specialistvård på grund av vilken den dömda kan frigges från fängelset för vård utanför fängelset. I ett sådant fall är det varken ändamålsenligt eller motiverat att förvandla det kvarstående övervakningsstraffet till ovillkorligt fängelse från vilket han eller hon kan genast frigges för vård utanför fängelset i enlighet med 10 kap. 3 § i fängelselagen.

22 §. Verkställighet av flera övervakningsstraff. Paragrafen föreslås ha en bestämmelse om en situation där den dömda har flera övervakningsstraff i verkställighet. Det föreslås att gränsen ska vara ett år. En sådan situation kommer troligen inte att vara mycket allmän eftersom i enlighet med vad som har anförts i motiveringen av 6 kap. 1 § i strafflagen fungerar övervakningsstraffet som varning för att den dömda kan hamna i fängelse. En principiell utgångspunkt är att en och samma person inte ska dömas till flera övervakningsstraff. Ett tidigare övervakningsstraff är ändå inte alltid ett hinder för utdömandet av ett nytt fängelsestraff t.ex. i en sådan situation där brott som begåtts samtidigt behandlas i olika domstolar under olika tider varför straff av dem inte döms ut på samma gång.

Ett övervakningsstraff ska antecknas i straffregistret. Dessutom ska det i Brottspåföljdsmyndighetens register och datasystem visas anteckningar om avtjänanden av tidigare övervakningsstraff och beredningen av verkställighetsplaner.

Om t.ex. den åtalade redan tidigare har dömts till ett övervakningsstraff vars verkställighet inte ännu har börjat, ska detta komma fram när Brottspåföljdsmyndigheten bereder en verkställighetsplan på basis av en begäran av åklagaren eller domstolen. Om det redan då framgår att den dömda har ett långt övervakningsstraff som kommer att verkställas och när den sammanräknade längden på straffen kan bli över ett år fängelse, ska det nämnas om detta i Brottspåföljdsmyndighetens utlåtande enligt det föreslagna 7 § 2 mom. Om domstolen anser att det nya brottet sammanräknat med den tidigare domen föranleder ett längre straff än ett år fängelse, finns det ett i 6 kap. 11 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen avsett hinder för utdömande av övervakningsstraffet och ett nytt övervakningsstraff ska inte dömas ut.

I praktiken är det möjligt att två domstolar dömer ut två övervakningsstraff i stort sett samtidigt. Då ska straffen under verkställigheten räknas samman och den övre gränsen är ett år fängelse. Den dömda kan ha i verkställighet t.ex. övervakningsstraff på sex månader och fem månader. I detta fall är den sammanräknade tiden 11 månader av vilket han eller hon avtjänar fem och halv månader i övervakningsstraffet varefter avtjänandet av straffet fortsätter i villkorlig frihet.

Om det exceptionellt finns i verkställighet två övervakningsstraff på sju månader, ska den dömda avtjäna av dessa sammanlagt 12 månader och den överstigande delen verkställs inte. Förfarandet motsvarar 9 § i lagen om ungdomsstraff och 3 kap. 5 § i fängelselagen. Då frigges den dömda villkorligt efter att ha avtjänat en kvotdel på en tredjedel, hälften eller två tredjedelar.

23 §. Återkallande av samtycke och förändring i omständigheterna. I paragrafen föreskrivs om återkallande av samtycket som getts av de vuxna som bor tillsammans med den dömda. Återkallandet ska vara skriftligt och ha en grundad motivering. Syftet med

dessa krav är att minska osakliga återkallanden.

Som grundad motivering som avses i paragrafen kan vara t.ex. olösta konflikter mellan äkta makar eller sambor som är så allvarliga att uppfyllandet av skyldigheten att stanna i bostaden i praktiken är omöjligt. Det ska ändå strävas efter att sådana konflikter förutses redan när förutsättningar för övervakningsstraffet utreds.

Utgångspunkten i sådana situationer är att den kvarstående delen av övervakningsstraffet kan avtjänas på något annat lämpligt ställe. På grund av detta föreslås paragrafen ha en bestämmelse att Brottspåföljdsmyndigheten har en skyldighet att utreda om övervakningsstraffet kan verkställas på en annan lämplig boplat.

Paragrafens 2 mom. gäller en sådan förändring i förhållandena i bostaden som hindrar uppfyllandet av skyldigheten att stanna i bostaden. En förändring i förhållandena som kan komma i fråga är t.ex. en eldsvåda, en vattenskada eller en rörrenovering som utförs i byggnaden. Också i detta fall ska det utredas möjligheterna att övervakningsstraffet avtjänas på en annan boplat.

Paragrafens 3 mom. ska innehålla en hänvisningsbestämmelse till 20 § där det föreskrivs om tillfälligt avbrott. Ett sådant avbrott kan enligt 20 § vara högst en månad.

Paragrafens 4 mom. ska ha en bestämmelse om hörandet av den dömda och dem som bor i bostaden.

24 §. Villkorlig frihet och prøvotid. Övervakningsstraffet likställs med fängelsestraffet i att det är möjligt att bli villkorligt frigiven också från övervakningsstraffet. Tidpunkten för den villkorliga friheten bestäms enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen. Den dömda som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i ett fängelse ska friges villkorligt när hälften av straffet har avtjänats. Om den dömda under den nämnda tiden har avtjänat ett fängelsestraff, friges han eller hon villkorligt när två tredjedelar av övervakningsstraffet har avtjänats. Är det fråga om en person som begått sitt brott före 21 års ålder, är de motsvarande kvotdelarna en tredjedel och hälften.

För tydlighetens skull föreslås det en bestämmelse om att vid bestämmandet av kvot-

delarna beaktas eventuella delar av dagar inte.

Efter den villkorliga frigivningen börjar en prøvotid som lika lång som reststraffet. När det t.ex. är fråga om en förstagångsintagen dömd som begått sitt brott efter 21 års ålder och som dömts till ett övervakningsstraff på sex månader, friges han eller hon villkorligt efter att tre månader av övervakningsstraffet har avtjänats. Är det fråga om en återfallsförbrytare, sker den villkorliga frigivningen efter fyra månader. Prövotiden är i det första fallet tre månader och i det andra fallet två månader.

När det handlar om straff som räknas samman tillämpas bestämmelsen i 2 c kap. 7 § i strafflagen enligt vilken det räknas en egen bestämd tid för varje brott. När det handlar om ett gemensamt straff där olika brott leder till tillämpningen av olika kvotdelar ska 2 c kap. 6 § i strafflagen tillämpas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om att säkerhetsanordningarna tas ur bruk. Detta sker den sista dagen när övervakningsstraffet avtjänas. Enligt bestämmelsen i 11 § 2 mom. i lagen har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att komma till bostaden för att avlägsna de tekniska anordningarna.

Paragrafens 3 mom. föreslås ha en hänvisningsbestämmelse till 2 c kap. 14 § i strafflagen. I den nämnda paragrafen föreskrivs det om beslut om verkställighet av reststraffet om den dömda under prøvotiden begår ett brott. Dessa bestämmelser ska också tillämpas på ett brott som den dömda har begått under prøvotiden efter ett avtjänat övervakningsstraff.

4 kap. Förvandling till fängelse

25 §. Förfarande vid förvandling till fängelse. I paragrafen föreskrivs om förfarandet med vilket ett ärende om förvandling av ett övervakningsstraff till fängelse överförs till domstolen. Förfarandet är likadant med det som tillämpas vid grovt brott mot skyldigheterna i samhällstjänsten. Om detta föreskrivs i 8 § i lagen om samhällstjänst. Behovet av domstolsbehandling föranleds oftast av att den dömda har gjort sig skyldigt till grovt brott mot skyldigheterna.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utarbeta en utredning av ärendet där det redogörs för faktaunderlaget i fallet. Den dömde ska redan i detta skede beredas en möjlighet att bli hörd.

Utifrån utredningen tar åklagaren ställning till om den dömde har förfarit mot sina skyldigheter. Om åklagaren anser att den dömde grovt har brutit mot sina skyldigheter, ska han eller hon överföra ärendet till domstolen. Behöriga domstolar är den tingsrätt som dömt ut övervakningsstraffet och den tingsrätt till vars domkrets den dömdes boningsort eller permanenta vistelseort hör.

Den dömde ska också under domstolsbehandlingen beredas tillfälle att bli hörd. Även en representant för Brottspåföljdsmyndigheten ska beredas tillfälle att bli hörd, om det inte är uppenbart onödigt. Svarandens frånvaro hindrar inte domstolsbehandlingen.

Paragrafen föreslås ytterligare ha en bestämmelse som berättigar behandlingen av ärendet om förvandlingen av övervakningsstraffet till fängelse i endomarsförfarande. Bestämmelsens innehåll motsvarar i sak 10 § i lagen om samhällstjänst.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om att besvären ska behandlas skyndsamt.

26 §. Straff som döms ut i stället för övervakningsstraff. Paragrafen ska ha en bestämmelse om fängelsestraff som döms ut i stället för övervakningsstraffet. Den oavtjänade delen av övervakningsstraffet ska i sin helhet förvandlas till fängelsestraff. Även den delen av övervakningsstraffet som den dömde skulle ha avtjänat i frihet ska förvandlas. Detta beror på att den dömde kommer att friges villkorligt också från ett fängelsestraff som förvandlats till ovillkorligt fängelse. Så som det ovan har beskrivits friges den dömde villkorligt enligt samma bestämmelser och bestämda tider som om han eller hon redan från början skulle ha dömts till ett ovillkorligt fängelsestraff.

I paragrafens 2 mom. ska det enligt förslaget finnas en bestämmelse om hur man förfar i en situation där den dömde skulle ha haft i verkställighet flera övervakningsstraff som skulle ha föranlett ett straff på över ett år. I en sådan situation ska även den delen av övervakningsstraffet som överstiger den i denna lag föreskrivna maximitiden, dvs. ett år, förvandlas till ovillkorligt fängelse. Om

den dömde borde ha avtjänat t.ex. två sju månader långa övervakningsstraff av vilka han eller hon har avtjänat tre månader, ska 11 månader förvandlas till ovillkorligt fängelse. Från detta fängelsestraff friges den dömde med beaktande av bestämmelserna i 2 c kap. 5 § i strafflagen.

27 §. Nytt fängelsestraff. I paragrafens 1 mom. ska det föreskrivas om en situation där åklagaren beslutar att åtala den som avtjänar ett förvandlingsstraff eller som har dömts till det för ett brott som enligt åklagarens bedömning kan föranleda ovillkorligt fängelse. Då kan åklagaren underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om ärendet och myndigheten ska avbryta verkställigheten av övervakningsstraffet eller om verkställigheten inte ännu har börjat förbjuda dess inledande. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 11 § 1 mom. i lagen om samhällstjänst.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om domstolens förfarande i en motsvarande situation. Även domstolen kan förbjuda eller avbryta verkställigheten av ett tidigare utdömt övervakningsstraff när den dömer till ett ovillkorligt fängelsestraff en sådan person som tidigare har dömts till ett övervakningsstraff. Då ska domstolen bestämma att den kvarstående delen av övervakningsstraffet ska avtjänas som ovillkorligt fängelse.

Paragrafens 3 mom. innehåller en bestämmelse som motsvarar 11 § 4 mom. i lagen om samhällstjänst enligt vilken sökande av ändring inte hindrar verkställigheten av ett beslut som avses i 1 och 2 mom.

28 §. Beaktande av avtjänat övervakningsstraff. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om avräknande av ett avtjänat övervakningsstraff när den dömde döms till ett nytt fängelsestraff. Den föreslagna bestämmelsen ska ha en hänvisning till tre paragrafer. Den första hänvisningen till 21 § 3 mom. gäller en situation där domstolen förvandlar övervakningsstraffet till ett fängelsestraff på grund av hinder. Hänvisningen till den föreslagna lagens 26 § avser en situation där övervakningsstraffet förvandlas till fängelse på grund av grovt brott mot skyldigheter. Den tredje hänvisningsbestämmelsen till 27 § 2 mom. gäller fall där domstolen avbryter eller förbjuder verkställigheten av övervakningsstraffet på grund av ett nytt ovillkorligt fängelsestraff. I

alla dessa förvandlingsfall ska domstolen från det ovillkorliga fängelsestraffet avräkna en del som motsvarar det redan avtjänade övervakningsstraffet. I avräkningen motsvarar en dag avtjänat övervakningsstraff en dag ovillkorligt fängelsestraff. Har den dömd avtjänat en del av en dag, ska en sådan del av dagen anses i förvandlingen som en hel dag.

För tydlighetens skull föreslås paragrafen ha en bestämmelse där det föreskrivs att det beräkningssätt som är fördelaktigast för den dömd ska iakttas i avräkningen. Bestämmelsens innehåll motsvarar 12 § 4 mom. i lagen om samhällstjänst.

I paragrafens 2 mom. föreslås det att en motsvarande avräkning ska göras, om den dömd efter sitt eget samtycke har börjat avtjäna övervakningsstraffet på basis av tingsrättens dom och han eller hon senare döms till något annat än ett övervakningsstraff. Också i dessa fall ska det tillämpas bestämmelsen i 1 mom. om avräkning av ett avtjänat övervakningsstraff.

5 kap. **Övervakare, biträdande övervakare och beslutsfattande**

29 §. *Övervakaren och den som biträder honom eller henne.* Paragrafen föreslås ha bestämmelser om en tjänsteman som övervakar verkställigheten av övervakningsstraffet och som kallas övervakaren. Den föreslagna paragrafen motsvarar till sitt innehåll huvudsakligen 10 § i lagen om ungdomsstraff.

Enligt paragrafens 1 mom. svarar en till uppdraget förordnad tjänsteman vid Brottsåförmyndigheten för verkställigheten av ett enskilt övervakningsstraff. Tjänstemannen kallas övervakare. För att övervakningen ska kunna genomföras på lämpligt sätt kan till hans eller hennes hjälp förordnas en person som samtycker till det och som har för uppdraget lämplig utbildning och arbetserfarenhet. En sådan person kallas biträdande övervakare. En biträdande övervakare kan behövas t.ex. i glesbygdsområden. Som lämpliga utbildningsområden anges i lagen områdena för brottspåföljd, socialvård, hälsovård eller pedagogik samt arbetserfarenhet.

I paragrafen anges även ett möjligt undantag från de krav som ställs på biträdande övervakare: av särskilda skäl kan även någon

annan förordnas till uppdraget, om det är behövt för att övervakningen kan tryggas. Med tryggheten av övervakningen avses t.ex. ordnandet av övervakningen på avlägsna trakter där det kan vara svårt att till övervakningsuppdraget hitta en biträdande övervakare som har de föreskrivna behörighetsvillkoren. Att utse en annan person än en sådan som uppfyller kraven till biträdande övervakare ska ändå vara exceptionellt.

För att övervakningen ska kunna genomföras på lämpligt sätt ska Brottsåförmyndigheten ordna utbildning och handledning för de biträdande övervakarna. Dessutom ska alla som är involverade i övervakningen ges enhetliga och aktuella anvisningar.

Enligt 2 mom. ska Brottsåförmyndigheten ingå ett avtal med den biträdande övervakaren om hur uppdraget ska skötas. I avtalet ska åtminstone fastställas vilket slags åtgärder uppdraget omfattar, vilket den biträdande övervakarens ansvar är och vilka hans eller hennes skyldigheter är. Brottsåförmyndigheten beslutar också om arvudet och kostnadsersättningarna som ska betalas den biträdande övervakaren av statens medel. Avtalet skapar inte något tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande mellan Brottsåförmyndigheten och den biträdande övervakaren. Om detta ska det finnas en uttrycklig bestämmelse i paragrafen.

I 3 mom. finns en bestämmelse om tillämpningen av bestämmelserna om språklagen, straffrättsligt tjänstemannaansvar och skadeståndsansvar på den biträdande övervakaren. Syftet med språklagen är att trygga rätten för var och en att hos myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Språket vid behandling av ärenden och i handlingar inom den offentliga förvaltningen samt språkraven för personer som är verksamma i sådana uppgifter bestäms på grundval av myndighetens en- eller tvåspråkighet och uppgiften art. Strafflagens 40 kap. gäller tjänstebrott. I 12 § i kapitlet finns tillämpningsbestämmelser enligt vilka det straffrättsliga tjänsteansvaret når långt utöver en ställning som tjänsteman. För klarhetens skull tas en bestämmelse om saken in också i den föreslagna lagen. I fråga om skadestånd hänvisas i bestämmelsen till skadeståndslagen.

I 3 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet finns nästan likadana bestämmelser om övervakaren och en person som bistår denne. Därutöver ingår det i regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utredning av situationen för unga brottsmisstänkta och övervakning av villkorligt fängelse (RP 229/2009 rd) som avsågs i avsnitt 6 i allmänmotiveringen ett förslag till lag om övervakning av villkorligt fängelse. I 4 § i det sistnämnda förslaget finns en bestämmelse om övervakare och biträdande övervakare. En motsvarande bestämmelse ingår i förslaget om ändring av lagen om samhällstjänst som nämndes i avsnitt 6 i allmänmotiveringen. I 3 § i det sistnämnda förslaget ingår en bestämmelse om övervakare och biträdande övervakare. Bestämmelse motsvarar den föreslagna paragrafen.

30 §. Övervakarens och den biträdande övervakarens uppgifter. Enligt 1 punkten i paragrafens 1 mom. är övervakarens uppgift att övervaka att den dömda iakttar sina skyldigheter enligt den föreslagna lagen. Enligt 2 punkten i paragrafens 1 mom. ska övervakaren stå i kontakt med den dömda. Till övervakningsuppdraget hör också kontrollbesök på den dömdes boplat. Besöken är vanligen oannonserade. Enligt 3 punkten i paragrafens 1 mom. hör det till övervakarens uppgifter att stå i kontakt med stället där verksamhets-skyldigheten fullgörs och göra där kontrollbesök.

Enligt 4 punkten i paragrafens 1 mom. ska övervakaren vid behov stå i kontakt med de personer som bor i samma bostad. Är det fråga om en dömd under 18 år, ska övervakaren ha kontakt också med den dömdes vårdnadshavare, intressebevakare eller annan laglig företrädare.

I övervakarens uppgifter betonas vid sidan av övervakningen stödande av den dömda i verkställigheten av övervakningsstraffet. Detta är viktigt för att avtjänandet av övervakningsstraffet kan lyckas. Det föreslås att en bestämmelse om detta ingår i 5 punkten i paragrafens 1 mom. Det kan här vara fråga om många olika slag av åtgärder, t.ex. att sköta praktiska angelägenheter, hjälpa hur den dömda ska gå till väga hos någon myndighet, söka alternativa lösningar i en besvär-

lig situation, eller uppmuntra till att föra ett drogfritt liv, arbete eller studier.

I 6 punkten i paragrafens 1 mom. ska det enligt förslaget bestämmas att övervakaren ska underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om att den som avtjänar ett övervakningsstraff enligt övervakarens mening har brutit mot skyldigheter om vilka det föreskrivs i lagen. Till dessa situationer hör också utredning av ärendet och utarbetande av en utredning som också hör till övervakaren. I 7 punkten i paragrafens 1 mom. ska det finnas en bestämmelse som gäller en skyldighet att sköta om andra åtgärder som hör till övervakningsstraffet. Sådana åtgärder kan vara t.ex. kontakter till den dömdes familj och utredning av grunder för en i 17 § avsedd tillfällig avvikelse. Bestämmelsen motsvarar den bestämmelse som föreslås ingå i 3 § 1 mom. 4 punkten i lagen om samhällstjänst som avses i avsnitt 6 i allmänmotiveringen.

I paragrafens 2 mom. ska det finnas en bestämmelse om den biträdande övervakarens uppgifter. Bestämmelsen motsvarar 3 § i den ovan nämnda lagen om samhällstjänst sådan som den föreslås bli ändrad enligt regeringens proposition som avses i avsnitt 6 i allmänmotiveringen. Den biträdande övervakarens uppgift är att bistå övervakaren i uppgifter som avses i 1 mom. Den biträdande övervakarens uppgifter är likadana med övervakarens men karaktären av dem är biträdande.

Ansvar för genomförandet av verkställigheten ankommer således alltid på övervakaren. Den biträdande övervakaren ska iaktta de bestämmelser om verkställigheten som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har gett honom eller henne och anmäla den dömdes brott mot sina skyldigheter och verkställighetsplanen samt de bestämmelser som bygger på den till tjänstemannen. Om den biträdande övervakaren behöver stöd eller handledning från övervakaren eller t.ex. sådan beslutsmakt som hör till tjänstemannaställningen, ska den biträdande övervakaren vända sig till övervakaren eller vid dennes förhinder en annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Övervakaren eller tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten kan ingripa också på eget initiativ. Övervakaren bär helhetsansvaret för att verkställigheten sker på ett behörigt sätt. Att det särskilt före-

skrivs om uppgifter och ansvaret tydliggör ansvaret för verkställigheten också för en sådan person som inte är anställd i en organisation som svarar för verkställigheten.

Paragrafens 3 mom. förutsätter att övervakaren och den biträdande övervakaren bemöter den dömda korrekt. Dessutom ska de se till att den dömda inte i onödan orsakas olägenheter för verkställigheten av övervakningsstraffet. Till korrekt bemötande hör bl.a. ett neutralt förhållningssätt till den dömda samt att det i verkställigheten av övervakningsstraffet och på kontrollbesök inte väcks onödigt uppseende som stämplar den dömda. Med undantag av exceptionella situationer ska kontrollbesöken göras i civilklädsel.

31 §. Beslutanderätt. I paragrafen föreskrivs beslutanderätten.

Till beslutsrätten för direktören för en enhet för samhällspåföljder vid Brottspåföljdsmyndigheten hör sådana beslut som har den största verkan i den dömda när det gäller verkställigheten av övervakningsstraffet. Direktören beslutar om att förbjuda inledandet av övervakningsstraffet, avbrottet i verkställigheten samt om åtgärder som grovt brott mot skyldigheterna föranleder. Med åtgärder som föranleds av grovt brott mot skyldigheterna som den dömda misstänks ha begått avses avbrott i övervakningsstraffet och överförande av ärendet till åklagaren. Direktören kan efter att ha bedömt situationen också besluta att det inte är fråga om grovt brott mot skyldigheter, och då beslutar han eller hon att avtjänandet av övervakningsstraffet fortsätter. Om alla dessa ärenden föreskrivs i 19 § i den föreslagna lagen. Att beslutsrätten bevaras hos direktören är viktigt med tanke på att säkerställa de dömdas rättsskydd och enhetligheten av besluten.

I paragrafens 2 mom. ska det föreskrivas om sådana beslut där direktörens beslutsrätt kan delegeras till biträdande direktören i arbetsordningen. Paragrafens ordalydelse gör det också möjligt att delegera beslutsrätten till biträdande direktören eller brottspåföljdschefen i en annan enhet för samhällspåföljder eller på ett annat fängelse.

Dessa beslut gäller tilldelande av skriftlig varning, tillfälligt avbrott i övervakningsstraffet enligt 21 §, följderna som föranleds av att de som bor tillsammans med den dömda i

samma bostad återkallar sitt samtycke, beslut om villkorlig frigivning och beslut om tagande av blodprov. Ett beslut om villkorlig frigivning kräver erfarenhet och uppgifter om hur strafftiden räknas vilket innebär att beslutet ska fattas på föredragning.

Följden av att de som bor tillsammans med den dömda i samma bostad återkallar sitt samtycke är vanligen att det skaffas en annan bostad för resten av avtjänandet av övervakningsstraffet. Om det enligt biträdande direktörens uppfattning ska vidtas åtgärder som avses i 19 § för att överföra ärendet till domstolen, delegeras beslutsrätten till direktören för en enhet för samhällspåföljder i enlighet med 1 mom.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs det om beslutsrätten som tillkommer övervakaren och en annan tjänsteman som i arbetsordningen förordnats till uppdraget. Övervakaren eller en annan tjänsteman som i arbetsordningen förordnats till uppdraget beslutar om säkerhetskontroll och annan kontroll av drogfrihet än tagande av blodprov. De nämnda tjänstemännen har befogenhet att kräva att den dömda lämnar ett utandnings-, saliv- eller urinprov. Övervakaren och eller en annan tjänsteman som i arbetsordningen förordnats till uppdraget beslutar också om säkerhetskontroll och den i 17 § avsedda avvikelserna från skyldigheten att stanna i bostaden eller att delta i sysselsättningen. I alla situationer som avses i 3 mom. ska beslutet fattas ofördörligen för att det kan säkerställas att verkställigheten av övervakningsstraffet sker säkert och att ordningen bevaras.

6 kap. Särskilda bestämmelser

32 §. Resekostnader. Enligt paragrafen ersätter Brottspåföljdsmyndigheten reskostnader som åsamkats den misstänkte då förut-sättningar för övervakningsstraffet utretts och en verkställighetsplan utarbetats. Bestämmelsen gäller alltså endast beredning och hörande som förrättas av Brottspåföljdsmyndigheten. Brottspåföljdsmyndighetens fåtaliga verksamhetsställen kan göra att det blir nödvändigt att företa också mycket långa resor. Med resor som hänger samman med övervakningen av verkställigheten och som betalas åt den dömda avses t.ex. den dömdes be-

sök i en enhet för samhällspåföljder t.ex. med anledning av beredningen av en preciserad verkställighetsplan eller besök på en hälsovårdscentral eller en enhet som avses i lagen om missbrukarvård i syfte att kontrollera drogfriheten.

Utgångspunkten är att den dömda betalar själv med sina egna medel de resekostnader som åsamkats av arbete, studier eller annat uppfyllande av verksamhetsskyldigheten. Om den dömda saknar egna medel, kan han eller hon vid behov få utkomststöd eller annat motsvarande stöd från den kommun han eller hon är bosatt i.

I undantagsfall kan den dömda få ersättning av statens medel också för dessa kostnader. Ersättningen är ett andrahandsalternativ och kommer i fråga t.ex. när utkomststödet inte räcker till att täcka dessa kostnader. Det kan också handla om en utländsk medborgare som inte har en permanent hemkommun i Finland.

Med resekostnadernas belopp avses vanligen deras stora belopp i förhållande till gärningsmannens eller den dömdes utkomster. Dessa kan uppstå t.ex. i en situation där den dömda bor på ett avlägset område från vilket resekostnaderna till arbetsplatsen blir höga. Ersättningen av resekostnaderna som uppstår av uppfyllandet av verksamhetsskyldigheten kan också anknyta t.ex. till en situation där en handlingsförlamad person måste trygga sig till andra än kollektiva fortskaffningsmedel för att delta t.ex. i rehabilitering.

Billigast möjliga fortskaffningsmedel, dvs. i allmänhet kollektiva fortskaffningsmedel, ska användas för resorna. Ersättningen kan vid behov betalas i förskott.

33 §. OrdnanDET av den centrala övervakningen. Paragrafens 3 mom. ska ha en bestämmelse om ordnanDET av den centrala övervakningen som verkställigheten av övervakningsstraffet förutsätter. Uppgiften för den centrala övervakningen är att ta emot alarm, utgallra felalarm och sända alarm vidare. Den centrala övervakningen utgallar alltså tekniska felalarm och andra sådana alarm som inte leder till fortsatta åtgärder. Andra alarm ska den centrala övervakningen anmäla till regionala och lokala enheter och övervaknings- och stödpatruller som utreder i varje enskilt fall vad som orsakade alarm.

Den centrala övervakningen ska fungera dygnet runt.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten ordna den centrala övervakningen på riksnivån och regionalt. Det är fråga om verkställighet av ett nytt slags påföljd där de möjliga tekniska lösningarna och systemen för övervakningen hela tiden utvecklas. Det föreslås att paragrafen innehåller en möjlighet att Brottspåföljdsmyndigheten genom avtal kan skaffa datasystemen för den centrala övervakningen, driftstjänsterna för det tekniska underhållet, den tekniska övervakningen av datasystemet, mottagningen av alarm, utgallringen av olika tekniska felsituationer och förmedlingen av alarm av en tjänsteleverantör. En förutsättning är att köp av tjänster är nödvändigt för att uppgifterna kan skötas ändamålsenligt. Brottspåföljdsmyndigheten har inte personal som har en sådan utbildning i datateknik som uppgiften förutsätter. Brottspåföljdsmyndigheten svarar för övervakningen av verksamheten. Tjänsteleverantören svarar alltså för driftstjänsterna och underhåll av dem. Endast tjänstemännen vid Brottspåföljdsmyndigheten har tillgång till Brottspåföljdsmyndighetens register.

Om anskaffningen av tjänsten ska ingå ett avtal. Om avtalets innehåll ska enligt förslaget föreskrivas i 1 mom. Brottspåföljdsmyndigheten ska bära helhetsansvaret för att den centrala övervakningen fungerar ändamålsenligt och att den sköts yrkeskunnigt och pålitligt. I paragrafen ska det också föreskrivas om detta. Brottspåföljdsmyndigheten har inte personal som har en sådan datateknisk utbildning som uppdraget kräver, men Brottspåföljdsmyndigheten har en skyldighet att se till att tjänsteleverantören har i sin tjänst anställda som har den nödvändiga utbildningen och erfarenheten för skötseln av uppdraget.

Även om utgångspunkten är att tjänsteleverantören inte har tillgång till Brottspåföljdsmyndighetens personregister, kan det hända att man i samband med den centrala övervakningen i någon mån måste behandla de dömdas personuppgifter. På grund av detta föreslås det att paragrafens 4 mom. innehåller en hänvisningsbestämmelse till 14 och 23

§ i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (521/1999).

Enligt grundlagsutskottets avgörandepraxis (GrUU 42/2005 rd) är det inte nödvändigt att inkludera en hänvisning till de allmänna förvaltningslagarna eftersom allmänna lagar tillämpas också på privata när de sköter ett offentligt förvaltningsuppdrag. För tydlighetens skull föreslås paragrafen dock ha en hänvisning till språklagen. Dessutom ska paragrafen ha ett omnämnande av att bestämmelser om straffrättsligt ansvar tillämpas på de anställda.

34 §. Efterlysning. I paragrafen föreslås en bestämmelse om efterlysning i de fall där den dömda inte påträffas eller hans eller hennes vistelseort inte kommer till kännedom. Då efterlyser Brottspåföljdsmyndigheten den dömda. Innehållet i den föreslagna bestämmelsen motsvarar 8 § i lagen om ungdomsstraff.

35 §. Handräckning. I paragrafen föreskrivs om handräckning som lämnas av polisen. En bestämmelse med likadant innehåll finns i 1 kap. 11 § i fängelselagen. Fängelselagen tillämpas enligt den nämnda lagens 1 § på verkställighet av ovillkorliga fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter. Därför föreslås det en uttrycklig bestämmelse om handräckning som polisen lämnar i samband med avtjänandet av övervakningsstraffet.

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten kan behöva handräckning av polisen t.ex. om den dömda inte låter övervakaren eller en annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som tjänstgör i övervakningsuppdrag komma in i bostaden. Handräckningen kan vara behövlig också för att göra en säkerhetskontroll, att komma till stället där verksamhetsskyldigheten fullgörs eller för tagande av ett blodprov i kontrollen av drogfriheten.

36 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Paragrafen innehåller ett bemyndigande för statsrådet att utfärda förordningar. Genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om ärenden som gäller förfarandet och anteckningen. Genom förordning av statsrådet kan det också föreskrivas om förfarandet när en övervakare förordnas, anteckningen av säkerhetskontrollen, utarbetandet och behandlingen av och innehållet i handlingar

som anknyter till övervakningsstraffet, fastställandet och anteckningen av den dömdes berusningstillstånd och droganvändning, utredningen och anteckningen av den dömdes brott mot skyldigheterna, anteckningen av avbrottet i övervakningsstraffet, verksamhet som godkänns till verksamhetsskyldigheten, godkännandet av uppgifter och program som hör till verksamhetsskyldighet samt ersättningen av resekostnader som åsamkats den misstänks och dömts för brott.

Den föreslagna bestämmelsens innehåll motsvarar huvudsakligen 13 § i lagen om övervakning av villkorligt fängelse. Med handlingar som anknyter till övervakningsstraffet avses t.ex. utredningen av förutsättningar och verkställighetsplan som avses i 2 kap. 7 § i den föreslagna lagen, den preciserade verkställighetsplanen enligt 9 § och en handling i vilken antecknas föremål som eventuellt hittas i säkerhetskontroll.

I paragrafens 2 mom. finns det en bemyndigandebestämmelse enligt vilken centralförvaltningsenheten vid Brottspåföljdsmyndigheten kan meddela närmare bestämmelser om förfarandet vid övervakningen av att verksamhetsskyldigheten iakttas och drogfriheten och beräkningen av strafftiden.

37 §. Ersättning av skada orsakad av den som dömts till övervakningsstraff. Enligt 1 § i brottsskadelagen (1204/2005) ersätts en skada som har tillfogats en fysisk person eller ett dödsbo genom brott med statsmedel i enlighet med vad som bestäms i lag. Det föreslås att om ersättning av skada som orsakats av den som avtjänar ett övervakningsstraff ska föreskrivas i 14 § i brottsskadelagen. Enligt paragrafen ersätts sakskada som någon som har dömts till ett övervakningsstraff vid utförandet av verksamhetsskyldighet, arbete eller uppgifter som hör till straffet har orsakat den som har ordnat ett ställe där orientering i arbetet sker eller en utomstående.

Enligt brottsskadelagen är en förutsättning för ersättning av en sakskada alltså att skadan har orsakats genom en gärning som på tidpunkten för gärningen är straffbar. Vid utförandet av arbete som hör till övervakningsstraffet kan den som har dömts till straffet ibland orsaka saksador som inte är avsiktliga och gärningarna är inte straffbara. Det kan också hända att i samband med uppfyllandet

av verksamhetsskyldigheten uppstår en personskada. Eftersom det handlar om en skada som orsakats av den som avtjänar ett straff kan det anses motiverat att skadan ersätts av statens medel.

Att ansvaret för ersättningen av sak- och personskador klart riktas till staten tryggar för sin del villigheten av anordnare av tjänstgöringsplatserna att bli anordnare av en tjänstgöringsplats och att fortsätta samarbetet också efter en skada som den dömda orsakat. Skadeståndslagen (412/1974) har ingen bestämmelse om detta.

Till lagen ska det enligt förslaget fogas en bestämmelse om statens skyldighet att ersätta en person- eller sakskada som den som avtjänar ett övervakningsstraff avsiktligt orsakat till stället då verksamhetsskyldigheten fullgörs eller en person som hör till dess personal. Bestämmelsen gäller endast sådan verksamhetsskyldighet som fullgörs i form av oavlönat arbete. Om innehållet i verksamhetsskyldigheten är normalt arbete som utförs i ett arbetsförhållande, gäller normala bestämmelser om skadeståndsskyldighet detta arbete.

När vållandet av gärningen bedöms ska sedvanliga skadeståndsrättsliga principer tillämpas. En förutsättning för ersättningen är att skadan hänför sig till uppfyllandet av verksamhetsskyldigheten. En skada som orsakats avsiktligt under andra tider eller i en annan situation ersätts inte med statens medel.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. förutsätter att Brottspåföljdsmyndigheten gör en redogörelse för skadehändelsen. På grundval av redogörelsen kan Brottspåföljdsmyndigheten betala högst 5 000 euro i ersättning för sak- eller personskada. På basis av de skadesituationer som hänt i samband med andra samhällspåföljder, såsom samhällstjänst kan man dra den slutsatsen att det nämnda maxibeloppet för ersättningen täcker skador som uppstått.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar den bestämmelse som enligt den i avsnitt 6 i allmänmotiveringen avsedda regeringspropositionen med förslag till lag om ändring av lagen om samhällstjänst ska fogas till 12 a § i den nämnda lagen.

38 §. Hänvisningsbestämmelse. I paragrafen ska det föreskrivas om övervakningsstraffets förhållande till fängelsestraff som döms ut med stöd av 74 och 75 § i civiltjänstlagen och 118 § i värnpliktslagen. Enligt paragrafen kan ett utdömt fängelsestraff dömas ut som övervakningsstraff, om det i övrigt föreligger förutsättningar för att ett övervakningsstraff döms ut.

Eftersom några särskilda bestämmelser gäller för de fängelsestraff som dömts ut med stöd av dessa bestämmelser ska de tillämpas på motsvarande sätt på ett utdömt övervakningsstraff. Om detta ska det föreskrivas genom att hänvisa till civiltjänstlagens särskilda bestämmelser som avviker från den sedvanliga verkställigheten av ett fängelsestraff. De viktigaste av dessa gäller villkorlig frigivning som alltså sker på samma sätt från det utdömda fängelsestraffet och övervakningsstraffet. Den som döms till ett ovillkorligt fängelsestraff med stöd av 74 eller 75 § i civiltjänstlagen eller 118 § i värnpliktslagen som avtjänar övervakningsstraff frigives villkorligt med iakttagande av bestämmelsen i 75 § i civiltjänstlagen. Begreppet fängelsestraff omfattar också begreppet straffanstalt i civiltjänstlagens 75 § så att en dag i övervakningsstraffet motsvarar två dagar i civiltjänsten.

I övrigt sker verkställigheten i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

7 kap. **Ikraftträdande**

39 §. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

Till verkställigheten av övervakningsstraffet hör flera praktiska ärenden som man måste besluta om och som ska beredas innan lagen träder i kraft. Ett av de viktigaste ärendena är beslutet om anskaffningen av övervakningsanordningar, övervakningsteknik och övervakningsteknisk programvara. Även personalutbildningen ska inledas innan lagen träder i kraft. Paragrafens 2 mom. föreslås ha en bestämmelse om vidtagandet av åtgärder som verkställigheten förutsätter.

1.3 Fängeslag

4 kap. Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §. Fängelser. I paragrafen ska det föreskrivas om möjligheten att övervaka fångar som placerats i öppen anstalt med samma teknik som enligt förslaget ska användas i verkställigheten av övervakningsstraffet. Eftersom man med dessa anordningar i någon mån ingriper fångarnas personliga integritet ska det för tydlighetens skull finnas en bestämmelse i lagen.

Innehållet i den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 6 § 1 mom. i den föreslagna lagen om övervakningsstraff. Bestämmelsen gör den elektroniska övervakningen möjlig också i frigivningsenheter som fungerar som öppna anstalter. Frigivningsenheterna är enheter till vilka en fånge placeras för beredning av frigivningen. Med den elektroniska övervakningen ska övervakningen effektiviseras, dock utan att pruta på öppenheten av öppna anstalter.

11 §. Beslutanderätt. Till paragrafen ska fogas ett omnämnande av att centralförvaltningsenheten vid Brottspåföljdsmyndigheten beslutar vilka öppna anstalter som fungerar under elektronisk övervakning. Centralförvaltningsenheten har de bästa förutsättningarna att besluta om placeringen av öppna anstalter som fungerar under elektronisk övervakning eftersom den beslutar om anslag som beviljas brottspåföljdsregionerna.

I paragrafen ska också företas en ändring som anknyter till organisationsreformen inom Brottspåföljdsmyndigheten. Omnämnandet av placeringsenhet ska i paragrafen ändras till bedömningscentrum.

Ikraftträdande. Lagen om ändring av fängeslaglagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2010. Så kan man säkerställa att tekniska anordningar och den elektroniska övervakningen kan provas innan verkställigheten av övervakningsstraffet inleds.

1.4 Straffregisterlag

2 §. Paragrafen ska kompletteras så att uppgifter om ett övervakningsstraff som en dom-

stol dömt ut ska antecknas i straffregistret på samma sätt som om övriga straffarter som nämns i bestämmelsen.

Samtidigt ska det till paragrafen fogas ett omnämnande av fängelsestraff som dömts ut med stöd av värnpliktslagen (1438/2007). Dessa är sådana fängelsestraff som inte antecknas i straffregistret. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar fängelsestraff som dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1446/2007).

I paragrafen ska det också göras en liten språklig korrigerings med vilken begreppet ovillkorligt fängelsestraff ändras till ovillkorligt fängelse.

4 §. Med anknytning till organisationsreformen inom brottspåföljdssektorn föreslås det att omnämnandet av Brottspåföljdsverket, Kriminalvårdsväsendet och Fångvårdsväsendet i 4 § 1 mom. 3 punkten i straffregisterlagen som handlar om utlämnande av uppgifter ersätts med Brottspåföljdsmyndigheten. En motsvarande ändring föreslås i paragrafens 4 mom. som gäller utlämnande av uppgifter om juridiska personer.

1.5 Lag om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff

5 §. Samhällspåföljdsregistret. Till 6 punkten i paragrafens 1 mom. ska det fogas verkställighetsplanen för övervakningsstraffet och övriga uppgifter om verkställigheten av övervakningsstraffet som sådana uppgifter som antecknas i samhällspåföljdsregistret. Verkställighetsplanen omfattar också den preciserade verkställighetsplanen. Samtidigt ska momentets nuvarande 6 punkt flyttas till 7 punkt och hänvisningen i den preciserar så att den gäller även den ändrade 6 punkten.

1.6 Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet

24 §. Sekretessbelagda myndighetshandlingar. Till 27 punkten i paragrafens 1 mom. fogas som sekretessbelagda handlingar sådana handlingar som innehåller uppgifter om utredningen av förutsättningar för ett övervakningsstraff och verkställighetsplanen.

1.7 Lag om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

1 §. Paragrafens 4 mom. ändras så att lagen tillämpas också på personer som utför oavlönade arbeten eller uppgifter som hör till övervakningsstraffet på motsvarande sätt som t.ex. dem som avtjänar samhällstjänst eller ungdomsstraff.

1.8 Brottskadlagen

14 §. *Sakskada som orsakats av någon som dömts till samhällstjänst, ungdomsstraff eller övervakningsstraff.* Till paragrafen fogas ett omnämmande av att en sakskada som orsakats av någon som avtjänar ett övervakningsstraff ersätts på motsvarande sätt som en sakskada som orsakats av någon som avtjänar samhällstjänst eller ungdomsstraff. Samtidigt ska ordalydelsen i paragrafen ändras språkligt.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

En bemyndigandebestämmelse om utfärdande av förordning av statsrådet ingår i 36 § i lagen om övervakningsstraff. Genom förordning av statsrådet utfärdas exaktare bestämmelser om förfarandemässiga omständigheter samt anteckning av beslut och kontrollåtgärder.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2011. Undantagsvis föreslås lagen om ändring av fängelselagen träda i kraft redan den 1 oktober 2010. Före lagens ikraftträdande måste man fatta beslut om anskaffningen av övervakningsanordningarna och annan teknik som behövs i övervakningen. Såsom det har redogjorts i avsnitt 6 i allmänmotiveringen kommer den övervakningsteknik som används i övervakningsstraffet att sannolikt i någon mån också användas i övervakningen av övervakad frihet på prov. Avsikten är att anordningarna kan användas i provsyfte i

öppna anstalter innan verkställigheten av övervakningsstraffet inleds.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Förslaget har anknytningar till flera grundläggande rättigheter. Övervakningsstraffet innebär en begränsning av den personliga friheten som tryggas i 7 § i grundlagen, eftersom den dömda är skyldig att stanna på en viss bestämd boplatz medan han eller hon avtjänar straffet. Begränsningarna gäller också hur den dömda får röra sig utanför bostaden eller någon annan plats avsedd för boende.

Begränsningen av den personliga friheten måste uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna. Om begränsningarna ska stiftas i lag genom exakta och noggrant avgränsade bestämmelser. De föreslagna bestämmelserna har till denna del betydelse även med avseende på den straffrättsliga legalitetsprincipen enligt 8 § i grundlagen. Legalitetsprincipen förutsätter att de straff som följer på ett brott ska definieras exakt i lag. Grundlagsutskottet har behandlat frågan om hur straffbestämmelserna förhåller sig till bestämmelserna i 8 § i grundlagen bland annat i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till lag om ungdomsstraff och till vissa lagar som har samband med den (GrUU 34/2004 rd). I sitt utlåtande konstaterade utskottet att den föreslagna regleringen var för öppen med hänsyn till grundlagen, eftersom straffets utformning i detalj skulle ha fastställts först utifrån myndighetens verkställighetsplan. Utskottet förutsatte att det av lagen framgår det minsta och det högsta antalet veckotimmar som kan åtgå till sådana uppgifter, program och orienteringsperioder som avses utgöra ett ungdomsstraff.

Det föreslagna övervakningsstraffet ska vara lika långt som fängelsestraffet som dömts ut av domstolen. Maximilängden för övervakningsstraffet är åtta månader. I lagen ingår bestämmelser om tiden för verksamhetsskyldigheten som förenas med övervakningsstraffet. Verksamhetsskyldigheten omfattar minst 10 och högst 40 timmar i veckan och av vissa särskilda skäl högst 50 timmar i

veckan. Lagförslaget innehåller bestämmelser om övervakningsstraffets centrala innehåll. Bestämmelserna uppfyller således kravet enligt den straffrättsliga legalitetsprincipen på att straffets innehåll definieras exakt i lag. Det föreslås att i lagen intas exakta bestämmelser om den verkställande myndighetens prövningsrätt.

Med avseende på strängheten ligger övervakningsstraffet mellan ett ovillkorligt fängelsestraff och samhällstjänst. Straffet kan dömas ut för brott för vilka den nuvarande påföljden är ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader. Ytterligare villkor för bestämmande av ett övervakningsstraff är att den dömda ger sitt samtycke till detta. Dessutom innebär den en lindrigare begränsning av den dömdes personliga frihet än ett ovillkorligt fängelsestraff i sådana fall att samhällstjänst inte kan dömas ut till exempel på grund av den dömdes missbruksproblem. Det föreslagna övervakningsstraffet kan således anses uppfylla kraven som hänför sig till proportionerlighet.

Straffet ska dömas ut vid en domstol i den ordning som gäller för rättegång i brottmål. Rättsskyddsgarantierna tillgodoses således genom rätten att söka ändring i domstolens beslut. Domstolen beslutar också om förvandling av ett övervakningsstraff tillbaka till ett fängelsestraff och beslutet är förenat med besvärsmått. Till denna del motsvarar bestämmelserna i stor utsträckning bestämmelserna om samhällstjänst.

Övervakningsstraffet verkställs i den dömdes hem eller på någon annan plats avsedd för boende. Verkställigheten av övervakningsstraffet förutsätter övervakning i lokaler som omfattas av skyddet för hemfriden enligt 10 § i grundlagen och begränsar delvis hemfriden för andra som bor i samma bostad. Enligt 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. De föreslagna åtgärderna som ingriper i hemfriden bygger ändå på ett samtycke av de berörda parterna. Grundlagsutskottet har ansett att en begränsning av hemfriden som bygger på samtycke av den berörda strider mot grundlagens 10 §, om lagen inte innehåller

exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om i hurdana situationer eller under vilka förutsättningar myndigheten kan ingripa i hemfriden. Utskottet har också ansett det vara betydligt att lagen innehåller bestämmelser om givande och återkallande av samtycket och att samtycket faktiskt bygger på den enskildes fria vilja (GrUU 19/2000 rd, GrUU 37/2005 rd).

I de föreslagna bestämmelserna föreskrivs om vissa åtgärder som berör hemfriden. För det första kan en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten gå till den dömdes hem för att installera anordningar som behövs för övervakningen. Befogenheten begränsar sig enbart till installeringen av anordningarna och berättigar inte till andra åtgärder i den dömdes bostad. För det andra har en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten enligt förslaget rätt att göra kontrollbesök till den dömdes bostad för att kontrollera att skyldigheten att stanna i bostaden och skyldigheten till drogfriheten iakttas. Iakttagandet av skyldigheten att stanna i bostaden övervakas också med elektroniska anordningar som alarmerar om den övervakade olovligen avlägsnar sig från sin boplatz.

I lagen föreskrivs det således exakt om hurdana övervakningsåtgärder som får vidtas i den dömdes bostad. Syftet med övervakningen är att trygga att den övervakade inte bryter mot de skyldigheter som hör till straffet och om vilka det föreskrivs i lagen. I praktiken görs t.ex. kontrollbesök om det finns en misstanke att den övervakade bryter mot sina skyldigheter.

Befogenheten att utföra sådan övervakning också i den dömdes bostad är nödvändig för ordnandet av den praktiska verkställigheten av straffet. Dessutom riktar de egentliga övervakningsåtgärderna sig till en övervakad person. Den som dömts till ett övervakningsstraff undviker ett strängare ovillkorligt fängelsestraff. Detta innebär att ordnandet av den övervakning som verkställigheten av straffet kräver främjar genomförandet av skyldigheten enligt artikel 8 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna att respektera familjelivet.

Med tanke på begränsningens godtagbarhet är det också väsentligt att övervakningsstraffet förutsätter samtycke av både den dömda

och de andra som bor i samma bostad. De andra som bor i samma bostad kan vid behov också återkalla sitt samtycke. Dessutom ingrips det i övervakningsstraffet i den dömdes personliga frihet mycket mindre än vad som sker i verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff.

Av dessa anledningar kan de begränsningar som övervakningsstraffet medför i fråga om skyddet för hemfrid betraktas som godtagbara och proportionerliga.

Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen får den personliga integriteten inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund.

Den föreslagna säkerhetskontrollen innebär ett ingrepp i den dömdes personliga integritet. Säkerhetskontrollen hänför sig till personlig säkerhet. Till den delen det gäller fråntagande av förbudna föremål och ämnen ingriper säkerhetskontrollen också i egendomsskyddet. Vid säkerhetskontrollen ska kravet på proportionalitet beaktas.

Säkerställandet av verkställighetens säkerhet och trygghet av ordningen kan anses vara godtagbara grunder för säkerhetskontrollen. I sista hand är det fråga om att säkerställa säkerheten av tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten, den person som förordnats att bistå övervakaren, den dömden och de personer som bor med honom eller henne. I den föreslagna lagen ska ingå exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om säkerhetskontrollens omfattning och innehåll. Förfarandet ska dessutom följa principen om minsta olägenhet vilket enligt förslaget ska skrivas in i bestämmelsen. Också om prövningsrätt ska föreskrivas i lag. I fråga om egendomsskyddet kan fråntagande av föremål och ämnen som innehas olagligt inte anses vara problematiskt.

Kontrollen av drogfriheten samt skyldigheten att lämna utandnings-, urin- eller salivprov innebär ett ingrepp i den dömdes personliga integritet. Begreppsligt kan dessa kontrollåtgärder anses höra till kroppsbesiktning. Grundlagsutskottet har tagit ställning till kontrollen av drogfriheten i fängelserna (GrUU 12/1998 rd).

Övervakningsstraff är ett straff som döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Av orsaker som hänför sig till säkerställandet

av verkställighetens säkerhet och trygghet av ordningen finns det ett godtagbart behov att kontrollera och hindra den dömdes användning av alkohol och narkotika. De föreslagna kontrollåtgärderna är nödvändiga för att uppnå detta ändamål.

Enligt förslaget kan det förordnas att på en dömd som utan giltigt skäl vägrar delta i kontrollen av drogfriheten tas blodprov. I ovan nämnda utlåtande har grundlagsutskottet konstaterat att med beaktande av regleringens stora betydelse ur samhällets synpunkt kan tagande av blodprov till följd av fångens egen vägran inte författningsrättsligt sett anses utgöra något problem.

Fästandet av övervakningsanordningen vid den dömdes vrist, handled eller midja är i viss mån ett ingrepp i den dömdes personliga integritet. Vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till lagstiftning om fängelse och villkorlig frigivning (RP 262/2004) underströk riksdagens lagutskott i sitt utlåtande om propositionen (LaUB 9/2005 rd) att om samförstånd senare nås om vilket slag av tekniska anordningar som ska användas för övervakning av frihet på prov, måste bestämmelsen om övervakad frihet på prov preciseras ytterligare för att en enhetlig övervakningspraxis ska uppstå.

Den föreslagna lagen ska innehålla exakta bestämmelser om övervakningsanordningarna och den föreslagna lagen ger inte rätt att fästa övervakningsanordningar till exempel under den dömdes hud. Dessutom ska avtjänandet av ett övervakningsstraff alltid basera sig på den brottsmisstänktes skriftliga samtycke och innan den dömden ger sitt samtycke ska han eller hon ges tillräcklig information om verkställigheten av övervakningsstraffet samt de begränsningar denna medför.

Med stöd av 124 § i grundlagen får uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt ges endast myndigheter. Enligt den föreslagna lagen kan en person som inte står i tjänsteförhållande till staten med vissa begränsningar bistå i övervakningen av verkställigheten av ett övervakningsstraff. Den som har förordnats att bistå övervakaren ska ha hand om stöduppdrag och dessa innebär inte betydande utövning av offentlig makt. Den som har förordnats att bistå övervakaren har inte befogenhet att bestämma om be-

gränsningar som gäller den dömdes grundläggande rättigheter såsom den personliga friheten. Dessa beslut, till exempel beträffande kontrollåtgärder, ska fattas av en tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten. Vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till lagstiftning om fängelse och villkorlig frigivning ansåg grundlagsutskottet att förordnandet av en annan person än en tjänsteman till övervakningsuppgifter enligt förslaget inte är problematiskt med hänsyn till grundlagen (GrUU 21/2005 rd).

Enligt förslaget ska tjänsterna för datasystemen i den centrala elektroniska övervakningen, det tekniska underhållet, den tekniska övervakningen av systemet, mottagningen av alarm, utgallringen av tekniska felsituationer och vidareförmedlingen av alarm kunna skaffas av en privat tjänsteleverantör, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna. Behandling av alarm som sker i den centrala övervakningen kan till vissa delar anses vara övervakning av straffverkställighet som är en offentlig förvaltningsuppgift. Om anförtroendet av offentlig förvaltningsuppgift till någon annan än en myndighet ska föreskrivas i lag. Avtalets innehåll ska också bestämmas i lag. Om verksamheten i den centrala övervakningen begränsas så som det föreslås, kan den dock inte anses vara en uppgift som innebär betydande utövning av offentlig makt. De som arbetar i övervakningen ska vara i kontakt med tjänstemännen vid Brottsförklaringsmyndigheten och personen som förordnats att bistå övervakaren. I sitt

arbete kan de vara tvungna att behandla sekretessbelagda uppgifter om de dömda. Om tystnadsplikten för dem som arbetar i den centrala övervakningen ska föreskrivas i lag och därför kan ordnandet av den centrala övervakningen på annat sätt än som myndighetsverksamhet inte anses äventyra de dömdas rättsskydd.

Grundlagsutskottet har ansett (GrUU 12/1998 rd) att regleringen om användningen av grundläggande fri- och rättigheter bör vara så noggrant avgränsad att det klart framgår av lagbestämmelserna bland annat vem som kan vara behörig i frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet anser att med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna måste lagen åtminstone ange den lägsta tjänstemannanivå till vilken beslutanderätt kan delegeras inom anstalten. I den föreslagna lagen ska ingå exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om befogenheterna när det gäller beslut som medför begränsningar till den dömdes fri- och rättigheter samt har betydande konsekvenser för den dömdes rättsliga ställning.

Därmed kan lagarna enligt regeringens uppfattning godkännas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom saken dock lämnar rum för tolkning, är det önskvärt att riksdagens grundlagsutskotts utlåtande inhämtas i fråga om lagstiftningsordningen.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägg Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 6 kap. 1 § 1 mom., 7 kap. 7 § och 8 kap. 11 §, sådana de lyder, 6 kap. 1 § 1 mom. och 7 kap. 7 § i lag 515/2003 och 8 kap. 11 § i lag 297/2003, samt
fogas till 6 kap. en ny 11 a §, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

1 §

Straffarter

Allmänna straffarter är ordningsbot, böter, villkorligt fängelse, samhällstjänst, övervakningsstraff och ovillkorligt fängelse.

11 a §

Övervakningsstraff

En gärningsman döms till ett lika långt övervakningsstraff i stället för ovillkorligt fängelsestraff, högst åtta månader, om

1) gärningsmannen på grund av ett hinder enligt 11 § 1 mom. eller avsaknad av villkoret i 2 mom. i nämnda paragraf inte kan dömas till samhällstjänst,

2) tidigare utdömda övervakningsstraff eller ovillkorliga fängelsestraff eller det aktuella brottets art inte utgör hinder för att övervakningsstraff döms ut, och

3) övervakningsstraff ska anses motiverat för att upprätthålla eller främja gärningsmannens sociala färdigheter.

Ett villkor för övervakningsstraff är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som övervakningsstraff och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i denna bostad. Ett ytterligare villkor är att gär-

ningsmannen på grund av en utredning om övervakningsstraffet kan åläggas i 2 § i lagen om övervakningsstraff (/) avsedd skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet.

7 kap.

Om gemensamt straff

7 §

Beaktande av ett tidigare utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff

Ett samhällstjänststraff och ett övervakningsstraff som har dömts ut tidigare kan när ett nytt straff döms ut beaktas på motsvarande sätt som ett tidigare ovillkorligt fängelsestraff enligt 6 §.

8 kap.

Om preskription

11 §

När utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff förfaller

Ett samhällstjänststraff och ett övervakningsstraff förfaller på samma sätt som det fängelsestraff som de motsvarar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om övervakningsstraff**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

I denna lag finns bestämmelser om verkställighet av övervakningsstraff. Bestämmelser om förutsättningarna för att en domstol ska kunna döma till övervakningsstraff finns i 6 kap. 11 a § i strafflagen (39/1889).

2 §

Övervakningsstraff

Övervakningsstraff är ett straff som döms ut i stället för ovillkorligt fängelsestraff. Avtjänandet av straffet övervakas med tekniska anordningar och på andra sätt som anges i denna lag.

Som övervakningsstraff åläggs den dömden en skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i sådan verksamhet som anvisas honom eller henne. Med den dömdes bostad avses i denna lag också något annat motsvarande ställe där han eller hon bor och som lämpar sig för verkställighet av övervakningsstraff.

3 §

Verksamhetskyldighet

Den som dömts till övervakningsstraff ska delta i övervakarsamtal, utföra arbete, delta i utbildning, rehabilitering och verksamhetsprogram eller i annan motsvarande verksam-

het som upprätthåller eller främjar den dömdes handlingsförmåga och sociala färdigheter.

Arbetet och den övriga verksamheten ska omfatta minst 10 och högst 40 timmar per vecka enligt vad som bestäms i den verkställighetsplan som avses i 9 §. Skyldigheten att delta i arbete eller i annan verksamhet kan fastställas så att skyldigheten är mera omfattande men högst 50 timmar per vecka, om det finns särskilda orsaker till detta på grund av verksamhetens innehåll, restiderna eller andra motsvarande omständigheter.

Arbetet och den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om det inte i verkställighetsplanen bestäms något annat av orsaker som beror på arbete eller annan verksamhet.

4 §

Rätt att avlägsna sig från bostaden

Den dömden får avlägsna sig från sin bostad endast på det sätt som föreskrivs i den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 9 § samt när han eller hon har beviljats tillstånd enligt 17 §.

5 §

Myndigheter som svarar för verkställigheten

Brottspåföljdsmyndigheten och utmätningmännen sköter verkställigheten av övervakningsstraff.

6 §

Övervakning

Den som dömts till övervakningsstraff övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i hans eller hennes bostad, ges till den dömda eller fästs vid den dömdes handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar.

Brottspåföljdsmyndigheten ska hålla tillräcklig kontakt med den dömda och med det ställe där han eller hon deltar i den verksamhet som anvisats samt göra övervakningsbesök i den dömdes bostad och på det ställe där han eller hon deltar i verksamhet. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och en biträdande övervakare enligt 29 § har rätt att oanmäld få tillträde till den dömdes bostad för att övervaka att den dömda fullgör sin skyldighet att stanna i sin bostad och att vara drogfri. Den som gör övervakningsbesök ska undvika att väcka onödig uppmärksamhet. Övervakningen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppgiften ska kunna skötas.

2 kap.

Utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff

7 §

Utredning av förutsättningar samt verkställighetsplanen

Brottspåföljdsmyndigheten ska på begäran av åklagaren eller domstolen utreda såväl den misstänktes personliga förhållanden till den del de är av betydelse med tanke på dömande till övervakningsstraff som de övriga förutsättningarna för övervakningsstraff. I utredningen ska ingå

1) den misstänktes samtycke till att ett eventuellt straff döms ut som övervakningsstraff,

2) en bedömning av hur lämplig den misstänktes bostad är för avtjänande av övervakningsstraff,

3) en bedömning av om den misstänkte kan åläggas skyldighet att delta i verksamhet enligt 3 §, om han eller hon döms till straff,

4) en bedömning av den dömdes behov av att röra sig utanför sin bostad till följd av att han eller hon deltar i verksamhet enligt 3 §,

5) en bedömning av den misstänktes personliga förhållanden och förmåga att avtjäna ett övervakningsstraff.

Eventuella tidigare övervakningsstraff som den misstänkte dömts till ska dessutom framgå av utredningen. I utredningen ska det tas in ett yttrande av Brottspåföljdsmyndigheten om huruvida det är motiverat att döma den misstänkte till övervakningsstraff för att hans eller hennes sociala färdigheter ska kunna upprätthållas eller främjas.

Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att ett övervakningsstraff är motiverat eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det, ska en verkställighetsplan fogas till utredningen. I planen ska finnas uppgifter om

1) den bostad där övervakningsstraffet ska avtjänas,

2) det arbete, den rehabilitering, utbildning och den övriga verksamhet samt de övervakarsamtal som ska ingå i övervakningsstraffet samt uppgifter om hur många timmar per vecka de omfattar,

3) hur mycket den dömda rör sig utanför sin bostad till följd av att han eller hon deltar i verksamhet och vid vilka tidpunkter detta sker.

8 §

Förfarandet när förutsättningar utreds och verkställighetsplanen utarbetas

Den misstänkte ska höras när verkställighetsplanen utarbetas. Betydelsen av de skyldigheter och de begränsningar som anknyter till övervakningsstraffet samt påföljderna av att den misstänkte bryter mot dem ska göras klar för honom eller henne.

För att en plan ska kunna utarbetas är den misstänkte skyldig att lämna nödvändig in-

formation om de läkemedel som han eller hon använder.

De myndiga personer som bor i den bostad som ska användas för avtjänande av övervakningsstraffet ska skriftligen samtycka till att straffet verkställs och till att övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden. Samtycket ska fogas till planen. De som är under 18 år ska ges tillfälle att bli hörda, om de har fyllt 12 år. Den åsikt som barn under 12 år har ska utredas i enlighet med 20 § i barnskyddslagen (417/2007).

3 kap.

Verkställighet av övervakningsstraff

9 §

Precisering av verkställighetsplanen

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål utarbeta och fastställa en preciserad plan för verkställighet av ett övervakningsstraff när straffet ska verkställas på det sätt som avses i 11 §. I den preciserade verkställighetsplanen ska antecknas den dag då avtjänandet av straffet inleds och avslutas. Den preciserade planen ska innehålla uppgifter och föreskrifter vilka är mera detaljerade än de som ingår i planen enligt 7 § och vilka gäller hela den tid som övervakningsstraffet verkställs. Uppgifterna ska avse

- 1) den dömdes bostad,
- 2) innehållet i verksamheten enligt 3 § samt antalet timmar per vecka och nödvändiga restider,
- 3) övervakningen, de tekniska anordningar som övervakningen kräver samt övervakarsamtalen,
- 4) den tid som den dömden är skyldig att stanna i sin bostad samt när denna tid infaller,
- 5) den dömdes rätt att röra sig utanför sin bostad,
- 6) nödvändiga stödåtgärder för att främja den dömdes anpassning i samhället,
- 7) den tid som reserveras för den dömden för att han eller hon ska kunna sköta sina personliga ärenden, samt

8) andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakningsstraffet.

Den preciserade planen ska utarbetas i samarbete med den dömden. Brottspåföljdsmyndigheten ska dessutom utarbeta ett veckoschema för avtjänande av övervakningsstraffet.

10 §

Ändring av verkställighetsplanen

Brottspåföljdsmyndigheten kan ändra verkställighetsplanen, om omständigheterna förändras väsentligt eller det finns någon annan jämförbar godtagbar orsak till detta. När planen ändras ska 9 § 2 mom. iakttas.

11 §

Tid för avtjänande av övervakningsstraff

Verkställigheten av ett övervakningsstraff ska inledas utan dröjsmål och verkställigheten av straffet ska slutföras inom ett år från det att domen blivit verkställbar, om inte något annat följer av 3 mom.

Avtjänandet av ett övervakningsstraff inleds efter att verkställighetsplanen fastställts den dag då de för verkställigheten nödvändiga tekniska övervakningsanordningarna har installerats eller överlämnats till den dömdes förfogande. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få tillträde till den dömdes bostad för att installera, reparera eller avlägsna de tekniska övervakningsanordningarna.

I maximitiden om ett år inräknas inte den tid då verkställigheten av ett övervakningsstraff varit avbruten av en orsak som avses i 19 § eller den tid under vilken det varit förbjudet att inleda avtjänandet av straffet. I maximitiden om ett år inräknas inte heller den tid då verkställigheten av ett övervakningsstraff varit tillfälligt avbruten av en orsak som avses i 21 § 1 mom. eller då det varit förbjudet att inleda eller fortsätta avtjänandet av övervakningsstraffet av den orsak som avses i 27 § 1 mom.

12 §

Tingsrättsdom som grund för inledande av verkställighet

Verkställigheten av ett övervakningsstraff kan på basis av en tingsrättsdom inledas innan domen vunnit laga kraft om den dömde skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till övervakningsstraff.

13 §

Den dömdes allmänna skyldigheter

Den som dömts till övervakningsstraff är skyldig att

- 1) delta i utarbetandet av en preciserad verkställighetsplan enligt 9 §,
- 2) delta i verksamhet enligt 3 § och att stanna i sin bostad på det sätt som bestäms i den preciserade verkställighetsplanen,
- 3) iaktta den preciserade verkställighetsplanen och veckoschemat,
- 4) delta i övervakarsamtal vid tidpunkter som övervakaren bestämmer,
- 5) hålla kontakt med övervakaren på det sätt som bestäms i den preciserade verkställighetsplanen,
- 6) omsorgsfullt hantera de övervakningsanordningar som avses i 6 § 1 mom. och iaktta anvisningarna om hur de ska användas, samt
- 7) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och en biträdande övervakare som utför ett övervakningsuppdrag tillträde till sin bostad.

14 §

Drogfrihet

Den dömde får inte medan verkställigheten av ett övervakningsstraff pågår använda droger som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen (373/2008), alkohol eller något annat berusningsmedel och inte heller vara påverkad av något berusningsmedel.

15 §

Kontroll av drogfrihet

För kontroll av att den dömde är drogfri är han eller hon skyldig att på anmodan lämna urin- eller salivprov eller genomgå utandningsprov. Den dömde kan också förpliktas att infinna sig vid en lämplig enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten, en hälsovårdscentral eller någon annan enhet enligt lagen om missbrukarvård (41/1986) för att lämna urinprov.

Om den dömde under ett övervakningsbesök eller annars i samband med övervakningen eller verksamhet enligt 3 § av yttre tecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel, ska en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten anteckna observationerna om berusningstillståndet. Den dömde kan också förpliktas att underkasta sig den kontroll av drogfrihet som avses i 1 mom. Om berusningstillståndet av yttre tecken att döma är uppenbart, behöver något prov inte tas, om inte den dömde yrkar på det. Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en dömd som utan giltig orsak vägrar lämna utandnings-, urin- eller salivprov.

Om den dömde på basis av ett utandningsprov konstateras vara alkoholpåverkad, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta de åtgärder som avses i 18 eller 19 §. Om den dömde på basis av urin- eller salivprov konstateras ha använt något berusningsmedel, ska resultatet verifieras av ett laboratorium som uppfyller kvalitetskraven för narkotikatest. Förfarandet är detsamma trots att resultatet av ett snabbtest är negativt, om det finns grundad anledning att misstänka berusningstillstånd. Om det verifierade resultatet visar att den dömde har använt droger som avses i 14 § eller läkemedel som han eller hon inte har rätt att använda, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta de åtgärder som avses i 19 §.

16 §

Säkerhetskontroll

Den dömden får granskas för att tillgodose säkerheten och trygga ordningen vid verkställigheten av ett övervakningsstraff.

Vid säkerhetskontrollen har en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten rätt att med hjälp av en metalldetektor, någon annan teknisk anordning eller en tränad hund eller genom en ytlig undersökning av kläderna granska den dömden för att det ska kunna säkerställas att den dömden inte innehar föremål eller ämnen med vilka någons säkerhet kan äventyras eller vars innehav i övrigt har förbjudits i lag eller med stöd av lag.

En tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten som genomför en säkerhetskontroll har rätt att frånta den dömden föremål eller ämnen som avses i 2 mom. och som påträffas vid säkerhetskontroll eller annars. Föremål och ämnen som fråntagits den dömden ska överlämnas till polisen eller, om det inte finns något hinder för det enligt lag, återlämnas till den dömden.

Den som utför säkerhetskontroll ska undvika att väcka onödigt uppmärksamhet. Kontrollen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppgiften ska kunna skötas.

17 §

Temporära undantag från skyldigheten att delta i verksamhet eller stanna i bostaden

Den dömden kan i enskilda fall beviljas tillstånd till temporärt undantag från en skyldighet som anges i verkställighetsplanen enligt 9 §, om det är nödvändigt på grund av att den dömden insjuknat eller på grund av någon annan oförutsägbar händelse som inverkar på straffverkställigheten.

Den dömden är skyldig att utan dröjsmål underrätta Brottsåtgärdsmyndigheten om en orsak som avses i 1 mom.

18 §

Brott mot skyldigheter

Om den dömden misstänks ha brutit mot skyldigheter enligt 13—15 § ska Brottsåtgärdsmyndigheten utreda saken. Vid utredningen ska den dömden ges möjlighet att bli hörd. Om den dömden konstateras ha handlat i strid med de skyldigheter som bestäms i denna lag, ska Brottsåtgärdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning.

I samband med att en varning ges ska den dömden underrättas om att underlåtelse att iakttäva varningen leder till att saken förs till domstol och eventuellt till att den oavtjänade delen av övervakningsstraffet förvandlas till ovillkorligt fängelse.

19 §

Grovt brott mot skyldigheter

Om den dömden inte börjar avtjäna sitt straff eller avbryter avtjänandet och om det inte finns någon godtagbar orsak till att förfara på detta sätt, gör sig skyldig till brott eller om han eller hon trots skriftlig varning handlar i strid med de skyldigheter som anges i denna lag eller annars uppsåtligt och grovt bryter mot de skyldigheter som anges i denna lag, ska Brottsåtgärdsmyndigheten vidta åtgärder för att föra saken till domstol. Samtidigt ska förbud ges mot att inleda verkställigheten av övervakningsstraffet eller verkställigheten av straffet avbrytas, om verkställigheten redan har inletts.

20 §

Temporärt avbrott

Brottsåtgärdsmyndigheten kan temporärt avbryta verkställigheten av ett övervakningsstraff eller av den återstående delen av straffet, om den dömden misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt denna lag och saken inte omedelbart kan utredas. Avbrottet får pågå högst en månad.

21 §

Hinder för avtjänande av övervakningsstraff

Brottspåföljdsmyndigheten kan temporärt avbryta verkställigheten av ett övervakningsstraff för sammanlagt högst ett år, om avtjänandet av övervakningsstraffet i dess helhet under strafftiden förhindras av sjukdom, olycksfall eller någon annan motsvarande godtagbar orsak.

Om hindret föreligger mer än ett år, ska Brottspåföljdsmyndigheten underrätta åklagaren om saken. Åklagaren ska föra saken till den domstol som avses i 25 § 1 mom.

Domstolen kan förlänga den tid under vilken övervakningsstraffet kan verkställas eller förvandla den oavtjänade delen av övervakningsstraffet till ovillkorligt fängelse. Det övervakningsstraff som redan avtjänats kan betraktas som fullt avtjänat straff, om den tid som ännu inte avtjänats är kort, den dömde är allvarligt sjuk eller har drabbats av ett olycksfall eller det finns någon annan motsvarande orsak som inte kan tillräknas den dömde.

22 §

Verkställighet av flera övervakningsstraff

Flera övervakningsstraff som verkställas samtidigt sammanräknas vid verkställigheten. Den sammanlagda längden av övervakningsstraffen är högst ett år. Brottspåföljdsmyndigheten ska vid behov justera verkställighetsplanen på det sätt som det förlängda straffet kräver.

23 §

Återkallande av samtycke och förändring i omständigheterna

Om en myndig person som bor i samma bostad som den som dömts till ett övervakningsstraff, av grundad anledning skriftligen återkallar det samtycke som avses i 8 § 3 mom., ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda om övervakningsstraffet kan verkställas i

någon annan bostad eller om saken ska föras till domstol.

Förfarandet är detsamma om den dömde byter bostad eller om omständigheterna i hans eller hennes bostad förändras så att verkställigheten av övervakningsstraffet inte kan fortsätta.

Medan saken utreds kan avtjänandet av övervakningsstraffet temporärt avbrytas på det sätt som avses i 20 §.

När saken utreds ska den dömde och den som bor i samma bostad bli hörda.

24 §

Villkorlig frihet och prøvotid

Den som dömts till övervakningsstraff ska friges villkorligt enligt bestämmelserna i 2 c kap. 5 - 7 § i strafflagen. När kvotdelen beräknas ska delar av dagar inte beaktas. När den dömde friges villkorligt börjar en prøvotid som till sin längd motsvarar det reststraff som återstår.

Den sista dagen då övervakningsstraffet avtjänas ska Brottspåföljdsmyndigheten ta ur bruk och omhänderta de tekniska övervakningsanordningar som använts vid straffverkställigheten.

Om den dömde begår ett brott under prøvotiden, ska på övervakningsstraffet tillämpas bestämmelserna om verkställighet av reststraff i 2 c kap. 14 § i strafflagen.

4 kap.

Förvandling till fängelse

25 §

Förfarande vid förvandling till fängelse

I det fall som avses i 19 § ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål utreda saken för åklagaren. När utredningen utarbetas ska den dömde ges möjlighet att bli hörd. Om åklagaren anser att den som dömts till övervakningsstraff har handlat på det sätt som avses i den nämnda paragrafen, ska åklagaren utan dröjsmål föra saken till den domstol som i första instans avgjort det

brottmål som ledde till övervakningsstraff eller inom vars domkrets den dömde bor eller stadigvarande vistas.

Domstolen ska innan ärendet avgörs ge den som dömts till övervakningsstraff möjlighet att bli hörd. Även en företrädare för Brottsåtgärdsmyndigheten ska ges möjlighet att yttra sig, om detta inte är uppenbart onödigt med hänsyn till behandlingen av ärendet. Ärendet kan också avgöras trots att den som dömts till övervakningsstraff är frånvarande. Tingsrätten är också beslutför om endast ordföranden är närvarande. I övrigt ska bestämmelserna om rättegång i brottmål iakttas.

Besvär genom vilka ändring söks i ett avgörande som domstolen fattat med stöd av denna paragraf ska behandlas skyndsamt.

26 §

Straff som döms ut i stället för övervakningsstraff

Om domstolen konstaterar att den som dömts till övervakningsstraff har handlat på det sätt som avses i 19 §, ska den förvandla den oavtjänade delen av straffet till ovillkorligt fängelse vars minimitid är fyra dagar.

Om den dömde har avtjänat övervakningsstraff vilka sammanlagt överskrider ett år, ska domstolen förvandla också den del av övervakningsstraffen som överskrider ett år till ovillkorligt fängelse.

27 §

Nytt fängelsestraff

Om åklagaren beslutar åtala den som avtjänar övervakningsstraff eller som dömts till ett sådant straff och åtalet gäller ett brott som enligt åklagarens bedömning kan medföra ovillkorligt fängelse, kan åklagaren underrätta Brottsåtgärdsmyndigheten om saken för förbudande av verkställighet av övervakningsstraffet. Efter att ha tagit del av meddelandet ska Brottsåtgärdsmyndigheten förbjuda att verkställigheten av övervakningsstraffet inleds eller fortgår.

När den som tidigare dömts till övervakningsstraff döms till ovillkorligt fängelsestraff, kan domstolen förbjuda att verkstäl-

ligheten av övervakningsstraffet inleds eller fortgår. När domstolen förbjuder att ett övervakningsstraff som dömts ut tidigare verkställs, ska domstolen bestämma att den återstående delen av övervakningsstraffet ska avtjänas som fängelsestraff.

Ett beslut om förbud att verkställa ett övervakningsstraff som dömts ut tidigare ska iakttas även om det överklagas.

28 §

Beaktande av avtjänat övervakningsstraff

När den som dömts till övervakningsstraff döms till ett nytt straff i de fall som avses i 21 § 3 mom. eller 26 § eller i 27 § 2 mom., ska från det straff som döms ut avräknas den andel som motsvarar det redan avtjänade övervakningsstraffet. Vid avräkningen motsvarar en hel dag eller en partiell dag avtjänat övervakningsstraff en dag i fängelse. Vid avräkningen ska det beräkningssätt som är fördelaktigast för den dömde tillämpas.

Om den dömde i det fall som avses i 12 § till följd av överklagande döms till ett annat straff, ska en andel som överensstämmer med det redan verkställda övervakningsstraffet beaktas enligt bestämmelserna i 1 mom.

5 kap.

Övervakare, biträdande övervakare och beslutsfattande

29 §

Övervakaren och den som biträder honom eller henne

För verkställigheten av ett enskilt övervakningsstraff svarar en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten som utsetts för uppgiften (*övervakare*). För att främja ändamålsenlig verkställighet av övervakningsstraff kan någon som samtyckt till uppdraget utses att bistå övervakaren (*biträdande övervakare*). Den biträdande övervakaren ska ha lämplig utbildning inom brottspåföljds-, social- eller

hälsovårdsområdet eller pedagogik samt arbetserfarenhet. Även någon annan lämplig person kan utses till biträdande övervakare, om det är nödvändigt för att säkerställa övervakningen.

Brottspåföljdsmyndigheten ingår ett avtal med den biträdande övervakaren om utförandet av uppdraget och beslutar om det arvode och de kostnadsersättningar som ska betalas med statsmedel till honom eller henne. Avtalet som ingås leder inte till ett tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande mellan Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren.

Språklagen (423/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänstemannaansvar ska tillämpas på den biträdande övervakaren när han eller hon utför sitt uppdrag. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974).

30 §

Övervakarens och den biträdande övervakarens uppgifter

Övervakaren ska

1) övervaka iakttagandet av den dömdes skyldigheter enligt denna lag,

2) hålla kontakt med den dömden och i tillräcklig utsträckning göra på förhand anmälda och oanmälda övervakningsbesök i den dömdes bostad,

3) stå i kontakt med det verksamhetsställe där den dömden deltar i verksamhet som avses i 3 § och vid behov göra övervakningsbesök där,

4) vid behov hålla kontakt med dem som bor i samma bostad som den dömden och med vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för den dömden, om denne inte fyllt 18 år,

5) stödja och handleda den dömden,

6) underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om brott mot skyldigheter som föreskrivs i denna lag och utreda saken,

7) vidta andra åtgärder som övervakningsstraffet kräver.

Den biträdande övervakaren har till uppgift att bistå övervakaren vid utförandet av de uppdrag som anges i 1 mom. Den biträdande övervakaren ska dessutom iaktta de föreskrif-

ter som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ger honom eller henne om verkställigheten av övervakningsstraffet och underrätta tjänstemannen om den dömden inte fullgör sina skyldigheter. Övervakaren och den biträdande övervakaren ska behandla den dömden korrekt och inte orsaka onödiga olägenheter för den dömden eller de som bor i samma bostad.

31 §

Beslutanderätt

Direktören för enheten för samhällspåföljder vid Brottspåföljdsmyndigheten beslutar om sådant förbud mot att inleda och att avbryta verkställighet som avses i 19 § samt om de åtgärder som orsakas av sådant grovt brott mot de skyldigheter som avses i 19 §.

Direktören för enheten för samhällspåföljder, den biträdande direktör eller brottspåföljdschef som bestäms i arbetsordningen beslutar om sådan varning som avses i 18 §, sådant temporärt avbrott på grund av hinder som avses i 21 §, sådana följder av återkallande av samtycke som avses i 23 §, villkorlig frigivning och sådant tagande av blodprov som avses i 15 §.

Övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som enligt arbetsordningen utsetts för uppgiften beslutar om annan kontroll av drogfrihet enligt 15 § än tagande av blodprov, om säkerhetskontroll som avses i 16 §, om fråntagande av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontroll och om sådan temporär rätt till undantag från den skyldighet att delta i verksamhet och att stanna i sin bostad som avses i 17 §.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

32 §

Resekostnader

Med statsmedel ska till den misstänkte betalas ersättning för nödvändig resekostnader

som orsakas av att förutsättningarna för övervakningsstraff utreds och verkställighetsplanen utarbetas och till den dömden för de nödvändiga resekostnader som hänför sig till övervakningen av verkställigheten.

Andra resekostnader som hänför sig till att den dömden deltar i verksamhet enligt 3 § kan också ersättas med statsmedel, om det med hänsyn till den dömdes medellöshet eller grunden för eller beloppet av resekostnaderna i ett enskilt fall är motiverat.

Kostnaderna betalas enligt användning av det billigaste allmänna forskaffningsmedlet.

33 §

Ordnanande av den centrala övervakningen

Brottspåföljdsmyndigheten ska ordna den centrala övervakningen av verkställigheten av övervakningsstraff på ett riksomfattande plan och regionalt. Brottspåföljdsmyndigheten kan också, om det är nödvändigt för att uppgiften ska kunna skötas på ett ändamålsenligt sätt, av en privat tjänsteleverantör skaffa och med leverantören ingå avtal om datasystemen i kontrollcentralen och om underhållet av dem samt om hur den tekniska övervakningen sker i datasystemen samt om tjänster för sändande, mottagande och förmedling av alarm. I avtalet ska det anges vilka datasystem och programvaror som ska användas vid övervakningen samt de uppgifter som ska skötas i kontrollcentralen och den personal som sköter uppgifterna samt övriga motsvarande omständigheter som är nödvändiga för att kontrollcentralen ska kunna skötas på ett sakligt sätt. Brottspåföljdsmyndigheten ska se till att de anställda har en behövlig utbildning och erfarenhet för uppdraget. Brottspåföljdsmyndigheten övervakar att verksamheten är saklig och ansvarar för att kontrollcentralen sköts på ett tillförlitligt och yrkeskunnigt sätt.

Om den centrala övervakningen på basis av ett avtal sköts på det sätt som avses i 1 mom., finns bestämmelser om rätten att besluta om utlämnande av handlingar som utarbetas i kontrollcentralen i 14 § 1 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (521/1999) och om tystnadsplikt för arbets-

tagarna i det företag som sköter verksamheten i kontrollcentralen i 23 § i samma lag. När arbetstagaren sköter sitt uppdrag tillämpas det på honom eller henne språklagen och bestämmelser om straffrättsligt ansvar.

34 §

Efterlysning

Om den som har dömts till övervakningsstraff inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas, ska Brottspåföljdsmyndigheten utfärda en efterlysning av den dömden. I efterlysningen ska den dömden uppmanas att för verkställighet av övervakningsstraffet senast på utsatt dag ta kontakt med utmätningsmannen. I efterlysningen ska nämnas att ett förfarande för att förvandla övervakningsstraffet till ovillkorligt fängelse i annat fall inleds.

35 §

Handräckning

För att utföra ett tjänsteuppdrag har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att av polisen få handräckning enligt polislagen (493/1995).

36 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om förfarandet när en biträdande övervakare förordnas, hur de handlingar som hänför sig till övervakningsstraff ska utarbetas och behandlas samt om innehållet i handlingarna, om säkerhetskontroll och registrering av den, hur ett misstänkt berusningstillstånd hos den som dömts till övervakningsstraff ska konstateras och registreras, hur den dömdes brott mot sina skyldigheter vid övervakningsstraff ska utredas och registreras, hur ett avbrott i verkställigheten av ett övervakningsstraff ska registreras, hurdan verksamhet som kan godkännas som sådan verksamhet som avses i 3 § samt

om ersättning av den misstänktes eller den dömdes resekostnader.

Centralförvaltningsenheten vid Brottspåföljdsmyndigheten kan meddela närmare föreskrifter om hur strafftiden ska beräknas samt om förfarandet när skyldigheten att delta i verksamhet enligt 3 § fullgörs och drogfriheten kontrolleras.

37 §

Ersättning för skada som orsakats av den som dömts till övervakningsstraff

Det verksamhetsställe där den dömda deltar i verksamhet enligt 3 § och den som hör till personalen på verksamhetsstället samt utomstående ska med statsmedel ersättas för sak- och personskador som den dömda orsakat av oaktsamhet när han eller hon utfört oavlönat arbete som ingår i övervakningsstraffet.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utreda den gärning som avses i 1 mom. Ersättningen betalas av Brottspåföljdsmyndigheten. Som ersättning för en och samma sak- eller personskada kan Brottspåföljdsmyndigheten betala högst 5 000 euro.

38 §

Hänvisningsbestämmelse

I stället för ett fängelsestraff som döms ut med stöd av 74 eller 75 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller 118 § i värnpliktslagen (1438/2007) kan det dömas ut ett övervakningsstraff. På verkställigheten av ett sådant övervakningsstraff tillämpas bestämmelserna om fängelsestraff och villkorlig frigivning i 74, 75, 81 § 2–4 mom. och 82–85 § i civiltjänstlagen samt i 118 § i värnpliktslagen. På verkställighet av ett övervakningsstraff tillämpas i övrigt denna lag.

7 kap.

Ikraftträdande

39 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av 4 kap. 1 och 11 § i fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen av den 23 september 2005 (767/2005) 4 kap. 1 § 2 mom. och 11 §, av
dem 4 kap. 11 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 89/2010, som följer:

4 kap.

11 §

1 §

*Beslutanderätt**Fängelser*

Fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet eller avdelningsområdet, arbetsplatsen och något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning. I öppna anstalter kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokaler, ges till fången eller fästs vid fångens handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar.

Beslut om planen för strafftiden och placeringen av en fånge i fängelse fattas av ett bedömningscentrum vid Brottspåföljdsmyndigheten. Centralförvaltningsenheten vid Brottspåföljdsmyndigheten beslutar om de öppna anstalter och öppna avdelningar där fångar övervakas tekniskt på det sätt som avses i 1 § 2 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

4.

Lag**om ändring av 2 och 4 § i straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 2 § 1 mom. och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom., sådana de lyder, 2 § 1 mom. i lag 1458/2007 och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom. i lag 141/2001, som följer:

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt fängelsestraff, övervakningsstraff, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 4 § 1 eller 2 mom. i strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff eller övervakningsstraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1446/2007) eller värnpliktslagen (1438/2007). I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

4 §

Ur straffregistret kan oberoende av den sekretessplikt som föreskrivs i 3 § eller i någon annan lag lämnas ut uppgifter om personer

3) till Brottspåföljdsmyndigheten för verkställighet av straff och för lämplighetsutredning samt till en behörig tjänsteman vid justitieministeriet för föredragning av benådningssärenden,

Uppgifter om juridiska personer lämnas ut till andra i 1 mom. avsedda myndigheter än Brottspåföljdsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

5.

Lag**om ändring av 5 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 24 maj 2002 om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002) 5 § 6 punkten, samt
fogas till 5 § en ny 7 punkt som följer:

5 §

Samhällspåföljdsregistret

Samhällspåföljdsregistret innehåller uppgifter som är nödvändiga för utdömande och verkställighet av samhällspåföljder och som gäller personer som avtjänar en samhällspåföljd. Sådana uppgifter är

6) innehållet i verkställighetsplanen för ett övervakningsstraff och övriga uppgifter som hänför sig till verkställigheten,

7) uppgifter som hänför sig till personundersökningar, lämplighetsutredningar samt andra förberedande åtgärder och utlåtanden som genomförts och lämnats för de påföljder som nämns i 2–6 punkten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 maj 1999 om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)
24 § 1 mom. 27 punkten, sådan den lyder i lag 385/2007, som följer:

24 §

Sekretessbelagda myndighetshandlingar

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är
följande myndighetshandlingar sekretessbe-
lagda:

27) handlingar som innehåller uppgifter om
rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en
åtalad, personundersökning av en ung förbry-
tare, verkställighetsplan för ungdomsstraff,
lämplighetsutredning i samband med sam-
hällstjänst som utförs i stället för fängelse-
straff, utredning av förutsättningar för över-
vakningsstraff och dess verkställighetsplan,
plan för strafftiden, frigivningsplan, över-
vakningsplan samt utlåtande som lämnats för
förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (894/1946) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 784/2005, som följer:

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalten eller som utan lön utför arbete eller uppgifter som hör till övervakningsstraffet, samhällstjänsten el-

ler ungdomsstraffet. Lagen tillämpas dessutom på den som utför uppgifter eller fullföljer program som ingår i övervakning av villkorlig frihet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av 14 § i brottsskadelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i brottsskadelagen av den 29 december 2005 (1204/2005) 14 § som följer:

14 §

Sakskada som orsakats av någon som dömts till övervakningsstraff, samhällstjänst eller ungdomsstraff

Med stöd av denna lag ersätts sakskada som någon som har dömts till övervakningsstraff, samhällstjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av oavlönat arbete eller oavlönade uppgifter som hör till straffet har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges eller orsakat en utomstående.

Den som ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orienteringen ges ska också ersättas för vad denne enligt 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående i ersättning för skada som den som dömts till övervakningsstraff, samhällstjänst eller ungdomsstraff har orsakat vid utförandet av oavlönat arbete eller oavlönade uppgifter som hör till straffet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 19 mars 2010

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Tuija Brax*

*Bilaga
Parallelltext*

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 6 kap. 1 § 1 mom., 7 kap. 7 § och 8 kap. 11 §, sådana de lyder, 6 kap. 1 § 1 mom. och 7 kap. 7 § i lag 515/2003 och 8 kap. 11 § i lag 297/2003, samt
fogas till 6 kap. en ny 11 a §, som följer:

Gällande lydelse

6 kap.

Om bestämmande av straff

1 §

Straffarter

Allmänna straffarter är ordningsbot, böter, villkorligt fängelse, samhällstjänst och ovillkorligt fängelse.

Föreslagen lydelse

6 kap.

Om bestämmande av straff

1 §

Straffarter

Allmänna straffarter är ordningsbot, böter, villkorligt fängelse, samhällstjänst, *övervakningsstraff* och ovillkorligt fängelse.

11 a §

Övervakningsstraff

(ny)

En gärningsman döms till ett lika långt övervakningsstraff i stället för ovillkorligt fängelsestraff, högst åtta månader, om

1) gärningsmannen på grund av ett hinder enligt 11 § 1 mom. eller avsaknad av villkoret i 2 mom. i nämnda paragraf inte kan dömas till samhällstjänst,

2) tidigare utdömda övervakningsstraff eller ovillkorliga fängelsestraff eller det aktuella brottets art inte utgör hinder för att övervakningsstraff döms ut, och

3) övervakningsstraff ska anses motiverat för att upprätthålla eller främja gärningsmannens sociala färdigheter.

Villkor för övervakningsstraff är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet

döms ut som övervakningsstraff, och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i denna bostad. Ett ytterligare villkor är att gärningsmannen på grund av en utredning om övervakningsstraffet kan åläggas i 2 § i lagen om övervakningsstraff (/) avsedd skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet.

7 kap.

Om gemensamt straff

7 §

Beaktande av ett tidigare utdömt samhällstjänststraff

Ett samhällstjänststraff som har dömts ut tidigare kan när ett nytt straff döms ut beaktas på motsvarande sätt som ett tidigare ovillkorligt fängelsestraff enligt 6 §.

7 kap.

Om gemensamt straff

7 §

Beaktande av ett tidigare utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff

Ett samhällstjänststraff och ett övervakningsstraff som har dömts ut tidigare kan när ett nytt straff döms ut beaktas på motsvarande sätt som ett tidigare ovillkorligt fängelsestraff enligt 6 §.

8 kap.

Om preskription

11 §

När utdömt samhällstjänststraff förfaller

Ett samhällstjänststraff förfaller på samma sätt som det fängelsestraff som samhällstjänststraffet motsvarar.

8 kap.

Om preskription

11 §

När utdömt samhällstjänststraff och övervakningsstraff förfaller

Ett samhällstjänststraff och ett övervakningsstraff förfaller på samma sätt som det fängelsestraff som motsvarar dem.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 4 kap. 1 och 11 § i fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen av den 23 september 2005 (767/2005) 4 kap. 1 § 2 mom. och 11 §, av
dem 4 kap. 11 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 89/2010, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

4 kap.

Ankomst till fängelse och placering i fängelse**Ankomst till fängelse och placering i fängelse**

1 §

1 §

*Fängelser**Fängelser*

Fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet, avdelningsområdet, arbetsplatsen eller något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning.

Fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet, avdelningsområdet, arbetsplatsen eller något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning. *I öppna anstalter kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokaler, ges till fången eller fästs vid fångens handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar.*

11 §

11 §

*Beslutanderätt**Beslutanderätt*

Direktören för en placeringsenhet skall besluta om planen för strafftiden och placeringen av fångar i fängelse.

Beslut om planen för strafftiden och placeringen av en fånge i fängelse fattas av ett bedömningscentrum vid Brottspåföljdsmyndigheten. Centralförvaltningsenheten vid Brottspåföljdsmyndigheten beslutar om de öppna anstalter och öppna avdelningar där fångar övervakas tekniskt på det sätt som avses i 1 § 2 mom.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen
förutsätter får vidtas innan lagen träder i
kraft.*

4.

Lag**om ändring av 2 och 4 § i straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 2 § 1 mom. och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom., sådana de lyder, 2 § 1 mom. i lag 1458/2007 och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom. i lag 141/2001, som följer:

Gällande lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt *fängelsestraff*, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 4 § 1 eller 2 mom. i strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1446/2007). I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

4 §

Ur straffregistret kan oberoende av den sekretessplikt som föreskrivs i 3 § eller i någon annan lag lämnas ut uppgifter om personer

3) till brottspåföljdsverket, kriminalvårdsväsendet och fängsvårdsväsendet för verkställighet av straff och för lämplighetsutredning samt till behörig tjänsteman vid justitieministeriet för föredragning av benådningssärenden,

Uppgifter om juridiska personer lämnas ut till andra i 1 mom. avsedda myndigheter än

Förelagen lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till *ovillkorligt fängelse, övervakningsstraff*, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 4 § 1 eller 2 mom. i strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff *eller övervakningsstraff* som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1446/2007) *eller värnpliktslagen (1438/2007)*. I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

4 §

Ur straffregistret kan oberoende av den sekretessplikt som föreskrivs i 3 § eller i någon annan lag lämnas ut uppgifter om personer

3) till *Brottspåföljdsmyndigheten* för verkställighet av straff och för lämplighetsutredning samt till behörig tjänsteman vid justitieministeriet för föredragning av benådningssärenden,

Uppgifter om juridiska personer lämnas ut till andra i 1 mom. avsedda myndigheter än

brottspåföljdsverket, kriminalvårdsväsendet Brottspåföljdsmyndigheten.
eller fängvårdsväsendet.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen
förutsätter får vidtas innan lagen träder i
kraft.

5.

Lag**om ändring av 5 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 24 maj 2002 om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002) 5 § 6 punkten, samt
fogas till 5 § en ny 7 punkt som följer:

Gällande lydelse

5 §

Samhällspåföljdsregistret

Samhällspåföljdsregistret innehåller uppgifter som är nödvändiga för utdömande och verkställighet av samhällspåföljder och som gäller personer som avtjänar en samhällspåföljd. Sådana uppgifter är

6) uppgifter som hänför sig till personundersökningar, lämplighetsutredningar samt andra förberedande åtgärder och utlåtanden som genomförts och lämnats för de påföljder som nämns i 2–5 punkten.

Föreslagen lydelse

5 §

Samhällspåföljdsregistret

Samhällspåföljdsregistret innehåller uppgifter som är nödvändiga för utdömande och verkställighet av samhällspåföljder och som gäller personer som avtjänar en samhällspåföljd. Sådana uppgifter är

6) innehållet i verkställighetsplanen för ett övervakningsstraff och övriga uppgifter som hänför sig till verkställigheten,
7) uppgifter som hänför sig till personundersökningar, lämplighetsutredningar samt andra förberedande åtgärder och utlåtanden som genomförts och lämnats för de påföljder som nämns i 2–6 punkten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 maj 1999 om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)
24 § 1 mom. 27 punkten, sådan den lyder i lag 385/2007, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

24 §

Sekretessbelagda myndighetshandlingar

Sekretessbelagda myndighetshandlingar

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, plan för strafftiden, frigivningsplan, övervakningsplan samt utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, *utredning av förutsättningar för övervakningsstraff och dess verkställighetsplan*, plan för strafftiden, frigivningsplan, övervakningsplan samt utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (894/1946) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 784/2005, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalten eller som utför arbete eller uppgifter som hör till samhällstjänsten eller ungdomsstraffet. Lagen tillämpas dessutom på den som utför uppgifter eller fullföljer program som ingår i övervakning av villkorlig frihet.

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalten eller som *utan lön* utför arbete eller uppgifter som hör till *övervakningsstraffet*, samhällstjänsten eller ungdomsstraffet. Lagen tillämpas dessutom på den som utför uppgifter eller fullföljer program som ingår i övervakning av villkorlig frihet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av 14 § i brottsskadelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i brottsskadelagen av den 29 december 2005 (1204/2005) 14 § som följer:

Gällande lydelse

2 kap.

Skada som skall ersättas**Personskada och lidande**

14 §

*Sakskada som orsakats av någon som dömts
till samhällstjänst eller ungdomsstraff*

Med stöd av denna lag ersätts sakskada som någon som har dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till *samhällstjänsten eller ungdomsstraffet* har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges eller orsakat en utomstående.

Den som ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orienteringen ges skall också ersättas för vad denne enligt 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående i ersättning för skada som den som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff har orsakat vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till *samhällstjänsten eller ungdomsstraffet*.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Skada som skall ersättas**Personskada och lidande**

14 §

*Sakskada som orsakats av någon som dömts
till samhällstjänst eller ungdomsstraff eller
övervakningsstraff*

Med stöd av denna lag ersätts sakskada som någon som har dömts till *övervakningsstraff*, samhällstjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av *oavlönat arbete* eller *oavlönade* uppgifter som hör till *straffet* har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges eller orsakat en utomstående.

Den som ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orienteringen ges *ska* också ersättas för vad denne enligt 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående i ersättning för skada som den som dömts till *övervakningsstraff*, samhällstjänst eller ungdomsstraff har orsakat vid utförandet av *oavlönat arbete* eller *oavlönade* uppgifter som hör till *straffet*.

Denna lag träder i kraft den 20 .